

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 9 ноември 2010 г. СЕП
(2010) 1332

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА

ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2010 ГОДИНА

во прилог на

**СООПШТЕНИЕТО НА КОМИСИЈАТА ДО
ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И ДО СОВЕТОТ**

Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011

{КОМ(2010)660}

Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ со уставното име „Република Македонија“.

Извештај за напредокот на Република Македонија за 2010 година

1. ВОВЕД	3
1.1. ПРЕДГОВОР	3
2.1 ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	5
2.2 ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВОТА	12
3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ	20
3.1. ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА	21
3.2. КАПАЦИТЕТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОНКУРЕНТСКИОТ ПРИТИСОК И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО УНИЈАТА	24
4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО	26
4.1. ПОГЛАВЈЕ 1: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ	26
4.2. ПОГЛАВЈЕ 2: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ	28
4.3. ПОГЛАВЈЕ 3: ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ	28
4.4. ПОГЛАВЈЕ 4: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ	29
4.5. ПОГЛАВЈЕ 5: ЈАВНИ НАБАВКИ	30
4.6. ПОГЛАВЈЕ 6: ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	31
4.7. ПОГЛАВЈЕ 7: ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ	31
4.8. ПОГЛАВЈЕ 8: ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА	32
4.9. ПОГЛАВЈЕ 9: ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	33
4.10. ПОГЛАВЈЕ 10: ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ	34
4.11. ПОГЛАВЈЕ 11: ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	35
4.12. ПОГЛАВЈЕ 12: БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА	37
4.13. ПОГЛАВЈЕ 13: РИБАРСТВО	39
4.14. ПОГЛАВЈЕ 14: ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА	39
4.16. ПОГЛАВЈЕ 16: ОДАНОЧУВАЊЕ	42
4.17. ПОГЛАВЈЕ 17: ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	43
4.18. ПОГЛАВЈЕ 18: СТАТИСТИКА	43
4.19. ПОГЛАВЈЕ 19: СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ	44
4.20. ПОГЛАВЈЕ 20: ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА	46
4.22. ПОГЛАВЈЕ 22: РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ	47
4.23. ПОГЛАВЈЕ 23: ПРАВОСУДСТВО И ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА	48
4.25. ПОГЛАВЈЕ 25: НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ	58
4.26. ПОГЛАВЈЕ 26: ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА	58
4.27. ПОГЛАВЈЕ 27: ЖИВОТНА СРЕДИНА	59
4.28. ПОГЛАВЈЕ 28: ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	60
4.29. ПОГЛАВЈЕ 29: ЦАРИНСКА УНИЈА	62
4.30. ПОГЛАВЈЕ 30: НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ	63
4.31. ПОГЛАВЈЕ 31: НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА	63
4.32. ПОГЛАВЈЕ 32: ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА	64
4.33. ПОГЛАВЈЕ 33: ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ	65

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА

Извештај за напредокот за 2010 година

1. Вовед

1.1. Предговор

Од март 2002 година, Комисијата редовно ги известуваше Советот и Парламентот за напредокот постигнат од страна на земјите од регионот на Западен Балкан. Овој извештај за напредокот постигнат од страна на Република Македонија во подготовките за членство во ЕУ, главно, ја следи истата структура како и во минатите години. Извештајот:

- кратко ги опишува односите меѓу Република Македонија и Унијата;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на политичките критериуми за членство;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на економските критериуми за членство;
- го разгледува капацитетот на Република Македонија за преземање на обврските од членството т.е. од *acquis* изнесено во договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Периодот што го опфаќа овој извештај е од средината на септември 2009 година до 1 октомври 2010 година. Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, не се земени предвид законодавството или мерките што се во подготовка или чекаат одобрение од Собранието. Овој пристап овозможува еднаков третман во сите извештаи и дозволува објективна проценка.

Извештајот се заснова на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Освен тоа, употребени се многу извори, вклучително и придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на ЕУ, извештаите на Европскиот парламент¹ и информациите од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата носи детални заклучоци во врска со Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето², заснован на техничката анализа содржана во овој извештај.

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година ѝ додели на Република Македонија статус на земја-кандидатка. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) меѓу Република Македонија и ЕУ беше потпишана во април 2001 година и влезе во сила во април 2004 година. Во февруари 2008 година, Советот го донесе Партнерството за пристапување на земјата, кое ги вклучува клучните приоритети за реформи. Во октомври 2009 година, Комисијата му даде препорака на Советот да започне преговори со земјата, како и да премине на втората фаза од спроведувањето на ССА. Советот сè уште нема заземено став во однос на предлогот на Комисијата. Визната либерализација влезе во сила во декември 2009 година.

---

¹ Известител за Република Македонија е г. Зоран Талер.

² Стратегија за проширување и главни предизвици 2010-2011 (КОМ(2010) 660 од 9.11.2010 година)

1.3. Односите меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во процесот на стабилизација и асоцијација.

Во однос на **Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)** со ЕУ, земјата ги спроведува сите обврски преземени со Спогодбата, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Конкретно, земјата продолжува да ги исполнува сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на Наслов V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал) од ССА. Врз основа на тоа, во октомври 2009 година, Комисијата даде предлог за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од ССА.

Редовниот **политички и економски дијалог** меѓу ЕУ и земјата продолжи преку структурите на ССА. Комитетот за стабилизација и асоцијација се состана во јуни 2010 година, а Советот за стабилизација и асоцијација во јули 2010 година. Од септември 2009 година, седум поткомитети имаат одржано состаноци. Продолжи мултилатералниот економски дијалог меѓу Комисијата, ЕУ, земјите-членки и земјите-кандидатки во контекст на претпристапниот фискален надзор, вклучувајќи го и состанокот на министерско ниво одржан во мај во Брисел. Новата Специјална група за реформи во јавната администрација беше основана во јуни 2010 година и ја одржа инаугуративната седница во септември 2010 година.

ЕУ им обезбеди на властите насоки за реформските приоритети преку **Партнерството за пристапување** од февруари 2008 година. Напредокот на овие реформски приоритети се охрабрува и се набљудува преку телата основани според ССА. Врз основа на Партнерството за пристапување и Извештајот за напредокот за 2009 година, Владата во декември 2009 година ја донесе ревидираната годишна Национална програма за усвојување на правото на Европската унија.

Визната либерализација за граѓаните на Република Македонија беше доделена на 19 декември 2009 година од страна на Советот, по консултирање со Европскиот парламент. Истата се однесува на лицата што патуваат со биометриски пасоши во шенген-зоната. Оваа одлука беше донесена врз основа на значителниот напредок во областа на правдата, слободата и безбедноста, како и исполнувањето на посебните услови определени во патоказот за визната либерализација.

Во однос на **финансиската помош**, од 1 јануари 2007 година почна да се применува новиот Инструмент за претпристапна помош (ИПА). Тековниот повеќегодишен индикативен плански документ (ПИПД) за 2009-2011 година за Република Македонија, донесен во јуни 2009 година останува целосно релевантен. 294,7 милиони евра се распределени за поддршка на напорите на земјата да ги исполни критериумите од Копенхаген и да помогне во подготовките на земјата за исполнување на предизвиците од идното членство во ЕУ. Во 2010 година ИПА националната програма изнесува 36,9 милиони евра. Освен тоа, земјата и натаму има корист од разни регионални и хоризонтални програми коишто го вклучуваат **кризниот пакет на ИПА** развиен во 2008 година. Во 2010 година пакетот е целосно оперативен. Прекуграничната соработка, исто така, се користи за унапредување на градењето на капацитети и дијалогот меѓу локалните и регионалните власти од соседните земји, имено Бугарија, Грција и Албанија.

Портфолиото со финансиска помош од ЕУ со кое управува Делегацијата на Комисијата во Скопје, изнесува 108 милиони евра. Во јули 2010 година повеќе од 60% од овој вкупен износ беа вклучени во договори, а 40% беа исплатени. Помошта се фокусира на поддршка на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор, зајакнувањето на административниот капацитет со особен акцент на секторот за владеење на правото, на економскиот развој и на способноста за преземање на обврските од членството во ЕУ. Во контекст на претпристапувањето, ЕУ е во процес на пренесување на управувањето со ИПА фондовите на националните власти според децентрализираниот систем за спроведување (ДИС). Потребно е натамошно внимание за воспоставување системи за управување и контрола за да ја преземат оваа одговорност.

Граѓанското општество доби обемна финансиска поддршка од ЕУ преку Единицата за граѓанско општество. Финансирањето на ЕУ се обезбедува преку разни национални и регионални хоризонтални ИПА програми и вклучува помош за основање на националниот форум за граѓанско општество, градење капацитети за организациите на граѓанското општество и за помош на регионални центри за поддршка на НВО. Националните програми обезбедуваат значајна поддршка за подобрување на развојот и

одржливоста на организациите на граѓанското општество и за натамошно градење на капацитетите на владиното одделение за соработка со НВО.

Република Македонија учествува во следните **програми на ЕУ**: „Програма за претприемништво и иновации“ (ППИ) од „Рамковната програма за конкурентност и иновации“, „Седмата рамковна програма за истражување“, „Напредок“, „Култура“, „Европа за граѓани“, „Фискалис 2013“ и „Царина 2013“.

2. ПОЛИЧКИ КРИТЕРИУМИ

Во овој дел се разгледува напредокот на Република Македонија кон исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, кои налагаат стабилност на институциите што гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, се следи регионалната соработка, добрососедските односи со земјите вклучени во процесот на проширување и земјите-членки, како и почитувањето на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ).

2.1 Демократија и владеење на правото

Собрание

Работата на Собранието продолжи врз основа на дијалог, што е клучен приоритет од Партнерството за пристапување. Беа донесени многубројни законски акти поврзани со пристапувањето во Европската унија. Сепак, имаше одредени потешкотии во односите меѓу главните политички сили.

Беа преземени неколку мерки за да се зајакне институционалниот капацитет на Собранието во согласност со Законот за Собрание од 2009 година. Беше воведен концептот на јавните расправи за контрола врз работата на владата од страна на три собраниски комисији. Буџетските средства на Собранието беа зголемени за 24%, и покрај мерките на ограничување, за да се овозможат нови вработувања и реновирање на зградата на Собранието. Капацитетот за истражување беше зголемен преку вработувањето на асистенти на пратениците од политичките партии. Официјално беше основан Парламентарниот институт. Неговата цел е овозможување на сите партии да имаат подобар пристап до информации и анализи. Во согласност со Законот за јазиците, нацрт-законите и другите предлози во Собранието се преведуваат на албански јазик. Албанскиот јазик продолжи да се употребува во комисији и во расправи, вклучително од претседавачот, како и на пленарна седница. Собранискиот телевизиски канал се толкува на албански јазик.

Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции (НСЕИ), со којшто претседава опозицијата, продолжија да одржуваат редовни седници. Конкретно, тие расправаа за Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2009 година, Акцискиот план и годишната ревизија на Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА), како и за нејзиното спроведување.

Е-Собранието продолжува да функционира непречено. Свкупно, постојниот Деловник за работа задоволително се спроведува.

Бројот на жени-пратенички се зголеми на 41, што претставува над 30% од вкупниот број. Направена е нова парламентарна група од страна на опозициските партии Нова социјалдемократска партија, Либерална партија и Нова алтернатива.

По дебата од една година, во септември беа донесени измените на Деловникот за работа на Собранието. Ова во иднина треба да ја зајакне парламентарната соработка преку јасно определување на правото на опозицијата да предлага точки на дневниот ред на Собранието. Сепак, за време на периодот за кој се известува имаше слаб дијалог за чувствителни политички прашања. Како одговор на тоа, опозициските групи одлучија да престанат да учествуваат на формалните координативни состаноци од април до септември. Опозициската ДПА, којашто има 5 пратеници, продолжи со бојкотот на работата на Собранието којшто го започна во август 2009 година.

Инцидентот во Собранието што се случи на почетокот на јули помеѓу членовите на опозицијата и полициски службеник во цивилна облека, ја потенцира напнатата политичка клима и потребата за

зголемување на довербата меѓу политичките учесници. Опозицијата даде предлози за изгласување недоверба за спикерот на Собранието и министерот за внатрешни работи, за кои жестоко се расправаше, но на крај беа одбиени. На крајот на јули беше основана Собраниска анкетна комисија. Важно е таа да ја разјасни одговорноста за инцидентот и да даде предлози за да се избегне какво било повторување во иднина.

Собранискиот комитет за меѓуетнички односи не успеа да се состане неколку пати поради тоа што немаше кворум. Шест седници од вкупно десет закажани од основањето до средината на септември биле откажани. Останува недоволна соработката помеѓу собранискиот комитет за односи меѓу заедниците и соодветните комисији во општините.

Националниот совет за евроинтеграции немаше доволно поддршка од Владата, којашто понекогаш не обезбедуваше материјали и извештаи или присуство на министри. Комисијата за надзор на работата на агенцијата за разузнавање не се состана, а Комисијата за следење на комуникациите и Комисијата за локална самоуправа сè уште се меѓу најмалку активните. Комитетот за односи меѓу заедниците беше прекинат со отсуството на пратениците од владејачката коалиција, со што не можеше да се постигне кворум. Комитетот ја ограничи својата активност на примената на правилата за двојно мнозинство (Бадинтерово мнозинство) во Собранието за законите што се однесуваат на немнозинските заедници. Ова исто така имаше негативно влијание на работата на меѓуетничките совети на локално ниво. Вклученоста на претставниците на граѓанското општество во парламентарните расправи и други консултации остана *ад хок* и селективна, а недоследно е постапувањето по препораките на секторот за граѓанско општество од страна на Собранието.

Владата ги заврши *изборите* од 2008 и од 2009 година и постапи по препораките на ОДИХР/ОБСЕ. Таа основаше управен комитет на високо ниво и четири работни групи за изборна администрација, елиминирање на заплашувањето на гласачите, измени на Изборниот законик и ажурирање на избирачкиот список. Останува да се измени Изборниот законик. Судот казни 65 сторители на изборни неправилности од предвремените парламентарни избори во 2008 година. Не беа поднесени обвиненија во врска со неправилностите од претседателските и локалните избори во 2009 година.

Севкупно, направен е понатамошен напредок во реформата на *Собранието*. Донесени се измени на Деловникот за работа за да ги заштитат правата на опозицијата. Собранието презеде мерки за да го зајакне институционалниот капацитет, особено преку воведувањето на јавни расправи и основањето на Парламентарниот институт. Сепак, Собранискиот комитет за меѓуетнички односи не успеа да се состане неколку пати поради тоа што немаше кворум. Соработката на Владата со Националниот совет за евроинтеграции треба да се развива дополнително.

Влада

Владината коалиција продолжува да биде стабилна и да ги решава разликите по пат на соработка. Истата продолжи да го носи напред процесот со реформи поврзани со ЕУ, особено преку усвојувањето на годишната ревизија на НПАА. Сепак, односите во коалицијата беа напнати поради недоволниот дијалог за иницијативите кои водат кон создавање конфликти во меѓуетничките односи, како воведување на изучувањето на официјалниот јазик од прво одделение и новиот урбанистички план за проектот „Скопје 2014“.

Секретаријатот за европски прашања одржуваше состаноци на месечно ниво за евроинтеграционите структури во рамки на администрацијата. Сепак, потребно е понатамошно зајакнување на координацијата на агендата за европска интеграција.

Продолжи децентрализацијата којашто е основно начело на Охридскиот рамковен договор. Меѓуминистерската работна група за децентрализација се состануваше редовно. Беа ажурирани Програмата и Акцискиот план за спроведување на децентрализацијата за 2008-2010 година. Уште 6 од 85 општини влегоа во втората и последна фаза од процесот на фискална децентрализација. Ова обезбедува позначителен пренос на надлежности и финансиско управување на локално ниво. Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа беше изменет за да се зголеми делот на ДДВ пренесен на општините од 3% на 4,5% од 2010 до 2013 година.

Стратегијата за пренесување на управувањето со државното земјиште на општините од 2011 година беше подготвена. Се спроведуваат програми за градење на капацитетите за да се зајакне капацитетот на

општините во областа на спроведувањето на данокот на имот, човечките ресурси и финансиската контрола. Во седум општини беа основани единици за финансиски прашања. Во 48 општини беа основани единици за внатрешна ревизија или ангажираа внатрешен ревизор, и повеќето се функционални. Се зголеми капацитетот на човечки ресурси за управување со средства на ЕУ на Министерството за локална самоуправа (МЛС).

Сепак, напредокот во достигнувањето на целите на децентрализацијата треба да се забрза со поттик од Министерството за локална самоуправа. Министерството за финансии треба да го зајакне капацитет за развивање политика за прашања во врска со финансирањето на локалната власт. Комисијата за следење на системот на финансирање на општините се состана еднаш. Транспарентноста и координацијата на централното финансирање на општински проекти треба значително да се зајакне во согласност со целта за урамнотежен регионален развој.

Единаесетте општини што останаа во првата фаза од процесот на децентрализација имаат значителни долгови или имаат недостиг на капацитет за финансиско управување. Потребни се дополнителни напори за нивна подготовка за преминување во втора фаза. Блокираните сметки и понатаму се проблем за општините и од првата и од втората фаза. Механизмите за справување со значителните разлики во обезбедувањето јавни услуги се ограничени и особено руралните и помалите општини се во неповолна положба. Во некои општини недоволно се следи и спроведува наплатата на данокот на имот.

Постојат административни тесни грла што го попречуваат отворањето на нови училишта. Услугите на социјална заштита и понатаму се децентрализирани. Размената на податоци меѓу Катастарот, Централниот регистар, Управата за јавни приходи и општините треба да се зајакне.

Потребни се значителни дополнителни напори на централно и локално ниво за да се зајакне административниот капацитет на некои општини. Ова особено се однесува на финансиска контрола, стратешко планирање, управување со човечки ресурси и економски развој. Државниот завод за ревизија објави многубројни недостатоци во примената на стандардите за финансиска контрола и правилата за набавка, како и недоволно постапување по претходните препораки. Имаше мал напредок во спроведувањето на годишните програми за обука на систематски начин. Следењето и оценувањето на работата на вработените треба значително да се зајакне, како и во однос на правичната застапеност. Постои загриженост за неправични отпуштања како резултат на политичка вмешаност.

Севкупно, владината коалиција продолжува да биде стабилна и да решава разлики преку соработка. Продолжи да го води процесот на реформи поврзани со ЕУ. Сепак, потребен е поголем дијалог за прашањата за меѓуетничките односи. Потребни се дополнителни напори за унапредување на процесот на децентрализација. Финансиската рамка за обезбедување на јавни услуги треба да биде потранспарентна и поправична.

Јавна администрација

Што се однесува до реформата на јавната администрација, како клучен приоритет од Партнерството за пристапување, постигнат е делумен напредок кој се однесува најмногу на законската рамка. Политичката и функционалната одговорност за управување со јавната администрација останува фрагментирана. Комитетот за реформа на јавната администрација, со кој првично претседаваше претседателот на Владата, се состанува еднаш месечно со цел за водење на реформските процеси. Заклучоците на Комитетот, сепак, не се спроведуваат систематски и ефективно.

Со цел дискусијата за реформи во јавната администрација да се насочи и истата да се води на структуриран начин, направена е посебна платформа заедно со ЕУ во рамки на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА). Специјалната група за реформа на јавната администрација ја одржа својата прва седница во септември 2010 година.

Беше донесен Законот за јавни службеници со цел за воведување на одредби слични на одредбите од Законот за државни службеници. Истиот ќе почне да се применува во април 2011 година. Законот целосно го регулира опфатот на јавната администрација; постапки на вработување; права и обврски на јавните службеници и нивна заштита; одговорност, оценување и престанок на работен однос. Според Законот, се доверуваат нови надлежности на Агенцијата за државни службеници (АДС): подготовка на годишен план за правична застапеност, извештаи за дисциплински постапки и оценување на

вработените, обука на јавните службеници, како и водење регистар на јавни службеници. Министерството за правда го донесе Етичкиот кодекс за јавни службеници во август 2010 година.

Измените на Законот за државни службеници, донесени во 2009 година, почнаа да се применуваат во март 2010 година. АДС го усвои најголемиот дел од релевантните подзаконски акти и ја координира примената на истите, вклучувајќи го и спроведувањето на постапката за вработување. Органите на државната управа и општините почнаа со прилагодување на нивните акти за систематизација согласно со Законот за државни службеници. АДС изготви планови за следење и изврши инспекции. Исто така, таа продолжи со зајакнување на своите капацитети со цел за развивање и обезбедување на општа обука за државните службеници. Меѓутоа, планот за обука за 2010 година не можеше да се спроведе поради буџетски ограничувања.

АДС нема пријавено случаи на незаконско унапредување и уназадување на државни службеници или прекршоци направени од истите според етичкиот кодекс. Во однос на дисциплинските постапки против државните службеници, АДС соодветно ги спроведува активностите на редовна основа. Административните капацитети на одделенијата за човечки ресурси во некои министерства и во АДС незначително се зајакнати. Работната група за координирање на мрежата на одделенијата за човечки ресурси веќе функционира.

Постои напредок во реформите на полицијата со влегување во сила на Законот за внатрешни работи којшто има цел за обезбедување на професионалност и деполитизација на службениците во Министерството за внатрешни работи (МВР), вклучувајќи ги и високите полициски службеници. МВР веќе ги усвои најрелевантните подзаконски акти и веќе основа работни групи за следење на спроведувањето, вклучувајќи го и Колективниот договор со Македонскиот полициски синдикат. Актот за систематизација што ќе воведо систем заснован на заслуги и систем на оценување допрва треба да се донесе.

Меѓутоа, постапката за вработување според Законот за јавни службеници не гарантира постапка за вработување заснована на заслуги, ниту пак регулира во кои од случаите се претпочита јавен, наспроти интересен оглас за вработување. Исто така, нема приправнички стаж, а унапредувањето не е јасно поврзано со оценувањата на вработените. Капацитетите на АДС за преземање на новите надлежности во согласност со Законот за јавни службеници не се доволни во поглед на експертиза, буџет и расположлива инфраструктура.

Според Законот за државни службеници, одредени права и обврски на државните службеници во одредени институции се дозволува да се регулираат на различен начин. Ова ја фрагментира правната рамка применлива за државните службеници дозволувајќи премногу исклучоци. Два од дадените 11 закони кои ги регулираат овие институции делумно се усогласени со Законот за државни службеници. Одредбите кои се однесуваат на плати особено се разликуваат. Последната фаза на постапката за вработување на државни службеници не обезбедува селекција која се базира на транспарентност и заснованост на заслуги, бидејќи остава преголем простор за дискреција. Слично како и Законот за јавни службеници, примената на јавен, наспроти интересен оглас за вработување не е одредена.

Сè уште нема сеопфатни извештаи до АДС во согласност со законските обврски за назначување, унапредување, обука на државни службеници, правична застапеност, како и жалби од страна на државни службеници. Одреден дел од одделенијата за човечки ресурси на централно и локално ниво остануваат со недоволен број на вработени. Спроведувањето на стандардите за човечки ресурси оди бавно, бидејќи само 10 пилот-институции почнаа со систематско воведување на истите. Капацитетите за вршење оценки на вработените остануваат недоволни. Не постои кохерентно планирање за потребите на човечки ресурси во рамките на целокупната државна администрација. По повеќе од 18 месеци откако е основан, Центарот за обука на државните службеници сè уште не е оперативен.

Сè уште загрижува политизацијата на државната администрација. Пријавени се случаи на заменување на обучени професионалци со лица со ограничено искуство во рамките на неколку институции. Исто така, високи раководни позиции беа пополнети во недостиг на критериуми за вработување, понекогаш и со кадар ангажиран со договор за привремено вработување.

Иако Владата дојде до увид дека бројот на лицата со привремено вработување во јавната администрација е непропорционално висок, сепак истата не обезбеди прецизни информации за бројот и видот на привремено вработените лица. Ангажирањето на лица со привремено вработување не е во

согласност со постапките одредени во Законите за државни и јавни службеници кои гарантираат селекција врз основа на транспарентност и систем заснован на заслуги. Голем број од лицата вработени на определено време беа вработени на неопределено време во третиот квартал од 2010 година. Ваквиот процес во многу наврати не обезбеди постапка што е отворена, транспарентна и заснована на заслуги. Ангажирањето на голем број на вработени лица од немнозинските заедници се врши на квантитативна основа, без да соодветствува на потребите не институциите во поглед на потребна обука и квалификации. Постапката за вработување подлежи на несоодветни влијанија. Не постои структурна поврзаност помеѓу АДС и Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор за планирање на правичната застапеност. Бројот на поднесени жалби заради заменување или отпуштање од работа на општински државни службеници до АДС се зголеми, како резултат на локалните избори. АДС извести дека поголемиот дел од жалбите беа отфрлени како неосновани.

Во поглед на општата управна постапка, молкот на администрацијата значи имплицитно одбивање во најголем дел од случаите. Ваквиот пристап е на штета на граѓаните во однос на администрацијата. Постапката за жалби преку второстепените комисији не е еднообразна во рамки на целата јавна администрација.

Останува да се воспостави ефективен дијалог помеѓу Владата и организациите кои ги претставуваат државните службеници. Системот за плати во јавната администрација не е изедначен што влијае врз единството и мобилноста на истата. Практиката на ад хок надоместоци на јавните службеници за преземање на одредени задачи во рамки на нивните работни позиции не е транспарентна и нема соодветно објаснување. Додатоците за кариера за државните службеници продолжуваат да се применуваат неконзистентно. Не е доволен квалитетот на стратешкото планирање во органите за државна управа и општините и истиот претежно е ограничен на буџетско планирање. Поврзаната буџетска поддршка не е соодветна. Органите на државна управа треба да посветат поголемо внимание на транспарентност и отчетност во работата. Државниот завод за ревизија (ДЗР) извести за голем број на недостатоци во сметките на органите на државната управа и општините, во однос на примената на стандардите за внатрешна финансиска контрола, правилата за јавни набавки и политиката за човечки ресурси. Процената на влијанието на регулативата не се применува на систематски начин. Користењето на Граѓанскиот дневник се прошири и за другите ОДУ, но сепак, нема повратен ефект од ефикасноста на истиот.

Во најголем дел од случаите во 2009 година, јавните тела ги прифатија препораките на народниот правобранител. Сепак, постои намалување во земањето предвид на препораките, особено во второстепените владини комисији, како и во одделенијата за статусни права и гранична контрола во Министерството за внатрешни работи.

Потребно е да се подобри квалитетот на изработката на законски акти од страна на централната и локалната администрација. Уставниот суд поништи одредби во близу 25 % од случаите на оспорени закони.

Со измените на Законот за слободен пристап на информации од јавен карактер се планира да се зголеми неговата ефикасност особено преку воведување на тест за јавен интерес. Бројот на жалби примени во Комисијата за слободен пристап до информации од јавен карактер значително се намали. Близу половина од бројот на примени жалби заврши со обезбедување на бараните информации. Но, ефикасноста на Комисијата е попречена со доделениот мал буџет и премолченото одбивање на некои од јавните тела да обезбедат информација. Информациите поврзани со јавни расходи продолжија да бидат предмет на различни исклучоци според Законот и заради тоа, само делумно достапни за јавноста.

Севкупно, постои одреден напредок во однос на реформите во јавната администрација, имено преку донесувањето на Законот за јавни службеници. Сепак, потребни се значителни, дополнителни реформи со цел да се обезбеди транспарентност, професионалност и независност на јавната администрација. Потребно е почитување на законската рамка во практика, особено во поглед на вработување кадар. Постапката на претворање на лицата вработени на определено време во лица вработени на неопределено време во многу случаи не обезбеди вработување засновано на заслуги. Постои дополнителен напредок во реформите на полицијата. Новиот Закон за внатрешни работи почна да се применува и најважните подзаконски акти се донесени.

Правосуден систем

Постигнат е ограничен напредок во спроведувањето на реформата на судството, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување.

Во однос на независноста на судството, не е постигнат понатамошен напредок во обезбедувањето на тоа постојните законски одредби да бидат спроведени во праксата. Улогата на министерот за правда во Судскиот совет сериозно загрижува во однос на мешањето на извршната власт во работата на судството. Не се јасно дефинирани границите помеѓу основата за дисциплинска постапка и основата за утврдување на нестручно и несвесно постапување. Потребни се дополнителни напори со цел да се обезбеди оценувањето на професионалната способност на судиите да не се врши примарно врз основа на квантитативни критериуми, како што е стапката на укинати и преиначени пресуди, туку и врз основа на квалитативни критериуми во согласност со препораките на Советот на Европа. Изборот на некои од членовите на Судскиот совет не беа во согласност со востановените критериуми.

Претседателот на Владата, министерот за правда, претседателот на Собранието и неколку пратеници на ВМРО-ДПМНЕ отворено ја критикуваа работата и одлуките на Уставниот суд, сметајќи ги истите за политички мотивирани. Претседателот на Уставниот суд го бранеше Судот и ги повика политичките партии да го почитуваат судскиот авторитет. Спроведувањето на Законот за лустрација од 2008 година резултираше со првиот случај на лустрација кога Комисијата за лустрација утврди дека претседателот на Уставниот суд соработувал со тајните служби. Претседателот на Уставниот суд ги отфрли овие обвиненија. Ваквиот тек на настаните покренала загриженост за притисокот врз независноста на судството.

Судскиот совет направи одредени напори со цел за подобрување на професионалноста во судството. Заради вработување засновано на заслуги, Судскиот совет и Советот на јавни обвинители назначија 39 од 54 дипломирани студенти од Академијата за обука на судии и јавни обвинители. Новиот закон за Академијата беше донесен во јули со цел подетално да ги разјасни критериумите за избор на судии. Сепак, потребни се дополнителни напори за изготвување на сеопфатна стратегија за човечки ресурси, вклучувајќи долгорочно планирање на потреби за регрутирање, како и прашања во однос на кариера и мобилност при работа. Академијата за обука на судии и јавни обвинители продолжува да ја обезбедува потребната континуирана обука.

Се правеа постојани напори за подобрување на ефикасноста. Буџетот за 2009 година за судовите и Јавното обвинителство беа незначително зголемени и покрај економската криза. Покрај тоа, Судскиот буџетски совет ја олесни повисоката стапка на земање средства доделени на судовите. **Автоматизираниот информатички систем за управување со судски предмети (ACCMIS)** целосно е воспоставен во сите судови. Судовите објавија над 34 000 одлуки, на тој начин зајакнувајќи ја транспарентноста.

Законите за плати на судии, обвинители и членови на Судскиот совет, како и за Советот на јавни обвинители беа изменети со цел за обезбедување на унифициран систем за плати. Усогласени се платите помеѓу актуелните судии и обвинители, како и меѓу оние кои вршат функции во двата совета.

Заостанатите судски предмети продолжуваат да бидат голем проблем. Додека 20 од 27 основни судови успеаја да го решат поголемиот дел од новите случаи, како и да го намалат бројот на заостанатите, четирите апелациони судови и управниот суд не успеаја во истото.

Одделенијата во новиот Управен суд, Апелациониот суд во Гостивар, Вишото јавно обвинителство во Гостивар и Советот на јавни обвинители остануваат со недоволен број на вработени. Во Министерството за правда недостасуваат соодветни човечки ресурси во клучни сектори како што се секторите за ЕУ и антикорупција. Советот за реформи во судството чијашто улога е да ги води реформите и да го следи спроведувањето во присуство на сите клучни фактори во судството, не се состанува редовно. Задоцнетото донесување на измените на Законот за кривична постапка сè уште го спречува целосното спроведување на Законот за јавни обвинители во поглед на предистражната постапка. Измените на Законот за управни спорови, за спроведување на одлуката на Уставниот суд за воведување на право на жалба, сè уште не се донесени.

Не се преземани систематски напори за подобрување на покриеноста и доверливоста на судската статистика. Јавното обвинителство сè уште нема пристап до интернет.

Севкупно, постигнат е ограничен напредок во спроведувањето на реформата на судството. Ефикасноста на судовите е зајакната преку подобро распоредување на буџетските средства и намалување на заостанатите предмети. Сепак, Судскиот совет и Советот на јавни обвинители треба да обезбедат високи стандарди на независност и непристрасност на судството во пракса. Клучна работа е вработувањето во судството да биде, пред сè, од редовите на квалификуваните дипломирани кандидати на Академијата за обука на судии и јавни обвинители.

Антикорупциска политика

Постигнат е напредок во спроведувањето на антикорупциската рамка, што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Се постапи по сите 14 препораки на Групата земји за борба против корупцијата (ГРЕКО) од вториот круг на евалуација. Беше објавен извештајот на ГРЕКО за третата фаза на препораки, што содржи 13 препораки за инкриминација на кривични дела поврзани со корупција, како и за транспарентноста на финансирањето на политичките партии кои треба да се спроведат до септември 2011 година. Земјата започна со постапката за пристапување кон Конвенцијата на ОЕЦД за борба против мито за странски јавни службеници. Влегоа во сила измените на Кривичниот законик што вклучуваат нови одредби на проширена конфискација на приноси од казниво дело, незаконско богатење и кривична одговорност на правни лица за стечај и промена на статусот. Воспоставена е правна рамка за статусот на јавни службеници кои не се државни службеници. Редовно се состанува меѓуминистерската работна група за следење на Државната програма за борба против корупцијата.

Извршени се три големи полициски операции што доведе до апсење на голем број на гранични службеници, доктори и службеници од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување. Во првостепена судска одлука беше изречена затворска казна на еден од обвинетите лица. За останатите, истрагата или судската постапка сè уште е во тек.

Управата за спречување на перење пари и финансирање тероризам сега има директен пристап до базата на податоци со имотни листови на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК). По направените проверки од страна на ДКСК, двајца градоначалници беа казнети со 70% од нивната неоправдана разлика во имот, во согласност со законските одредби. Зголемен е бројот на случаи на конфликт на интереси забележан од ДКСК. ДКСК го зголеми бројот на решени случаи од 567 во 2008 година до 828 во 2009 година. Забележани се одредени подобрувања во инструментот за следење на препораките на Државниот завод за ревизија со 55 извештаи објавени во 2009 година.

Сепак, спроведувањето на правната рамка за антикорупција сè уште има недостатоци. Новото законодавство не е придружено со соодветни проценки за влијанието, добивајќи резултат дека планирањето на потребните човечки и финансиски ресурси и подготовка на спроведувањето е несоодветно. Влегувањето во сила на новите одредби на Кривичниот законик, особено во однос на незаконско богатење и проширена конфискација, не се добро подготвени и истото бара дополнителна обука.

Судската пракса во случаите со корупција е неконзистентна. Три од петте случаи на корупција со изречени затворски казни се вратени на повторно одлучување на првостепените судови како резултат на процедурални грешки во првостепените постапки. Ограничените капацитети во кривичниот оддел на Апелациониот суд во Скопје дополнително се ослабени со суспендирање на повеќе од половината судии поради дисциплински постапки. Двајца од судиите се разрешени а останатите тројца се вратени во Судот по период од три месеци. Ситуацијата за независност на судството останува да биде сериозно загрижувачка влијаејќи на одлучноста за борбата против корупцијата. Улогата на Министерството за внатрешни работи во одобрувањето на употребата на прислушување не е во согласност со стандардите на ЕУ и загрижува поради несоодветната политичка вмешаност. Покрај тоа, потребно е да се зајакне надворешниот механизам за надзор.

Сè уште е мал бројот на случаи каде има утврдено конфликт на интереси и во кои се имаат преземено одредени активности. Имотните листови на државните службеници како и изјавите за интерес се тајни и истите не се проверуваат во поглед на содржината. Не е направено конзистентна евиденција за проверка на имотните листови на назначени и избрани службеници.

Не задоволува транспарентноста на јавните расходи. Законот за пристап до информации од јавен карактер јасно не утврдува дека содржината на јавните договори е јавна. Ова доведува до различни толкувања во рамки на администрацијата. Сè уште се слаби механизмите за внатрешна контрола во јавната администрација. Недоволна е правната и институционалната заштита на „потшепнувачите“. Според тоа, пријавувањето за сомневања за корупциски активности во рамки на јавната администрација останува слабо.

Спроведувањето на законодавството за финансирање на политички партии и изборни кампањи сè уште не даде резултати. Не се изречени санкции за непочитување на законот од страна на надзорните тела. Партиите на ВМРО, СДСМ и ДУИ ги поднесоа своите извештаи, една година по истекувањето на рокот.

Стратешкиот план за односи со јавноста на ДКСК не даде забележливи резултати. Членовите на ДКСК продолжуваат со вршење на нивните активности со нередовно работно време, што би можело да влијае врз ефективностата на активностите по службена должност. Јавната доверба во независноста и непристрасноста на ДКСК сè уште е релативно на ниско ниво. ДКСК има повеќе реактивен отколку проактивен пристап. По ребалансот на државниот буџет за 2010 година, ДКСК се соочува со сериозни финансиски потешкотии.

Недоволни се капацитетите на Министерството за правда за координација при следење на политиките за антикорупција на техничко ниво. Додека состаноците на техничко ниво на меѓуминистерската работна група се интензивираат, политичките заложби на високо ниво за следење при спроведувањето на политиките за антикорупција се ослабени. Досега не е спроведена сеопфатна активност за одредување на степенот и природата на корупцијата во јавниот сектор. Сè уште е недоволно развиен статистичкиот систем за следење на политиките на антикорупција. Нема сеопфатен пристап за развивање на посебни стратегии за антикорупција за чувствителните области во јавниот сектор. *Свкупно*, постигнат е одреден напредок во спроведувањето на антикорупциската политика. Преземани се дополнителни чекори за воспоставување на Националната криминалистичко-разузнавачка база на податоци. Беа спроведени големи полициски операции, со користење на посебни истражни мерки. Меѓутоа, не е конзистентна евиденцијата за спроведување на случаите поврзани со корупција. Постојните одредби за имотни листови, конфликт на интереси и финансирање на политички партии не се спроведуваат на ефективен начин. Корупцијата е распространета во многу области и продолжува да претставува сериозен проблем.

2.2 Човекови права и заштита на малцинствата

Почитување на меѓународно право за човекови права

Постигнат е одреден напредок во однос на **ратификувањето на инструментите за човекови права**. Ратификуван е Протоколот 14 бис кон Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи. Ратификувана е Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата против сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба. Сè уште не е ратификувана Европската повелба за регионални или малцински јазици.

Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди дека Република Македонија ја прекршила Европската конвенција за човекови права во 21 случај, повеќето поврзани со судење во разумен временски рок. Од октомври 2009 година до ЕСЧП се доставени вкупно 400 нови поднесоци. Во септември 2010 година во ЕСЧП во постапка беа 1122 предмети поврзани со Република Македонија.

Ограничен напредок е постигнат во **унапредувањето и спроведувањето на човековите права**. Правната рамка во голема мера е воспоставена, но институционалната рамка е нецелосна. Народниот правобранител и натаму е главната фокусна точка за заштита и унапредување на човековите права.

Граѓански и политички права

Во однос на **спречувањето на тортура и деградирачко однесување и борбата против неказнување**, народниот правобранител е назначен за национален превентивен механизам за спроведување на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и воспоставено е соодветно специјализирано одделение за борба против лошо постапување. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи продолжува да

извршува чести проверки на почитувањето на професионалните стандарди. Не е пријавен случај на нелегално апсење.

Недостатокот на дополнителни ресурси доделени на канцеларијата на народниот правобранител го попречува формирањето на трите нови одделенија, вклучително и она за борба против лошо постапување. Продолжуваат наводите за деградирачко однесување со уапсените лица од страна на специјалната полициска единица „Алфа“, којашто остана да дејствува само во Скопје. Во 2009 година беа спроведени 46 истражувања за наводите за злоупотреба од страна на специјалната мобилна единица, споредено со 33 во 2008 година. Бројот на случаите на деградирачко однесување кои беа во судска постапка се намали на 36 кривични пријави против 50 полициски службеници во 2009 година, во споредба со 67 кривични пријави против 75 полициски службеници во 2008 година. Со ова се зголеми загриженоста околу ефикасноста на системот за жалби и сè уште нема силен независен механизам за надзор на органите со специјални овластувања. Одлуките од оваа област од страна на Европскиот суд за човекови права, особено во однос на полициската бруталност кон Ромите не се спроведуваат целосно.

Нечовечниот и деградирачки третман во психијатриските установи е прашање кое особено загрижува. Условите во душевните болници, особено во Демир Хисар и Демир Капија, остануваат значително под минималните стандарди.

Сеопфатниот Закон за бесплатна правна помош беше донесен во декември и стапи во сила во јули. Процесот е раководен од страна на Министерството за правда, во соработка со адвокатските здруженија и граѓанските организации. Голем број на лица кои ги задоволуваат условите можат да ја користат правната помош, особено корисниците на социјална помош, пензионери, семејства на самохрани родители и баратели на азил. Законот предвидува правна помош во сите судски и административни постапки подобрувајќи го на тој начин **пристапот до правда**.

Статистичките податоци собрани од Министерството за правда покажуваат зголемување на времетраењето на судските случаи во 2009 година. Основните судови решиле 56 % од граѓанските предмети во рок од шест месеци, помал дел од оние во 2008 (65%). Слична состојба се забележува во стопанските и кривичните предмети. Второстепените комисии на Владата, кои решаваат за жалби против одлуките на органите на управата, продолжуваат да бидат помалку респонзивни на препораките од народниот правобранител.

Постигнат е одреден напредок во реформата на **затворскиот систем**. Беа усвоени измените на Законот за извршување на санкции за услугите на инспекција и надзор. Со ова се зајакна контролата во однос на политиките на управување, човекови права, здравствена заштита и антикорупција. Владата усвои ревидиран акциски план за 2010 година за изградба, обновување и одржување на затворите. Беше одобрен заем од 46 милиони евра од Развојната банка на Советот на Европа (ЦЕБ) за спроведување на проектот за обновување на затворите во Идризово, Куманово и Скопје и воспитно-поправниот дом во Тетово. Затворениците од полуотвореното крило во затворот Идризово, за кое беа пријавени деградирачки и нечовечки услови, беа преместени во април и реновираното крило повторно беше отворено во септември. Затвореното крило на Идризово останува да се реновира.

Во 2009 година, поднесени се 49 жалби против затворските службеници до Управата за извршување санкции. Во 2009 година, покренати се дисциплински постапки за 108 затворски службеници. Подобрени се постапките за справување по жалби за деградирачко однесување, особено преку воведувањето на системот на сандачиња на народниот правобранител и организирањето на обуки. Министерството за труд и социјална политика привремено го префрли на друга локација воспитно-поправниот дом во Тетово. Беше усвоена Стратегија за ресоцијализација и рехабилитација на затворениците. Реконструкцијата на притворските ќелии е завршена во полициската станица во Кисела Вода, а во тек е во неколку други полициски станици.

Сепак, стратешкиот план за затворскиот систем не обезбедува соодветна приоритизација и рамнотежа меѓу краткорочни, среднорочни и долгорочни мерки. Моменталниот капацитет на Управата за извршување санкции да управува со проектот покриен со заемот на ЦЕБ е недоволен. Покрај тоа, заради економските кризни мерки, буџетот на затворската администрација, којшто и онака беше недоволен, е намален за 10% со ребалансот на буџетот за 2010 година.

Деградирачките услови и очајната состојба во некои затвори, особено Идризово и неговото затворено крило, е прашање кое особено загрижува. Затворите и понатаму се соочуваат со преполнетост и несоодветен систем за здравствена заштита. Повеќето од затворите се недоволно финансирани и не можат да ги покријат основните трошоци за одржување. Механизмите за спречување и борба против деградирачкото однесување и корупција во затворите остануваат слаби. Системот не е доволно проактивен во откривање на ваквите случаи и обезбедување на соодветно следење.

Капацитетот на затворската инспекција е во голема мера незадоволителен. Има само пет инспектори. Назначувањето на некои раководни позиции во затворите сè уште е предмет на политичка вмешаност, што влијае врз успешноста на затворските реформи и секојдневното управување со истите. Затворскиот кадар сè уште не е систематски обучуван. Обучувањето на затворската управа за прашања поврзани со раководење е недоволно. Постапувањето со ранливи групи на затвореници, вклучително и малолетниците, продолжува да биде несоодветно. Условите во ќелиите за притвор во многу полициски станици и натаму се супстандардни.

Сè уште не е одговорено на препораката на Европскиот парламент за следење на случајот на наведен вонсудски притвор на Калед ел Масри.

Слободата на изразување воглавно останува добро заштитена. Постои одреден напредок во обезбедување на транспарента, независна и разновидна медиумска средина. Со измените на Законот за радиодифузна дејност се укина можноста за прогласување стечај или ликвидација на јавниот радиодифузен сервис и се намали износот на месечната радиодифузна такса во обид да се подобри наплатата за истата. Притоа, стапката на наплата на претплатата значително се зголеми. Значајно е да се консолидираат овие напори во обезбедувањето на одржливо финансирање на јавниот радиодифузен сервис и на Советот за радиодифузија. Процесот на давање дозволи за радиодифузна дејност е под силно влијание на економските и политичките интереси. Медиумите остануваат поделени по етничка и политичка линија и автоцензурата е широко распространета. Само еден телевизиски канал (албански јазик) емитува постојани двојазични програми и активно придонесува кон поголемо меѓусебно разбирање помеѓу двете најголеми заедници. Сопственоста врз печатените медиуми сè уште во значителна мера е концентрирана и нетранспарентна. Не постои механизам за самостојно регулирање за следење на професионалните стандарди, кој треба да се поткрепи. Обвиненија за клевета насочени кон одделни новинари со тешки парични казни и натаму загрижуваат. Заплашувањето на новинарите кои се соочуваат со политички притисок и закани е серозен проблем.

Во однос на **слободата на собирање и здружување**, севкупната ситуација е задоволителна. Немаше случаи на злоупотреба на законодавството или забранети регистраци. Новодонесениот Закон за здруженија на граѓани и фондации предвидува поширока практика на правото на здружување. Ова беше проширено и на правните лица, странците и малолетниците и на правото на здружување без потреба да се регистрира формално-правно лице. Со ова, исто така, се воведо можноста на организациите на граѓанските општества да извршуваат директни економски активности и да добијат статус на организација од јавен интерес.

Стратегијата на Владата и акцискиот план за соработка со граѓанските **организации** продолжуваат да се спроведуваат. Вклученоста на граѓанското општество во процесот на развој на политиките и во изготвување на законодавството е во пораст. Сепак, треба да се развива доследен приод за охрабрување на сеопфатно јавно учество во донесувањето на одлуки, вклучително и соодветни институционални механизми.

Спроведувањето на Законот за лобирање резултираше со селективен пристап на групите од интерес во креирањето на политики. Лобирањето може да се преземе само на покана на релевантно законодавно тело и е дозволено за граѓански здруженија, но не и за фондации. Нема напредок при спроведувањето на Законот за спонзорство и донации, заради сложените административни барања и недостиг од јавна свест.

Потребно е дополнително подобрување на системот за распределба на државните финансии на граѓанските организации, особено во однос на организациите од јавен интерес. Евалуацијата и механизмите за избор треба да бидат целосно транспарентни. Организациите на граѓанското општество во голема мера остануваат зависни од надворешно финансирање и недостатокот на доволно финансиски средства и понатаму е сериозно ограничување.

Во однос на **слободата на вероисповед**, Законот за правната положба на црквите, верските заедници и религиозните групи во најголем дел се спроведува. Регистрацијата на 26 верски субјекти е завршена. Бекташката група побараа нивната регистрација да се стави во мирување сè додека не се постигне договор со Исламската верска заедница.

Севкупно, иако *граѓанските и политичките права* се почитуваат во голема мера, постигнат е ограничен понатамошен напредок. Усвоен е сеопфатен Закон за бесплатна правна помош. Полутвореното крило на затворот Идризово, кое имаше деградирачки и нехумани услови, беше затворено. Сепак, надзорот над органите со посебни овластувања треба да се зајакне. Стратегијата која ги адресира деградирачките услови во затворите напредува бавно. Постои зголемена загриженост околу непотребното политичко мешање во медиумите. Вклученоста на граѓанското општество во развојот на политиките останува ограничена. Народниот правобранител продолжува да биде главната фокусна точка за заштита и унапредување на човековите права. Сепак, авторитетот и ресурсите на народниот правобранител треба да се зајакнат.

Економски и социјални права

Во однос на **правата на жените**, продолжува спроведувањето на Националната стратегија против семејно насилство. Постигнат е напредок при спроведувањето на Законот за еднакви можности помеѓу мажите и жените. Назначен е државен службеник од Министерството за труд и социјална политика задолжен за решавање на жалби против нееднаквиот третман. Зајакнати се капацитетите на повеќето од локалните комисии за еднакви можности. Подобрено е задолжителното годишно известување за еднаквите можности, во главно на централно ниво. Прашањето за дискриминација на работно место и сексуалното малтретирање се опфатени во измените и дополнувањата на Законот за работни односи. Беа спроведени ограничени активности насочени кон жените Ромки. Меѓутоа, за борбата против семејното насилство нема доволно свест кај популацијата и соодветен пристап кон жртвите. Координативното тело за национална стратегија за борба против семејното насилство треба да ги зајакне своите напори во овој поглед.

Учеството на жените во политичкиот живот останува ниско на локално ниво. Секторот за еднакви можности сè уште нема соодветни административен и финансиски капацитет за да го исполни својот мандат. Сè уште недостасува стратешки долгорочен пристап кон еднаквите можности. Активностите во оваа област продолжуваат да се потпираат главно на странски донации. Во некои општини, промените на членовите на локалните комисии за еднакви можности ја загрозува нивната ефикасност.

Дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи се широко распространети и ги поткопуваат основните права на жените. Малку е направено за да се подобрат правата на жените во руралните области. Недоволно внимание е посветено на здравјето на жените. Жените Ромки и девојки сè уште страдаат од расна и родова дискриминација.

Во однос на **правата на децата**, изменет е Законот за заштита на децата. Спроведувањето на националните акциски планови за заштита на правата на децата, за спречување и борба против сексуалната злоупотреба и педофилијата и борбата против трговијата со деца напредува бавно. Беше развиен ревидиран акциски план за спроведување на Законот за малолетничка правда кој го покрива периодот 2010-2012. Формиран е Национален совет за превенција на малолетничка деликвенција. Малолетните престапници беа преместени од затворите каде што беа изложени на ризик од мешање со возрасните затвореници.

Сепак, уште не се воспоставени стандардите и протоколите за спроведување на Законот за малолетничка правда. Не се делотворни механизмите за следење на неговото спроведување. Постои недостиг на специјализирани обучени полицајци, јавни обвинители и затворски персонал за справување со малолетни жртви или малолетниците во судир со законот. Келии за притвор во полициските станици, како и во воспитно-поправните центри не ги исполнуваат основните меѓународни стандарди за спроведување на малолетничка правда. Треба да се зајакнат програмите за образование и професионална обука за малолетниците во воспитно-поправните домови. Превенција на малолетничката деликвенција останува проблем, зашто уште нема стратешки документи изработени во оваа област. Не се алоцирани буџетски средства за компензациониот фонд предвиден со Законот за малолетничка правда. Меѓународни инструменти како што се Конвенцијата на ОН за правата на детето се спроведуваат скромно.

Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба е ратификувана во октомври. Имаше зголемување на бројот на пријавени случаи на физичка и сексуална злоупотреба и грабнување. Деца препуштени на улица, од кои поголемиот дел се Роми и натаму се сериозен проблем, често во комбинација со други прашања, како што се конзумирање дрога и ситни кражби. Во однос на правото на образование, ромските деца се во најнеповолна положба, со стапка на завршено основно образование од 44,6%, и стапка на преод во средно образование од 27% и севкупна посетеност на средно образование од 17%. Децата со посебни потреби остануваат особено ранлива група со ограничен пристап до здравствена заштита и интеграција во образовните и рекреативни системи. Здравствените и социјалните служби немаат доволно квалификуван стручен кадар.

Во врска со **социјално ранливите лица и лица со посебни потреби** усвоена е Национална стратегија за еднаквоста на правата на лица со **посебни потреби** 2010-2018. Акцискиот план на стратегијата предвидува изградба на пристапни рампи во објекти од јавен интерес. Постојано расте бројот на дневни центри, мали заеднички домови и поддршка за семејствата кои прифаќаат лица со посебни потреби како форми на социјална грижа. Општините немаат доволно административен капацитет за исполнување на обврските од социјалната политика, што им се пренесени со децентрализацијата. Општо, општествената интеграција на лицата со посебни потреби останува ограничена. Потребни се дополнителни напори за да се ратификува Конвенцијата на ОН за лица со **посебни потреби** и да се усвои предложениот закон за заштита на правата на лица со пречки во развој.

Во поглед на **работничките права и синдикатите**, завршена е регистрацијата на синдикатите и здруженијата на работниците во согласност со изменетиот Закон за работни односи. Постојат 35 синдикати наведени во регистарот на Министерството за труд и социјална политика и 6 здруженија на работодавачи. Разјаснети се критериумите за членство во Економско-социјалниот совет и именувани се нови членови. Советот е функционален и треба да придонесе кон функционален и репрезентативен социјален дијалог. Капацитетот на социјалните партнери не е подобрен и синдикатите и понатаму немаат стабилни финансиски средства, капацитети за управување и активно членство. Бипартитен социјален дијалог сè уште е слаб посебно во приватниот сектор. Во јавниот сектор, колективните договори не се почитуваат, а легитимитетот на синдикатот-потписник се доведува во прашање од страна на други синдикати. Трипартитниот дијалог неодамна беше реактивиран. Економско-социјалниот совет треба да ја зајакне својата улога како форум за политички дијалог. *(Види Поглавје 19 – Социјална политика и вработување)*

Постои делумен напредок во политиката на недискриминација. Донесен е рамковен закон кој содржи листа на основи за дискриминација и предвидува основање на Комисија за заштита од дискриминација. Сепак, во законот е испуштена „сексуалната ориентација“ како основа за дискриминација и законот не е целосно усогласен со правото на ЕУ. Покрај тоа, законот не го обезбедува предвидениот механизам за следење и заштита со доволен административен капацитет. Слаб беше квалитетот на дијалогот за законот. Дебатите во Собранието беа поделени и забелешките од граѓанскиот сектор и меѓународната заедница не беа земени предвид.

Во меѓувреме расте загриженоста во врска со стигматизацијата и инцидентите на дискриминација против лезбејки, геј, бисексуалци и транссексуалци (ЛГБТ популацијата). Во овој контекст, Владата треба да ја подигне свеста за потребата од почит и толеранција на различноста.

Достапноста на статистички податоци и други информации за директни, индиректни и повеќекратни форми на дискриминација и натаму е многу ограничена. Во оваа област, подготовките заостануваат.

Во однос на **правата на сопственост**, гаранцијата на правото на сопственост е дополнително загарантирано со формирањето на катастар за повеќе од 97,5% од територијата на земјата. Законот за денационализација е изменет така што постапката беше префрлена од второстепените комисији на Управниот суд. Ова има за цел да се намали задоцнувањето во донесувањето на конечни одлуки.

Сепак, процесот на враќање на имотот конфискуван во времето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија ги надминува значително законски утврдени рокови. Спроведувањето на барањата за враќање за кои е донесена конечна одлука е незадоволително. Агенцијата за катастар на недвижности ги намали надоместоците за своите услуги и редовно организира отворен ден за јавноста. Просечното времетраење на постапката за упис во земјиштен регистар е скратено од 45 на 10 дена.

Заостанатите предмети за имотно-правни спорови продолжуваат да се одложуваат. Повторно нема прогрес во однос на враќањето на имотот на верските заедници.

Генерално, иако социјалните и економските права се на место, постои ограничен понатамошен напредок. Спроведување на стратегија против семејното насилство продолжува. Разјаснето е учеството на синдикатите во Економско-социјалниот комитет. Донесен е рамковен закон за заштита од дискриминацијата, но има значајни недостатоци, особено во однос на сексуалната ориентација. Треба да се развие стратешки пристап кон еднакви можности. Потребни се дополнителни напори за спроведување на Законот за малолетничка правда и на Конвенцијата на ОН за правата на детето.

Почитување и заштита на малцинствата, културни права

На полето на **културните права** е постигнат напредок во однос на спроведувањето на Законот за употреба на јазиците што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните. Во Собранието, унапредено е спроведувањето на Законот за јазиците со вработувањето на постручни преведувачи и толкувачи. Стратешкиот план на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор (ССОРД) предвидува дополнителна обука за преведувачите. Употребата на албанскиот јазик во усната постапка продолжи и на пленарните седници и седниците на комисиите и собранискиот телевизиски канал е со толкување на албански јазик.

Меѓутоа, многу државни институции, како и локални субјекти немаат постигнато напредок и потребно е да се воспостави јасна одговорност за планирање и следење на спроведувањето на Законот за јазиците. Помалите етнички заедници продолжуваат да се среќаваат со недостаток од простории за предавање на нивниот мајчин јазик.

Во однос на малцинствата, Охридскиот рамковен договор останува суштински за обезбедување на континуирана меѓуетничка соработка и политичка стабилност. Правната рамка за заштита на немнозинските заедници е во голема мера воспоставена. Владата конструктивно се вклучи во дијалогот со Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ за поддршка за интеграција на етничките заедници преку образованието. Последователно, во почетокот на октомври, Владата донесе Стратегија за интегрирано образование. Ова има за цел да се следи балансиран пристап и пристап во фази со цел да се подигне севкупниот квалитет на образованието, промовирање на изучувањето на сопствените јазици меѓусебно и зголемување на меѓуетничката интеракција меѓу учениците. Сепак, до сега, и покрај напорите на Владата, продолжува поделбата на учениците по етничка линија во некои училишта или јазични смени.

Административниот капацитет на ССОРД беше незначително зголемен. Вработен беше дополнителен кадар, вклучително и едно лице преземено од СЕП. Обезбедена беше обука за нововработениот кадар. Стратешкиот план на Владата за спроведување на ОРД за периодот 2010-2012 беше изготвен од ССОРД во блиска соработка со ОБСЕ. Со него е доделена многу поголема улога на Секретаријатот во координирањето, унапредувањето и следењето на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор. Ова особено се однесува на интегрираното образование, употребата на јазиците и децентрализацијата. Законот за јавните службеници воспостави обврска за изготвување на годишни планови за немнозинските заедници, кои треба да се доставуваат до Агенцијата за државни службеници. Вкупниот број на државни службеници од немнозинските етнички заедници беше 29% до декември 2009 година. Сепак, потребни се поголеми напори за да се обезбеди дека вработувањата ги задоволуваат потребите на администрацијата.

Сепак, политичкиот дијалог за меѓуетничките односи понекогаш беше напнат. Содржината на првата национална енциклопедија и урбанистичкиот план „Скопје 2014“ предизвикаа протести и меѓуетничко незадоволство. Постојеа недоволно подготвителни консултации помеѓу засегнатите страни во однос на одлуката за воведување на изучување на државниот јазик од прво одделение за учениците од немнозинските заедници. Ова предизвика протести во основните училишта од страна на наставниците, родителите и децата. Уставниот суд ја поништи одлуката за воведување на изучување на државниот јазик од прво одделение. Според Уставниот суд, одлуката на министерот не беше во согласност со Законот за основното образование од 2008 година. Ова наведува дека учениците од немнозинските заедници треба да започнат да го изучуваат државниот службен јазик од четврто одделение.

Комитети за односи меѓу заедниците не беа основани во сите општини каде што постои обврска согласно со законот. Нивната ефикасност продолжува да биде ограничена од слабиот оперативен капацитет, нејасните надлежности и слабиот статус. Нивната улога е сè уште во голема мера непозната за јавноста и нивните препораки често се занемаруваат. Во голем број општини, комитетите се нефункционални и нивниот состав не ја одразува етничката структура на локалното население. ССОРД сè уште има недостаток на административен капацитет и капацитет за стратешко планирање, додека примената на стандардите за човечки ресурси и внатрешна контрола се недоволни. Девет години по потпишувањето на Охридскиот рамковен договор, ССОРД досега нема изготвено извештај за неговите активности и постигнатиот напредок во спроведувањето на ОРД. Сè уште е слабо следењето и координацијата на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор меѓу сите засегнати органи на државната управа. Потребни се поголеми напори за да се обезбеди негово целосно спроведување и целосно почитување на духот на ОРД. Исто така, потребни се напори за да се поттикне зајакната доверба меѓу етничките заедници, особено во областите на културата и јазиците.

Агенцијата за заштита на правата на заедниците претставени со помалку од 20% од населението сè уште не е целосно функционална. Во отсуство на јасни надлежности, буџет и мандат, Агенцијата не презеде никаква значајна активност или иницијатива за да ги брани интересите на помалите заедници.

Застапеноста на помалите заедници, особено турската и ромската, во државната администрација сè уште останува мала. Планирањето да се обезбеди постепено исполнување на целите за вработување за немнозинските заедници и единствен систем за прибирање на информации за рамноправната застапеност за целиот јавен сектор сè уште треба да се воспостават. Продолжи праксата на вработување голем број државни службеници од немнозинските заедници без оглед на потребите на јавната администрација. Наводно, некои од овие државни службеници не успеале да ги исполнат критериумите за избор, додека на други не им биле обезбедени канцеларии и опрема.

Немаше напредок во појаснувањето на импликациите од одлуката на Уставниот суд да поништи одредени одредби од Законот за употреба на знамињата на заедниците.

Во септември 2010 година, имаше 1.567 бегалци/баратели на азил во земјата, од коишто огромно мнозинство продолжија да бидат Ромите од Косово³. 24 беа признати бегалци, 1.015 имаат право на привремен престој во земјата со субсидијарна заштита, 88 беа баратели на азил и 403 беа лица од важност од Косово со доделено право на престој. Постојат недостатоци во пресудувањето за азил и судското разгледување на предметите за азил. Последното продолжува да се спроведува главно од процедурален аспект, а не мериторно. Има случаи кои не се во согласност со начелото на „непротерување“ што води до депортација на одбиените баратели за азил. Ромите од Косово кои се во состојба на бегалци се соочуваат со особено тешки услови и продолжуваат да имаат ограничен пристап до социјални услуги, вработување, здравство, образование и соодветно домување.

Бројот на регистрирани внатрешно раселени лица (ВРЛ) се намали од 736 во 2008 година на 621 во 2009 година. Поголемиот број од жалбите поднесени од страна на ВРЛ против државата за штети причинети од конфликтот од 2001 година сè уште чекаат во судовите.

Во однос на Ромите, помеѓу февруари 2008 година и април 2010 година, околу 3.100 Роми се здобија со лични документи. Спроведени беа мал број на проекти кои се однесуваат на Ромите. 19 општини потпишаа Меморандум за соработка со Владата за спроведување на активностите за Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година и Стратегијата за Ромите. Неколку општини донесоа локални акциски планови за вработување.

Донесена беше Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост. Стапките на запишување на децата Роми во средно и високо образование се зголемија во мала мера. Државниот универзитет „Свети Кирил и Методиј“ отвори нов оддел за ромски јазик. Програмата за активни мерки на пазарот на труд која се однесува на Ромите беше делумно спроведена. И покрај

---

³ С п оред У Н Х

буџетските рестрикции, финансиската поддршка на програмите за Ромите беше одржана на нивото од 2009 година.

Меѓутоа, спроведувањето на Стратегијата за Ромите и акциските планови во рамките на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година дополнително се успори. Работната група за меѓуресорска координација за спроведување на Стратегијата за Ромите се состана само двапати. Новото советодавно тело кое се состои од заменици-министри од четири релевантни министерства и претставник од Секретаријатот за европски прашања не беше функционално. Посветеноста и соработката на ресорните министерства остана ниска. Државните средства останаа недоволни во однос на предизвиците. Не беше вработен дополнителен кадар во канцеларијата на министерот од ромската заедница без ресор или во одделението за спроведување на Стратегијата за Ромите. Невработеноста меѓу Ромите се искачи на 78.5% во споредба со 32% меѓу останатото население. Ниските примања и високите стапки на смртност меѓу Ромите останаа непроменети. Домувањето и условите за живот се под стандардите. Бројот на ромски деца кои посетуваат училиште е мал и стапката на напуштање на училиштето продолжува да биде висока, особено кај девојчињата од ромската заедница. Пријавени се неколку случаи на етнички сегрегирани училишта. Децата Роми продолжуваат да бидат непропорционално презастапени во специјалните училишта за деца со посебни потреби. Бројот на деца Роми препуштени на улиците продолжува да расте. Народниот правобранител за 2009 година извести за 9 жалби од Роми за полициско малтретирање. Меѓутоа, многу Роми се колебаат да поднесат жалби. Интервенцијата на специјалната полиција во април, на пазар во ромската населба Шуто Оризари во Скопје, во која голем број на лица беа повредени, не беше истражена. Не постои сигурна статистика за бројот на Роми кои сè уште немаат валидни лични документи. Медиумите често ги претставуваат Ромите на начин кој ги зајакнува негативните стереотипи.

Постигнат е напредок во областа на *културните права и малцинствата*. Постои одреден напредок во правичната застапеност и Владата презеде првични чекори за да ја поттикне меѓуетничката интеграција во образовниот систем. Сепак, интеграцијата на етничките заедници останува ограничена и потребен е засилен дијалог за да се поттикне довербата, особено во областите на културата и јазиците. Може да се извести за одреден напредок во однос на правата на Ромите. Намален беше бројот на лица кои немаат лични документи. Меѓутоа, Ромите продолжуваат да се соочуваат со многу тешки услови за живот и дискриминација.

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија продолжи целосно да соработува со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ)**. Во мај 2010 година, Жалбениот совет на МКСЈ ја потврди ослободителната пресуда за Љубе Бошкоски, поранешен министер за внатрешни работи, во предметот Љуботен. Жалбениот совет ја потврди дванаесетгодишната казна на Судскиот совет против Јохан Тарчуловски, поранешен полициски службеник, во однос на истиот полициски претрес во Љуботен. Од четирите предмети кои МКСЈ ги врати во надлежност на домашните власти, три пристигнаа во домашниот судски систем. Два од тие предмети сè уште се кај истражен судија. За третиот предмет почнато е судење, но се јавија бројни процедурални пречки. Четвртиот случај, кој се однесува на водачите на Националната ослободителна армија (ОНА), кои се сега високи функционери во Демократската унија за интеграција (ДУИ), сè уште се наоѓа во Јавното обвинителство. Политичките партии на етничките Албанци тврдат дека сите предмети се опфатени со Законот за амнестија од 2002 година.

Република Македонија сè уште ја одржува билатералната спогодба за имунитет со Соединетите Американски Држави од 2003 година, со која се дозволува изземање од надлежноста на **Меѓународниот кривичен суд**. Ова не е во согласност со заедничките ставови на ЕУ за интегритет на Римскиот статут или со него поврзаните водечки начела на ЕУ за билатералните спогодби за имунитет. Земјата треба да се усогласи со ставот на ЕУ.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштествен дел од процесот на приближување на земјата кон Европската унија. Земјата продолжи активно да учествува во регионалните иницијативи, вклучително Процесот за соработка во Југоисточна Европа (СЕЕЦП), Совет за регионална соработка (РСС), Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Договорот за енергетска заедница и Спогодбата за европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА). Земјата претседаваше со Енергетската заедница во 2010 година. Земјата продолжи да дава свој придонес кон мисијата АЛТЕА на

ЕУ во Босна и Херцеговина. Трилатерална спогодба за заштита и одржлив развој на областа околу Преспанското Езеро беше склучена од страна на министрите за животна средина на крајбрежните земји.

Република Македонија игра конструктивна улога во однос на билатералните односи со соседните земји-членки и други земји од процесот на проширување. Нејзините односи останаа добри со Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Турција. Се одржаа неколку посети на високо ниво со овие земји. Со Албанија беше постигната спогодба за воспоставување на два заеднички оперативни тимови за борба против организираните криминали. Понатаму, потпишани беа Протокол за соработка меѓу Министерствата за надворешни работи и Протокол за соработка меѓу дипломатските академии. Во однос на Босна и Херцеговина, изготвени беа спогодби за избегнување на двојното оданочување и за соработка во областа на образованието и науката. Собранието на Република Македонија усвои декларација за Сребреница. Билатералните односи со Хрватска се блиски, како што е потврдено со редовните билатерални посети на највисоко ниво. Земјата има трговски суфицит со Хрватска, која продолжува да биде еден од нејзините најважни трговски партнери. Со Црна Гора беше потпишан Меморандум за соработка во областа на одбраната. Односите со Турција беа дополнително зајакнати во економските, културните и дипломатските области.

Односите со Србија останаа главно добри и покрај продлабочените односи со Косово⁴. Се одржаа неколку средби на високо ниво во кои беа вклучени високи претставници од двете земји. Претседателот на Србија го посети Скопје во јуни 2010 година. Србија ја задржува својата политика за непризнавање на спогодбата за демаркација на границата помеѓу Република Македонија и Косово. Во септември, земјите потпишаа билатерална спогодба за олеснување на сообраќајот преку локалните гранични премини. Остануваат нерешените прашања кои се однесуваат на односите помеѓу Православните цркви во двете земји.

Завршена беше демаркацијата на границата на Република Македонија со Косово. Воспоставени беа целосни дипломатски односи со Косово. Потпишани беа спогодби за економска соработка, соработка во областа на одбраната и полициска соработка, последната предвидува заеднички полициски патроли на заедничката граница.

Односите со Грција продолжија да бидат блиски, особено во економската сфера. Односите помеѓу двете земји продолжуваат да бидат негативно засегнати со нерешеното прашање за името. Земјата останува вклучена во разговорите под покровителство на ОН со цел да се реши истото. Активности и изјави кои негативно би влијаеле на добрите меѓусоседски односи треба да се избегнуваат. Директните средби на највисоко политичко ниво се позитивни чекори, иако оваа динамика сè уште не доведе до конкретни резултати. Одржувањето на добри меѓусоседски односи, вклучително и заемно прифатливо решение врз основа на преговори за прашањето за името под покровителство на ОН, останува клучно.

Односите со Бугарија останаа добри. Се одржаа неколку средби на високо ниво. Двете земји дискутираа за спогодба за пријателство и добрососедски односи и постои спогодба за обновување на тригодишниот меморандум за соработка за интеграција во ЕУ. Етничките прашања претставуваат континуирана област на загриженост.

Севкупно, Република Македонија е активен партнер во регионот. Билатералните односи со соседите се дополнително подобрени, но односите со Грција продолжуваат да бидат засегнати од нерешеното прашање за името.

3. Економски критериуми

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993 година, во кои се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

---

⁴ Според УНХЦР 1244/19999

3.1. Постоене на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Одржан е широкиот консензус за основите на економската политика на земјата. Како во претходните години, земјата учествува во постапката на ЕУ за претпристапен фискален надзор. Таа ја презентираше четвртата Претпристапна економска програма во февруари 2010 година и го поднесе петтото фискално известување во мај 2010 година. Меѓутоа, подготовката, поднесувањето и квалитетот на обезбедената информација беа попречени од ограничениот административен капацитет. Продолжи соработката со Светската банка и ММФ. Дополнително, бројни среднорочни стратегии ја дефинираат рамката на политиките, како што е Програмата за јавни инвестиции за 2010-2012 година, Фискалната стратегија 2010-2012 година и Стратегијата за јавниот долг за 2010-2012 година. Структурните реформи продолжија во бројни области, иако напредокот беше побавен отколку во изминатиот период. Свкупно, одржан е широкиот политички консензус за основите на економската политика.

Макроекономска стабилност

Во 2009 година, економското производство во земјата се намали за 0,8%. Влијанието на финансиската криза врз економијата, досега остана релативно ограничено, делумно поради ограничената изложеност на финансискиот сектор на токсична актива, но, исто така, и заради стабилниот прилив на приватен капитал и цврстата домашна побарувачка. Во првите три тримесечја од 2009 година, БДП се намали за 1,7% во споредба со истиот период од претходната година, додека четвртото тримесечје од 2009 година имаше позитивен раст од 1.6%, на годишно ниво. Во првото тримесечје од 2010 година, нивото на производството беше околу 1% пониско отколку претходната година, додека во второто тримесечје производството порасна за 0,4% на годишно ниво. Во споредба со првата половина од 2009 година, нивото на производството сè уште беше 0,3% пониско отколку претходната година. Намалувањето на приватната и јавната побарувачка остана умерено, додека инвестициите се намалија за приближно 2%. Намалувањето на домашната побарувачка беше придружено со слично намалување на увозот, додека извозот порасна за 15%. Неколку индикатори, како што е индустриското производство, укажуваат на континуирана слаба побарувачка за преработени производи. Просечниот БДП по глава на жител остана стабилен во апсолутен износ, меѓутоа, во однос на просекот во ЕУ-27 тој се подобри од 34% од просекот на ЕУ-27 во 2008 година на 35% во 2009 година. Свкупно, по умереното опаѓање на економската активност за време на првите три тримесечја од 2009 година, сè уште не се јасни показателите за закрепнување во 2010 година.

За време на извештајниот период, надворешната рамнотежа се подобри како резултат на намалениот увоз, подобрениот извоз и закрепнување на приливот на приватниот капитал. Дефицитот на тековната сметка е намален, од приближно 13% од БДП во 2008 година на околу 7% во 2009 година и 3,8% од БДП на годишна основа во средината на 2010 година. Во првата половина на 2010 година, увозот на сировини се зголеми за 6,5% годишно, додека приходите од извоз пораснаа за 23%. Како резултат на тоа, трговскиот дефицит се намали од 24,5% од БДП во првата половина на 2009 година на годишна основа на 22% од БДП во првата половина на 2010 година. Приливот на приватни трансфери се зголеми од 11,4% од БДП во првата половина на 2009 година на 18,8%. Приливот на СДИ остана низок, на околу 115 милиони евра или на годишна основа 3,7% од БДП. Девизните резерви се обновија од забележаните загуби во почетокот на 2009 година, достигнувајќи покриеност на очекуваниот увоз за приближно 5 месеци. Надворешниот долг се зголеми, во најголема мера поради задолжувањето помеѓу компаниите од приватниот сектор, но исто така и поради зголеменото надворешно задолжување од страна на јавниот сектор. Свкупно, надворешната нерамнотежа се подобри како резултат на намалувањето на увозот што е резултат на слабата домашна побарувачка и подобрувањето на надворешната побарувачка. Приливот на приватен капитал остана силен.

Невработеноста во 2009 година остана многу висока на 32,2% и продолжи да се зголемува во 2010 година. Општата состојба на пазарот на труд беше стабилна во 2009 година, додека првата половина од 2010 година забележа влошување, со годишно намалување на вработеноста за 1%. Намалувањето на вработеноста одразува значително опаѓање на официјално регистрираните вработувања во земјоделството (за приближно 5% во споредба со претходната година), делумно компензирано со сличното зголемување на вработеноста во јавниот сектор (главно во образованието и јавни услуги). Околу 20% од невработените се на возраст помеѓу 15 и 24 години. Невработеноста кај оваа возрастна група остана многу висока на околу 55% (јуни 2010 година). Иако постоењето на значителен неформален

сектор води кон преценување на фактичката невработеност, многу високата невработеност останува важно прашање, особено помеѓу младите луѓе и помалку образованите. Свкупно, состојбата на пазарот на трудот започна да се влошува во почетокот на 2010 година. Меѓутоа, зголемувањето на вработувањата во јавниот сектор делумно го неутрализира негативното влијание на глобалната финансиска криза врз пазарот на трудот. Нивото на невработеност останува многу високо, особено кај младите лица и помалку образованите.

Монетарната и курсната политика останаа стабилно ориентирани. Централната банка успеа да одржи де факто фиксен девизен курс. Од октомври 2009 година Централната банка ги намали каматните стапки за краткорочните благајнички записи на Централната банка од 9% на 4,5%, искористувајќи ја обновената доверба во стабилноста на девизниот курс и обидувајќи се да ја поддржи економијата преку пониските каматни стапки. Пондерираните каматни стапки на приватниот сектор се намалија по достигнатиот врв во последното тримесечје од 2009 година. Стапките за денарските кредити се намалија од 10,3% во септември 2009 година на 9,6% во мај, додека стапките на денарските депозити се намалија од 7,5% во декември на 7,1% во мај. Распонот продолжи незначително да се намалува, од 2,8% во есента 2009 година на 2,5% во мај. Брзината на кредитниот раст се намали кон крајот на 2009 година, но почна да се забрзува повторно. Свкупно, курсната и монетарната политика останаа стабилни и сигурни.

Инфлацијата во 2009 година беше негативна на -0,8%. После силниот пораст на нивото на цените во 2008 година, потрошувачките цени станаа негативни во 2009 година, во најголема мера поради намалените цени на прехранбените производи. Во 2010 година, инфлацијата мерена преку Потрошувачката кошница остана умерена, со пораст од 1,1% на годишна основа за време на првите девет месеци. Во 2009 година, главниот придонес за ниската инфлација дојде од намалувањето на цените на прехранбените производи, кои во просек беа пониски за 0,9% за време на првите девет месеци во 2010 година, додека цените за гориво и електрична енергија за домаќинство се зголемија за 8,8%, делумно поради повисоките трошоци на увезената енергија. Цените за домување се зголемија за 6,8%. Базичната инфлација, која го исклучува влијанието на цените на енергијата и прехранбените производи врз свкупното ниво на цени, беше 2,6% во 2008 година, но се намали на 0,3% во 2009 година. Во 2010 година, базичната инфлација остана приближно до нула.

Целокупната фискална политика на крајот на 2009 година и првата половина од 2010 година беше ориентирана кон амортизирање на влијанието на глобалната финансиска криза, при што се обидуваа да ги исполнат претходно објавените цели на фискалниот дефицит т.е. 2,8% од БДП во 2009 година и 2,5% во 2010 година. Во 2009 година, властите се соочија со 6% намалување на приходите, наместо очекуваното зголемување за 6%. Оттука, Владата требаше да ги напушти оптимистичките планови за трошење и да ги скрати сите трошења за 0,5%, наместо да ги зголеми за 10%, како што беше предвидено во првичниот буџет за 2009 година. Како процент од БДП, вкупното трошење остана непроменето (на приближно 35% од БДП), додека приходите како удел во БДП се намалија за скоро 2 процентни поени, што доведе до зголемување на дефицитот од 1% од БДП во 2008 година на 2,7% во 2009 година. И покрај намалувањето на приходите, Владата се држеше до нејзиниот првичен план за намалување на директните даноци и исто така додели даночно олеснување на некои јавни и бројни приватни претпријатија. Понатаму, властите ги зголемија социјалните трансфери и субвенции. Овие дополнителни мерки изнесуваа малку повеќе од 1% од БДП и го поддржаа расположливиот приход на домаќинствата, но исто така некои хронично проблематични компании. Меѓутоа, со цел да се исполнат првичната цел за дефицитот, властите го намалија капиталното трошење за истиот износ. Оттука, додека свкупното трошење остана во голема мера непроменето, квалитетот на трошењето се влоши. Ова е поради зголемените трансфери на сметка на среднорочно ориентираното трошење, како што е капитално инвестирање во инфраструктурата или образованието. Во првата половина на 2010 година, фискалната рамнотежа остана во согласност со проекцијата на дефицитот за крајот на годината на 2,5% од БДП. Меѓутоа, во последните месеци, Владата се чини дека акумулираше значителни заостанати плаќања, што ја оптоварува ликвидноста на приватниот сектор и би можело да премине во висок дефицит заснован на значително висока акумулација на долгови. Со цел да го финансира дефицитот, Владата се потпре на резервите и меѓународното задолжување, што резултираше со зголемување на јавниот долг за 3 процентни поени во 2009 година, од 21,4% од БДП на крајот од 2008 година на 24,6% до крајот на 2009 година. Фискалната децентрализација продолжи со понатамошни мерки за да ги зајакне фискалните можности на задолжените општини. Свкупно, фискалната политика се обиде да го поддржи расположливиот приход, но ја одржи внатрешната и надворешната рамнотежа. Ова помогна да се стабилизира економијата. На среден рок, сегашниот пристап на Владата кон намалување на приходите, а во исто време одржување или зголемување на трошењето не е одржлив.

Севкупниот макроекономски микс на политики остана стабилно ориентиран. Како одговор на кризата, монетарните услови беа постепено олабавени, имајќи ја предвид политиката на земјата за де факто одржување на фиксен девизен курс за еврото. Јавната потрошувачка беше во голем дел одржана и покрај значителното намалување на приходите. Ова помогна во стабилизирањето на расположивиот приход и домашната побарувачка. Меѓутоа, зголемувањето на трансферите и субвенциите беше во голема мера финансирано преку кратење на капиталните трошоци, што имаше негативно влијание врз квалитетот на јавното трошење. Понатаму, недостатокот на разговори со заинтересираните страни во земјата имаше негативно влијание на квалитетот на преземените мерки. Севкупно, генералниот микс на политики се подобри, обидувајќи се да одговори на негативното влијание на кризата, при тоа имајќи ја предвид потребата за одржување на макроекономската рамнотежа. Меѓутоа, квалитетот на јавните финансии се влоши и проблемот на големата невработеност, особено меѓу младите лица, претставува главен предизвик за политиките.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Приватизацијата во голема мера е завршена и економијата, главно, ја движат пазарните сили. Приватниот сектор учествува со околу 81% во вкупното производство и со околу 78% во вкупната вработеност. По забележителното зголемување, главно поврзано со кризата на бројот на компании со државен удел во 2008 и 2009 година, нивниот број остана стабилен на близу 70. Вредноста на државниот капитал во локални компании изнесува 13% од БДП. Поголемиот дел од државниот капитал, - 78,5% - е концентриран во пет компании, главно претпријатија за јавни услуги, како производство и пренос на електрична енергија, каде што државата е сопственик на поголемиот дел, и телекомуникации, каде што државата е сопственик на помалиот дел. Праксата на утврдување цени на електричната енергија под нивото на поврат на трошоците продолжува и води кон нарушување на структурата на домашните цени. *Севкупно*, улогата на државната сопственост е мала и главно ограничена на телекомуникации, енергетика и јавни услуги.

Влез и излез на пазарот

Владата продолжи со подобрување на законодавството што се однесува на влез и излез на пазарот. Продолжува втората фаза за воспоставување едношалтерски систем за почнување бизнис. Трошоците за регистрација дополнително се намалени. Процесот на поедноставување на регулативата, односно таканаречената регулаторна гилотина влезе во третата фаза, со особен акцент на подобрување на дијалогот со бизнис заедницата поврзан со регулативата. Доцнењето во процесот на ликвидација на претпријатијата и натаму продолжува. Бројот на новонаформирани претпријатија е намален за 11% во првите осум месеци споредено со претходната година, а бројот на нови стечаи е за 18% повисок споредено со претходната година. Сепак, бројот на претпријатија избришани од трговскиот регистар се намали за 5,8%. Бројот на заостанатите стечајни предмети е дополнително намален. *Севкупно*, пречките за влез на пазарот се доста мали и постигнат е понатамошен напредок во намалувањето на пречките за влез и подобрувањето на излезот на пазарот.

Правен систем

Правниот систем за функционална пазарна економија во голема мера е воспоставен. Регистрацијата на сопственичките права за недвижности е практично завршена, во споредба со 90% во септември 2009 година. Единствениот национален електронски регистар (ЕНЕР), којшто обезбедува информации за нацрт правните акти и претставува платформа за консултирање на засегнатите субјекти, и Агенцијата за супервизија на осигурување (АСО) почнаа да функционираат. Покрај тоа, основано е приватно кредитно биро, а Законот за трговски друштва и Законот за парнична постапка беа изменети. Сепак, не е постигнат напредок во забрзувањето на правните постапки, поради одложеното влегување во сила на измените на Законот за спроведување договори за уште една година, до јули 2011 година. И покрај подобрената правна и финансиска независност на регулаторните и надзорните тела, административниот капацитет и податоците за спроведувањето за некои од овие институции, како Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), или енергетскиот регулатор, продолжуваат да бидат ограничени. Како резултат на тоа, некои регулаторни и надзорни тела сè уште не ја имаат улогата на чувари на владеењето на правото и обезбедувачи на еднакви услови за учество за сите економски оператори. Севкупно, постигнат е одреден напредок во подобрување на правниот систем, како дополнително разјаснување на сопственичките права за недвижности. Сепак, слабостите во владеењето на правото, особено во

судството, кое се карактеризира со бавни постапки, недоволно средства и несигурно спроведување на договори, и распространетата корупција продолжуваат да имаат негативно влијание на бизнис опкружувањето.

Развој на финансискиот сектор

Финансискиот сектор остана стабилен и досега добро се справуваше со превирањата на меѓународните финансиски пазари. Вредноста на финансиската актива се врати на нивоата од пред кризата, растејќи од 66% од БДП на крајот на 2009 година до 68,3% во средината на 2010 година. Нивото на финансиското посредување е релативно ниско, но се поправи незначително, со делот за заеми што се зголеми од 42,7% од БДП на крајот на 2009 година до 43,7% во средината на 2010 година и зголемените депозити од 46,2% на крајот на 2009 година до 48,6% во средината на 2010 година. Депозитите продолжуваат да бидат главниот извор на ликвидност. Покриеноста на кредитите со депозити сè уште е над 100. Обемот на заеми започна да се подобрува почнувајќи од пролетта и во средината на 2010 година беше повисок за околу 3-4% од претходната година. Сепак, стапката на зголемување е значително пониска од пред кризата. Ниското ниво на финансиско посредување во комбинација со внимателната кредитна политика на банкарскиот сектор помогна да се контролира влијанието на глобалната финансиска криза. Сепак, високите прагови за компаниите за добивање на кредити, особено за МСП, го ограничи потенцијалот за пораст во приватниот сектор. Капитализацијата на пазарот на обврзници и акции закрепна во втората половина на 2009 година, но опаѓа од почетокот на годината. Тековно, вредноста на пазарот на капитал изнесува околу 30% од БДП (акции 23% и обврзници 7%), што е ниво забележано во 2005 година.

Структурата на секторот во голема мера остана непроменета. Сопственичкиот удел на државата во секторот останува мал, со околу 7% од активата на секторот. Главниот имот на државата се состои од мнозинскиот удел во единствената банка за развој во државата и од ограничен број на преостанати малцински акции во други приватни банки. На пазарот функционираат 18 банки и 9 штедилници, при што петте најголеми банки учествуваат со околу три четвртини во активата и во депозитите на секторот. Ефикасноста на финансиското посредување продолжува незначително да се зголемува, што се покажува со продолженото мало намалување на распонот меѓу стапките на давање и на одобрување, од 3 процентни поени во септември 2009 година до 2,5 процентни поени во средина на 2010 година. Профитабилноста во секторот останува ниска по кризата: на пример, приносот на средства беше 0,4% во средината на 2010 година, во споредба со 0,5% во претходната година. Големината на небанкарскиот финансиски сектор остана мала, на 5% од вкупните средства на секторот. Сепак, регулирањето и надзорот на овој сектор е подобро, со поблизок надзор на берзата преку Комисијата за хартии од вредност и основањето на Агенцијата за супервизија на осигурување.

Покрај продолжувањето на несигурноста, стабилноста на секторот се одржува благодарение на построгите регулаторни стандарди и поцврстиот надзорен капацитет воведен последните неколку години. Сепак, изложеноста на банкарскиот сектор на неизвршување на кредитните обврски се влоши во првата половина на 2010 година, растејќи на 10,1% од заемите, во споредба со 8,8% во последната тримесечје на 2009 година и 7,5% една година пред тоа. Кредитите со девизна клаузула останаа доста стабилни со околу 54% од вкупните кредити. Капитализацијата на банкарскиот сектор остана висока, со просечен однос на адекватноста на капиталот од 16,5% во средината на 2010 година. Големите банки пријавија просечен однос на адекватност на капиталот од 14,3%, а малите банки 43,4%. Свкупно, финансискиот сектор ја издржа релативно добро меѓународната финансиска криза, имајќи корист од ниската изложеност на токсичната актива и внимателната политика на задолжување. Сепак, финансиското посредување остана ниско попречувајќи го подинамичниот пораст на приватниот сектор, особено на МСП.

3.2. Капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата

Постоење на функционална пазарна економија

Свкупно, макроекономската стабилност е задржана и покрај негативното влијание на глобалните финансиски превирања. Постигнат е натамошен напредок во подобрувањето на условите за влез и излез на пазарот, и во однос на правниот систем, деловното опкружување сè уште е попречено со слабо владеење на правото, имено со бавно судство и слабости во однос на спроведувањето на договорите, регулирање и надзор на пазарот. Структурната невработеност останува многу висока. Предвидливоста

на пазарните услови претрпе негативно влијание од зголемиот број на ad hoc измени на правното опкружување.

Човечки и физички капитал

Институциите продолжуваат со своите напори за подобрување на физичката инфраструктура за образованието и преземаа мерки за да обезбедат образование на поголем број лица преку основање на образовни установи за децентрализирано терцијарно образование. Буџетската распределба за образованието беше 5% од БДП во 2009 година и истата е намалена во ребалансот на буџетот за 2010 година. Како и минатата година, значаен удел во потрошувачката имаат реновирањето и изградбата на училишни згради и купувањето на компјутерска опрема. Бројот на наставници во основното и средното образование дополнително е зголемен, особено во делот на средното образование и странските јазици. Меѓутоа, сè уште постои простор за подобрување на квалитетот на образованието. Наспроти овие напори, вкупното ниво на образование и обука на работната сила сè уште е релативно ниско. Особено, неусогласеноста на вештините на работната сила и барањата на претпријатијата сè уште е значителна. Сè уште постои значителен простор за подобрување на ефикасноста на јавните трошоци за образование и за подобрување на квалитетот на образованието. *Севкупно*, мерките за подобрување на нивото на квалификуваност продолжуваат. Меѓутоа, поради ниското ниво на образование, потребни се одржливи напори со цел подобрување на човечкиот капитал во земјата.

Расположливоста на капиталот во државата остана на релативно ниско ниво и неговиот квалитет сè уште трпи од претходните периоди на намалено инвестирање. Одреден понатамошен напредок е постигнат во подобрувањето на транспортната инфраструктура. Сепак, како последица на несигурноста поради кризата и фискалните ограничувања, во голема мера се намали приливот на приватни домашни инвестиции во текот на последната година. Покрај тоа, континуираниот низок степен на правна сигурност имаше негативно влијание врз приливот на СДИ, кои во 2009 година и првата половина од 2010 година останаа на ниско ниво, на 3, 7% од БДП. Во некои случаи, постојано бавните законски постапки, поделбата на одговорностите помеѓу централните и локалните власти и тековното несогласување за заштита на инвеститорите продолжуваат да претставуваат пречка за СДИ. Трошењето за зајакнување на економијата базирана на знаење сè уште останува на ниско ниво. Капацитетот на администрацијата да биде во служба на бизнисот е попречен од честите прераспределувања на персоналот и постапките кои одземаат премногу време. *Севкупно*, масата на капиталот на државата останува ниска покажувајќи мала атрактивност на земјата за странски капитал. Во инфраструктурата и натаму се потребни поправки и модернизација.

Секторска структура и структура на претпријатија

Вниманието на економската активност продолжува да се оддалечува од производството кон услугите. Сепак, во изминативе две години јавниот сектор беше единствениот сектор со значително зголемување на својот удел, како во вработувањето, така и во однос на крајниот резултат во БДП. Финансиското посредништво продолжи да биде најзначајниот и најрастечки сектор со околу 20 % од БДП, по кое следува јавната администрација која порасна за скоро 1 процентен поен на околу 19% од БДП, додека земјоделието се намалува за околу 17%. Во однос на вработување, значајно се пораснати услугите особено на јавната администрација и трговијата. Во однос на создавање претпријатија, трговскиот сектор се покажува како најдинамичен. Неформалниот сектор и понатаму е голем, иако има индикации дека е намален, на пример со подобрување на наплата на даноците, намалување на даночното оптоварување, реформирање на наплатата на придонесите за социјална заштита и обезбедување на финансиски стимулации за регистрација. Неформалниот сектор е поткрепен со слабостите во даночната и политиката на јавната потрошувачка, како и во спроведување на законот, вклучувајќи ја и борбата против корупцијата и организираниот криминал. Тоа ја намалува даночната основа и успешноста на економските политики. На пазарите за гас и електрична енергија останува да доминира еден снабдувач, поткопувајќи ја ефективната конкуренција. Во секторите на телекомуникациите и транспортот, не се случуваат значајни структурни промени.

Севкупно, структурните промени кон разновидноста и активностите со поголема додадена вредност остануваат ограничени. Конкуренцијата во мрежните индустрии останува ограничена со доминантни постојни снабдувачи. Големиот неформален сектор останува значаен предизвик.

Директното влијание на државата врз конкурентноста се зголеми како резултат на почестите државни интервенирања за заштита на проблематичните компании од негативното влијание на кризата. Сепак, севкупното ниво на систематска државна интервенција е мала. Цените на енергијата сè уште не ги покриваат вкупните трошоци, што доведува до нарушувања во релативните цени и до значителни загуби од страна на државните енергетски снабдувачи. Официјалните податоци укажуваат на ниското ниво на државна помош, што е помалку од 1% од БДП. Сепак, бројката не е споредлива со државната помош на податоците собрани во согласност со стандардите на ЕУ. Институционалната поставеност за надзор на државната помош и прашањата за конкурентност се поставени. Меѓутоа, капацитетот на агенцијата да ги зачува еднаквите услови за учесниците на пазарот е ограничен. Свкупно, влијанието на државата врз конкурентноста е мало, иако државните интервенции беа побројни отколку во минатото.

Економска интеграција со ЕУ

Државата има мала и отворена економија, а вкупната трговија со стоки и услуги претставува околу 100% од БДП (2009). Сепак, како резултат на кризата, нивото на увозот, но и на извозот е намалено. Трговската интеграција со ЕУ е напредната, со моментно околу 62% од извозот насочен кон ЕУ и околу 53% од вкупниот увоз со потекло од ЕУ-27. ЦЕФТА е втор најважен трговски партнер на државата, со околу 37% од извозот и околу 12% од увозот. Извозната структура останува високо сконцентрирана на ограничен број производи, во кои текстилните производи и облеката учествуваат со околу 24% од вкупниот извоз, а на производите од железо со околу 26%. Во однос на СДИ, ЕУ е главен инвеститор во земјата, со околу 60% од вкупниот прилив на СДИ. Свкупно, трговската интеграција со ЕУ добро напредува, но извозот останува концентриран на неколку ценовно чувствителни производи.

Конкурентноста на цените во меѓународни рамки остана непроменета. Девизниот курс во однос на еврото остана стабилен во номинални услови.

4. Способност да се преземат обврските од членството

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството, односно правото на ЕУ, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така, се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе правото на ЕУ. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од правото на ЕУ. Во секој сектор, процената на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира севкупното ниво на подготвеност на земјата

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Одреден напредок може да се забележи во однос на **општите начела**. Започна спроведувањето на Акцискиот план за постигнување усогласеност со членовите од 34 до 36 на ДФЕУ.

Постои добар напредок во областа на **хоризонталните мерки**. Донесена е сеопфатна Стратегија со показатели за спроведувањето на *acquis* за соодветните хоризонтални институции. Со усвојувањето на дел од хоризонталното законодавство, се додиференцираа регулаторните функции на стандардизација, акредитација и оцена на сообразност. Зголемен е бројот на независни тела за оцена на сообразноста. Меѓутоа, Стратегијата за целосно усогласување со *acquis* во областа на хоризонтални мерки треба допрва да се спроведе. Треба да се измени Законот за безбедност на производите со цел целосно да се усогласи со хоризонталното *acquis* за хармонизирани производи.

Институтот за *стандардизација* (ISCPM) и понатаму активно работи на исполнување на условите за целосно членство на Европскиот комитет за стандардизација (CEN) и Европскиот комитет за електротехничка стандардизација (CENELEC). Забрзано е темпото на усвојување на Европските стандарди (ENs). До октомври 2010 година, ISCPM усвои 15 308 стандарди, од кои 13 707 се Европски стандарди. Новоусвоените стандарди главно се однесуваат на областите на црна и обоена металургија, машинерија, медицински производи и услуги, градежни работи и маслени деривати. Вкупно 3 477 национални стандарди се усогласени со Европските стандарди. ISCPM идентификуваше околу 11 700 можни конфликтни стандарди од кои 3 146 веќе се повлечени.

Основани се четири нови технички комитети, со што вкупниот број се зголеми на 36. Членството на собранието на ИСРМ се зголеми на 81 заинтересирани страни за стандардизација и 7 владини претставници. Административниот капацитет на институтот беше зајакнат со двајца нови вработени, со што вкупно се 21. ИСРМ објави каталог на национални стандарди.

Министерството за економија овласти повеќе тела за вршење оцена на сообразност.

Донесувањето на Законот за *акредитација* обезбеди дополнително усогласување со *законодавството* на ЕУ. Бројот на кадар и експерти кои работат во Институтот за акредитација (ИАРМ) се зголеми на 15 вработени со полно работно време, 16 раководни оценувачи, 64 технички оценувачи и 44 експерти. До октомври 2010 година, ИАРМ акредитираше вкупно 55 тела за оцена на сообразност и повлече 9 акредитации. Започната е постапка за потпишување на мултилатерални договори кои опфаќаат лаборатории за тестирање, инспекциски тела и тела за сертифицирање на производ со Европската организација за акредитација (EA). ИАРМ потпиша договори за соработка со телото за акредитација од Босна и Херцеговина.

Во областа на *метрологијата*, беа донесени измените на Законот за метрологија и Правилникот за мерила, обезбедувајќи дополнително усогласување со *законодавството* на ЕУ. Првите два референтни стандарди од Бирото за метрологија, за волумен на проток и за единица-мерка за маса, беа признати како национални стандарди. Бирото се здоби со статус на полноправна членка на Европската асоцијација за национални институти за метрологија (EURAMET). Во јули 2010 година, Владата усвои Стратешки план за развој на Бирото за метрологија и за метролошка инфраструктура за 2010-2012 година. Снабдувањето на лабораториите со нова опрема за температура, маса, притисок, време и фреквенција го подобри институционалниот капацитет на Бирото. Меѓутоа, сè уште не се акредитирани лабораториите и истите сè уште не се соодветно опремени да овозможат ефективна активност на Бирото. Освен тоа, кадарот на Бирото е намален за тројца вработени.

Надзорот на пазарот останува слаб. Усвоен е Законот за надзор на пазарот, кој предвидува правна рамка и координативна структура за соработка помеѓу сите државни тела надлежни за надзор на пазарот. Сè уште се потребни дополнителни мерки за понатамошно усогласување со *acquis*. Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) вработи 5 дополнителни пазарни инспектори во одделението за безбедност на производите, со кои вкупно се 10 инспектори. ДПИ и Државниот технички инспекторат сè уште се соочуваат со тешкотии поврзани со нивниот широк спектар на надлежности, ограничени финансиски средства и недоволно обучен кадар за спроведување на сеопфатни проверки на техничката усогласеност на производите.

Напреднати се подготовките во областа на хоризонталните мерки.

Напредокот е добар во областа на **законодавството на производите од стариот приод**. Одреден број на правилници кои го транспонираат соодветното *acquis* поврзано со медицински производи, хемикалии, козметички производи, текстилни производи и моторни возила влегоа во сила. Нивното усогласување со *acquis* треба допрва да се потврди. Напредуваат подготовките во областа на законодавството за производите од стариот приод.

Остварен е напредок во областа на **законодавството на производите од новиот и глобален приод**. Одреден број на правилници кои се однесуваат на градежните производи, машинерија и медицински направи влегоа во сила. Нивното усогласување со *acquis* треба допрва да се потврди. Подготовките во областа на законодавството од новиот приод се средно напреднати.

Напредок може да се забележи во **областа на процедуралните мерки**. Усвоен е Закон за испитување и жигосување односно обележување на огненото оружје и муницијата и неколку Правилници кои го регулираат движењето на огнено оружје, за транспонирање соодветните ЕУ директиви. Нивното усогласување со *acquis* треба допрва да се потврди. Соработката меѓу различните надлежни органи одговорни за културни добра резултираше со покренување на неколку кривични пријави и заплenuвање на незаконски тргуваните стоки. Подготовките во областа на процедуралните мерки се средно напреднати.

Заклучок

Остварен е добар напредок во областа на слободно движење на стоки. Транспониран е дел од хоризонталното и секторско *acquis*. Треба да се посвети внимание на ефективното спроведување на

новоусвоените правни акти. Административниот капацитет на надлежните органи за надзор на пазарот е сè уште недоволен за да обезбеди примена на техничкото законодавство. Допрва треба да се обезбеди полноправно членство и ефикасна размена на податоци со соодветните тела на ЕУ.

4.2. Поглавје 2: Слободно движење на работници

Постигнат е мал напредок во областа на пристапот до пазарот на труд. Со измените на Законот за вработување странци се поедноставува постапката за издавање дозволи за работа. Беше објавен прирачник за визи и дозволи за работа за странски државјани. Напредуваат активностите за развој на централната база на податоци за странски државјани. Со цел да им се обезбеди на граѓаните на ЕУ пристап до јавната служба, условот за националност во Законот за јавни службеници ќе мора да биде приспособен. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Се забележува мал напредок во однос на учеството на земјата во Европската мрежа на служби за вработување (ЕУРЕС) (EURES). Беше подготвен акциски план во којшто беа изложени мерките и активностите за учество во ЕУРЕС. Подготовките во областа на ЕУРЕС се на прав пат.

Нема напредок во областа на координацијата на системите за социјално осигурување. Потребно е да бидат зајакнати капацитетите на јавните власти за координирање на шемите за социјално осигурување. Подготовките во оваа област се умерено напредени.

Постигнат е напредок во областа на европската картичка за здравствено осигурување. Договори за примена на картичката се склучени со Луксембург и Холандија, со што се добива вкупна бројка од шест. Подготовките во областа на европската картичка за здравствено осигурување се наоѓаат во рана фаза.

Заклучок

Мал напредок може да се забележи во областа на слободно движење на работници. Институционалниот капацитет сè уште претставува пречка. Во оваа област, земјата сè уште не е подготвена.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Постигнат е мал напредок во областа на правото на основање. Направени се понатамошни напори за поедноставување на постапките при давањето на одобрија и зголемување на нивната транспарентност и објективност. Сепак, некои одлуки се одлагаат или се спротивни. Режимот на лиценцирање според изменетиот Закон за градење не е усогласен со *acquis*. Подготовките во областа на правото на основање се на прав пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на слободата за обезбедување на прекугранични услуги. Донесен е Акцискиот план за усогласување со Директивата за услуги. Направени се одредени напори за да се надминат празнините во координацијата помеѓу надлежните тела. Министерството за економија е назначено како координативно тело. Сепак, странските оператори кои нудат прекугранични услуги сè уште се третираат различно од операторите со постојано седиште во државата. Барањето за национална припадност е сè уште присутно во повеќето услужни сектори. Административниот капацитет на различните тела за овластување останува незадоволителен. Во областа на прекугранични услуги државата сè уште не е подготвена.

Постигнат е напредок во областа на поштенските услуги. Агенцијата за пошти продолжува со спроведување на законодавството од областа на поштите, а донесено е и соодветното законодавство кое што треба да се спроведе. Со новиот Закон за пошти е создадена јасна временска рамка за целосно отворање на пазарот. По намалувањето на резервираната област на предмети со тежина над 50 грама, на пазарот влегоа неколку нови субјекти. Подготовките и усогласувањето со поштенското *acquis*, во однос на првата и втората Директива за пошти, се добро напреднати. Сепак, потребни се понатамошни измени со цел да се постигне усогласеност на националното законодавство со третата Директива за пошти. Статусот и идните оперативни постапки за реструктурирањето на обезбедената универзалната поштенска услуга остануваат да бидат разјаснети. Подготовките во областа на поштенските услуги се на прав пат.

Постигнат е мал напредок во однос на заемното признавање на професионалните квалификации. Донесен е Акциски план за подобрување на системот на заемно признавање. Координативната група која

ги опфаќа секторските институции одговорни за спроведување и примена на заемното признавање на професионалните квалификации стана оперативна. Меѓутоа, овој закон сè уште не прави разлика помеѓу академските и професионалните квалификации. Административниот капацитет на Информативниот центар за признавање на високообразовни квалификации стекнати во странство, односно на дел од студиите поминати во странство, во рамките на Министерството за образование и наука, останува недоволен. Забележан е исклучителен напредок во усогласувањето со Директивата за признавање на професионалните квалификации. Усогласување со Директивите за адвокатите (77/249/ЕЗ и 98/5/ЕЗ) допрва треба да се постигне. Подготовките во областа на заемното признавање на професионалните квалификации се во рана фаза.

Заклучок

Во целост, подготовките во областа на правото на основање и слобода на давање услуги се средно напреднати, особено во областа на поштенските услуги. Нивото на координација меѓу различните тела одговорни за одобрување на прекугранични услуги е недовољно. Подготовките за заемното признавање на професионалните квалификации се во рана фаза.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Нема напредок во областа на движењето на капиталот и исплатите. Земјата веќе ги исполни барањата од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) од 2008 година. Советот усвои одлука за продолжување кон втората фаза на ССА. Постојат ограничувања во однос на портфолио инвестициите кои граѓаните можат да ги остварат. На државјаните на ЕУ не им е дозволено да купуваат земјоделско земјиште. Остануваат поставените граници во однос на сумите кои странските државјани можат да ги извршуваат преку домашната валута и девизните сметки. Ова претставува ефективна пречка за слободното движење на капиталот. Не се отстранети ограничувањата воведени во Законот за девизно работење во однос на висината на готовинските суми што можат да се пренесат преку границите. На државјаните сè уште не им е дозволено да купуваат акции во недоволни компании, да отвораат сметки во странски банки или да купуваат недвижен имот во странство.

Утврдени се подготовките за идна либерализација, во областа на движењата на капиталот и исплатите како услов за премин во втората фаза од ССА.

Постигнат е одреден напредок во областа на платежните системи. Измените од Законот за брз трансфер на пари ги намалува пречките за влез на паричните дознаки на пазарот, и делумно овозможува конкуренција. Останува да се постигне усогласување со Директивата за платежни услуги. Повеќето од наплатите на прекугранични трансакции на електронската исплата се сè уште нерамномерни во однос на оние од домашната електронска исплата. Во областа на платежните системи, земјата делумно ги исполни своите цели.

Постигнат е одреден напредок во борбата против перење пари. Законот за спречување на перење пари и финансирање тероризам е дополнително изменет, земајќи ги предвид препораките од последниот Моневал извештај за заемно оценување, со цел за транспонирање на третата Директива за спречување на перење пари; усогласувањето останува да биде потврдено. Управата за спречување на перење пари и финансирање тероризам (УСППФТ) издаде дополнително законодавство за спроведување на барањата за известување, анализа и обработка на сомнителни трансакции. Свесноста на надлежните институции за известување е зголемена, а Управата разви и електронски систем за размена на шифрирани информации и воедно ја подобри својата статистика. Меѓутоа, во периодот на известување, бројот на извештаи на сомнителни трансакции се намалил за 20%. Известувањето е сè уште нерамномерно и поголемиот број на извештаи за сомнителни трансакции продолжуваат да доаѓаат од банките. Постои редовна комуникација помеѓу УСППФТ и истражните органи и органите за извршување, за сите случаи на сомнителни трансакции или други финансиски кривични дела кои се анализирани од страна на Управата. УСППФТ потпиша меморандуми за разбирање со цел за размена на информации со уште две земји-членки на ЕУ (Латвија, Естонија), и четири кои не се под законодавството на ЕУ (Норвешка, Сан Марино, Аргентина, Канада), со што вкупниот број на меморандумите за разбирање изнесува 37. Спроведувањето на судските одлуки за перење пари и нивното извршување не е на задоволително ниво. Во 2009 година имаше само 2 обвиненија во врска со 12 лица, и само една пресуда. Бројот на вработените во Управата е намален, но повеќето од нив се постојано вработени.

Законодавната подготвеност, административниот капацитет и спроведувањето на борбата против перењето на пари се умерено напреднати.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на слободното движење на капиталот, особено во областа на брзиот трансфер на пари и спречување на перење пари. Меѓутоа, постојат ограничувања во однос на краткорочните движења на капиталот, како и прекуграничните трансфери. Подготовките во оваа област се на добар пат.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Постигнат е мал напредок во однос на **општите принципи**. Законот за јавни набавки беше изменет за да се усогласи со Кривичниот законик и беа донесени неколку делови од законодавството за спроведување на законот. Законот за концесии и други видови на јавно приватно партнерство не е усогласен со *acquis*.

Во однос на административните капацитети, бројот на вработени во БЈН порасна до 17. Бирото за јавни набавки усвои Стратегија за јавните набавки за периодот 2010-2012 година, со што ја потврдува зрелоста на институцијата во развојот, пилотирањето и следењето на политиката за јавни набавки во земјата. Центарот за обука на БЈН стана функционален. Продолжи соработката на БЈН со Државниот завод за ревизија (ДЗР), Државната комисија за спречување на корупција и Комисијата за заштита на конкуренцијата. Сè уште недостасуваат статистички податоци за случаите на корупција во врска со јавните набавки кои се во постапка пред судовите. Продолжува трендот на поништувања и неуспешни тендерски постапки. Сè уште има недостаток на свесност во поглед на судир на интереси, етика и антикорупција кај процедурите за набавки. Капацитетот на одделението кое е одговорно за давање концесии во Министерството за економија не е доволен за да се справи со широкоопсежните проекти и неговата соработка со другите институции кои се вклучени во системот за јавни набавки останува недоволна.

Во врска со општите принципи, земјата генерално е на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во врска со транспарентноста во **доделувањето на јавни договори**. Е-набавките станаа задолжителни од јануари 2010 година за најмалку 30% од вкупната проценета вредност на сите јавни договори. Постигната е интеграција на двата постоечки електронски системи за набавки. Сепак, недоволна е свесноста на договорните органи во врска со критериумот за економски најповолен тендер. Освен тоа, работите често пати започнуваат и дури и завршуваат пред тендерот да биде распишан. ДЗР откри сериозни нерегуларности во постапките за јавни набавки, но Јавното обвинителство во повеќето случаи воочува само мали прекршоци. Ова резултираше со неколку обвиненија против договорните органи. Во врска со доделувањето на јавни договори, земјата е умерено напредната.

Може да се забележи напредок во врска со системот за **правни лекови**. 95% од случаите кои беа добиени во 2009 година беа решени од страна на Државната комисија за жалби по јавни набавки (ДКЖЈН). ДКЖЈН ги објавува образложенијата на нејзините одлуки. Сепак, примената на одлуките од ДКЖЈН не е на задоволително ниво, што претставува проблем за системот за ефикасни правни лекови. Усогласувањето со изменетата директива на ЕУ за правни лекови сè уште треба да се постигне. ДКЖЈН останува и понатаму со недостаток на буџетски средства и кадар. Во врска со системот за правни лекови, земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на јавните набавки. Зголемена е транспарентноста на постапките за јавни набавки, но тие треба да се поедностават, особено во однос на субјектите кои работат во услужниот сектор. Законодавството за концесии и други видови на јавно приватно партнерство не е усогласен со *acquis*. Системот за правни лекови, и покрај добрата работа на ДКЖЈН, треба значително да се зајакне. Потребни се напори за понатамошно подобрување на административниот капацитет во областа на јавните набавки и концесиите.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Постигнат е добар напредок во областа на правото на **трговски друштва**. Законот за трговски друштва е изменет со цел да се усогласи со четвртата Директива на Законот за трговски друштва за годишни сметки на одредени типови на друштва и со десеттата Директива на Законот за трговски друштва за прекугранично спојување на друштва со ограничена одговорност. Воведени се понатамошни измени во врска со правото на првенствено купување на акционерите, целосно усогласување со Директивата за правата на акционерите и електронската регистрација на трговските друштва. Освен тоа, употребена е нова шема за наплата на давачка во Централниот регистар. Во согласност со првата Директива на Законот за трговски друштва, барателите сега плаќаат пониски давачки за податоци кои се издадени од страна на Централниот регистар. Законот за европско друштво е донесен и ќе се применува по влегувањето на земјата во ЕУ. Во областа на правото на трговски друштва, земјата е на добар пат.

Направен е одреден напредок во деловното сметководство. Донесен е Правилник за сметководствените стандарди. Тој има цел за транспонирање на Меѓународните сметководствени стандарди (МСС), Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) и *acquis* во областа на сметководството. Донесен е Правилник за формата и содржината на годишните сметки на банките и другите финансиски институции. Белешките за објаснување станаа задолжителен елемент на годишните сметки.

Постигнат е мал напредок во однос на **ревизијата**. Донесен е Правилник за стандардите за ревизија со цел да се транспонираат Меѓународните стандарди за ревизија, ангажманите за уверување и други поврзани услуги основани од страна на Меѓународната федерација на сметководители (МФС). Институтот на овластени ревизори (ИОР) го преведе Етичкиот кодекс и Меѓународните стандарди за ревизија (МСР). Меѓутоа, сè уште нема јавен регистар, дисциплинска програма и систем за контрола на квалитетот. Системот за јавен надзор на овластените ревизори допрва треба да се воспостави. Квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство сè уште не се признаваат. ИОР останува недоволно екипиран, само со двајца вработени. Сèвкупно, во областа на сметководството и ревизијата земјата сè уште не е доволно подготвена.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на правото на трговски друштва. Законот за трговски друштва е дополнително усогласен со *acquis* и донесен е Законот за европско друштво. Меѓутоа, усогласувањето на законската рамка во областа на ревизијата е во рана фаза. Административниот капацитет на Институтот на овластени ревизори останува слаб. Системот за јавен надзор за овластени ревизори допрва треба да воспостави. Допрва треба да се овозможи квалификациите здобиени во странство да се признаат.

4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост

Се забележува одреден напредок во областа на **авторските и сродните права**. Донесен е нов Закон за авторски и сродни права со цел да се постигне усогласеност со Директивата за спроведување. По примерот на најдобрите меѓународни практики, авторските права се пресметуваат врз основа на приходот, наместо профитот. Веб страната на Министерството за култура за заштита на авторските права, сега редовно се ажурира. Одлуките на Министерството за култура да се прекинат активностите на две од трите здруженија за управување со колективните права (ЗУКП/CRM) беа поништени со одлука на Управниот суд. Меѓутоа, Министерството за култура не им ги обнови дозволите на споменатите две здруженија. Во моментов е активно само Здружението за заштита на авторски музички права (ЗАМП). Одделението одговорно за авторски права при Министерството за култура останува со недоволен персонал, со само четворица вработени. Земјата има направено умерен напредок во областа на авторските и сродните права.

Дополнителен напредок е забележан во областа на **правата на индустриска сопственост**. Изменет е Кривичниот законик, со цел подобро да се дефинираат прекршувањата на правата на интелектуална сопственост (ПИС) и да се зголеми максималната затворска казна на пет години. Земјата го ратификува Договорот за правото на патент, Виенскиот договор за меѓународна класификација на фигуративните елементи, Сингапурскиот договор за правото на трговска марка, Лисабонскиот договор за заштита на ознаки на потекло на производите и нивната меѓународна заштита и Протоколот за измена на Спогодбата за трговските аспекти на интелектуалната сопственост (ТРИПС). Персоналот на Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС/SOIP) останува доволен, иако во 2010 година е намален од 34 на 32. Беа преземени активности за подигнување на јавната свест за прашања поврзани со ПИС, во

соработка со Светската организација за интелектуална сопственост (СОИС), Европската патентна организација, Европската патентна академија, Правниот факултет во Скопје и Академијата за обука на судии и јавни обвинители. Земјата бележи значителен напредок во областа на правата на индустриска сопственост.

Забележан е одреден напредок во поглед на **спроведувањето**. Во тек е спроведувањето на Националната стратегија за интелектуална сопственост. Координативното тело за интелектуална сопственост (КТИС) донесе своја оперативна програма за борба против пиратеријата и фалсификувањето. КТИС и понатаму преземаше редовни дејствија низ земјата и заплени околу 130,000 фалсификувани производи и во 2009 година затвори 10 продажни места. Информациите за активностите на КТИС се објавуваат на месечна основа. Запленилата стока во најголем дел се состоеше од фалсификувани аудио/видео ЦД-а, облека, цигари и алкохол. Стоката која беше предмет на судска одлука беше испратена до Агенцијата за управување со конфискуван имот и беше јавно уништена. Беше обучена група царински службеници со конкретна цел да се борат против фалсификувањето и пиратеријата. Државниот пазарен инспекторат беше обучен за да може да препознава фалсификувани производи. Меѓутоа, не е јасна поделбата на надлежностите меѓу институциите за спроведување на законот. Ограничена е свеста за здравствените и безбедносните ризици на фалсификуваните фармацевтски производи. Сè уште недостига конзистентна евиденција за спроведување. Допрва треба да се воспостави систем за размена на податоци меѓу институциите за спроведување на законот, а методот за собирање на статистички податоци за спроведувањето е недоволно развиен. Каналите за фалсификување ретко се следат, а малку чекори беа преземени за искоренување на врвот на пирамидата за фалсификување. Бројот на прекршочни, граѓански и кривични постапки останува незадоволителен. Во 2009 година беа завршени само 23 од 98 случаи со кои се занимавале специјализираните одделенија за ПИС од 13-те основни судови. На правните лица им беа изречени парични казни од најмногу 1,000 евра. Беа поднесени кривични и прекршочни пријави против физички лица, а сепак продолжи продажбата на фалсификувани производи. Воспоставена е соработка со Агенцијата за управување со конфискуван имот. Во поглед на спроведувањето, земјата постигна умерен напредок.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во поглед на правната рамка за ПИС. Беше донесен нов Закон за авторски и сродни права. Институциите за спроведување на законите соработуваат, но поделбата на одговорностите за спроведување на ПИС не е јасна. КТИС презеде редовни дејствија; меѓутоа, фалсификувањето и пиратеријата и понатаму се широко распространети, а фалсификуваните производи и понатаму се продаваат по главните улици, пазарите и продажните места. Евиденцијата за следење на истрагите, кривичното гонење и судските постапки за пиратеријата и фалсификувањето не е задоволителна. Нивото на свеста кај јавноста за правата на интелектуална сопственост сè уште е на ниско ниво.

4.8. Поглавје 8: Политика на конкуренција

Не е постигнат значителен напредок во областа на **антирастовите, вклучувајќи ги и спојувањата**. Зголемен е процентот на прифатени одлуки на Комисијата за заштита од конкуренцијата (КЗК) од страна на Управниот суд. Сепак, спроведувањето е незначително намалено во областа на спојувањата, со донесени девет одлуки, а останува на ниско ниво во областа на картелите. КЗК донесе три одлуки во случаите за злоупотреба на доминантна положба. Клаузулата за суспензија и можноста да поднесе жалба до Врховниот суд дополнително го одложуваат спроведувањето на одлуките на КЗК. Бројот на вработените во КЗК што работат во областа на антирастот и спојувањата останува недоволен. Општиот буџет на КЗК за 2010 година и динамиката на спроведување обуки останале стабилни. Бројот на судиите во Управниот суд што работат на случаи во областа на конкуренција е соодветен. Судиите добија обука за антиitrust и спојувања. Подготовките во областа на антиitrustот, вклучувајќи ги и спојувањата се средно напреднати.

Забележан е одреден напредок во областа на државната помош. Законот за технолошко-индустриски развојни зони е целосно усогласен со *acquis*. Усвоена е Уредба за изменување и дополнување на Уредбата за регионална помош која е целосно усогласена со европското законодавство во областа на регионалната помош за големи инвестициски проекти. Сепак, КЗК донесе само една одлука во полето на државна помош. Бројот на институциите што поднесуваат извештај е пораснат, но останува недоволен.

Бројот на вработените што работат во областа на државната помош е соодветен. Одредена обука беше спроведена за давателите на државна помош, но свеста за постоење на прописи за државна помош меѓу владините институции, деловните субјекти и општата јавност сè уште не доволно развиена. Во секторот за енергија, повеќето од резервите на јаглен (лигнит) сè уште се управуваат од страна на компанијата за производство на електрична енергија и сè уште нема јасно правно и финансиско разграничување помеѓу активностите за ископување на лигнит и работењето на термо-централите. Во областа за државна помош земјата е на прав пат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на конкуренцијата, а особено во усогласувањето со *acquis* за државна помош. Човечките ресурси на Комисијата за заштита од конкуренцијата се доволни за да ја опфатат државната помош, но се несоодветни во областа на антitrustот и спојувањата. Спроведувањето останува на ниско ниво во областа на картели и државна помош. Финансиските ресурси на комисијата за заштита на конкуренцијата сè уште не се соодветни. Спроведувањето на правилата за антitrust и државна помош кон компаниите или јавните тела коишто добиваат помош сè уште се слаби. Во целост, подготовките во областа се средно напреднати.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Постигнат е добар напредок во областа на банките и финансиските конгломерати. Донесени се повеќе подзаконски акти. Се спроведуваат поголем дел од Основните базелски принципи за банкарски надзор и останатите елементи од рамковната спогодба. Базел II. Народната банка НБРМ го подобри својот надзор со тоа што започна да применува метод кој се заснова на ризик. Се одржува добра соработка помеѓу Народната банка (НБРМ) и надзорните органи од оние земји чии банки поседуваат некои од најголемите банки во земјата, особено Грција. Некои експерти го напуштија секторот за надзор во НБРМ, но нивниот административен капацитет останува задоволителен во поглед на бројот на кадар и стручност за сегашното ниво на развој на пазарот. Првото приватно кредитно биро, кое им помага на кредитните институции да ги проценат кредитните ризици, стана функционално. Министерството за финансии и НБРМ потпиша меморандум за разбирање за одржување на финансиската стабилност и управување со финансиски кризи.

Немаше активности за подобрување на заштитата на потрошувачите. Усогласувањето со *acquis* за финансиски конгломерати и шеми за гаранција на депозити допрва треба да се постигне. Подготовките во областа на банки и финансиски конгломерати се на добар пат.

Направен е одреден напредок во областа на **осигурувањето и професионалното пензиско осигурување**. Агенцијата за супервизија на осигурувањето (АСО) стана функционална и самоодржлива. Земјата започна со транспонирањето на соодветното *acquis* во областа на осигурувањето. Во согласност со Законот за супервизија на осигурувањето, донесен е прирачник кој што ги утврдува барањата за осигурителни агенти и брокери. Дел од законодавството кое се спроведува за надзор што не се извршува на лице место е донесен од страна на АСО, чија цел е транспонирање на Директива I за солвентност. Усогласеноста допрва треба да се потврди. Сè уште нема досие за успешноста на спроведување. Потпишани се седум меморандуми за разбирање, вклучувајќи ги трите со надлежните органи за надзор на осигурувањето на ЕУ земјите-членки кои надгледуваат компании за осигурување со локалните подружници. АСО потпиша меморандум за разбирање со Агенцијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и стана член на Меѓународната асоцијација на супевизори за осигурување.

Меѓутоа, не се спроведе теренска супервизија и сè уште не постои соодветно финансиран гарантен фонд за несолвентност на осигурителите. Кај некои компании за осигурување се уште постои недостиг од соодветно реосигурување. Се уште претставува проблем возењето без осигурување. Министерството за внатрешни работи нема веродостојни докази на успешно спроведување на борбата против возењето без осигурување. Законодавството за спроведување на Законот за возила, со кое се регулира регистрирање и осигурување на возилата, а коешто требаше да се примени од 1 јуни 2010 година, сè уште не е донесено. Одредбите од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот, со кој се овластува Министерството за финансии да ги одредува премиите за осигурување на моторни возила и кои претставуваат ефективна бариера за конкуренција меѓу осигурителните компании, сè уште не се отстранети.

Законот за капитално финансирано пензиско осигурување беше изменет, обезбедувајќи зголемена оперативна и функционална независност на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС). МАПАС донесе дополнително законодавство за спроведување на Законот за капитално финансирано пензиско осигурување. Сè уште нема доказ за успешно спроведување на супервизија базирана на ризик. Меѓутоа, согласно со националното законодавство, пензиските фондови може да инвестираат само 30% од своите средства во странски хартии од вредност, што е спротивно на одредбите во европското законодавство.

Важен предизвик претставува идното усогласување на осигурителното законодавство со рамката за Солвентност II, којашто се подготвува во моментот. Ова ќе влијае не само на осигурителната индустрија, туку исто така и на потребниот супервизорски капацитет. Свкупно, земјата постигна напредок во областа на осигурувањето и професионалното пензиско осигурување.

Постигнат е одреден напредок во областа на инфраструктурата на финансискиот пазар. Воспоставен е комитетот за финансиска стабилност кој го сочинуваат Министерството за финансии и Централната банка. Исто така, воспоставен е комитет за координација на четири финансиски супервизорски органи. Усогласеноста со *acquis* останува да се потврди. Некои финансиски услуги, како лизинг, не се регулирани ниту се контролирани. Директивата за крајно порамнување и Директивата за финансиски колатерал (обезбедување) допрва треба да се транспонираат. Подготовките во областа на инфраструктурата на финансискиот пазар се започнати.

Постигнат е добар напредок во областа на пазарите на хартии од вредност и инвестициските услуги. Законот за хартии од вредност е изменет, транспонирајќи го *acquis* со шеми за надомест на инвеститори, и за преземање на компании во финансискиот сектор. Усогласеноста останува да се потврди. Целото потребно законодавство за спроведување на Законот за инвестициски фондови влезе во сила, одразувајќи ги начелата на *acquis* во врска со друштва за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност. Комисијата за хартии од вредност (КХВ) потпиша Меморандум за разбирање со соодветниот партнер во Црна гора. Административната и оперативната независност на КХВ е задоволителна. Изменетиот Закон за хартии од вредност наложува членовите на КХВ да бидат вработени со полно работно време. Истиот, сепак, сè уште не се спроведува. Транспонирањето на Директивата за соодветност на капиталот не е завршена. Преклопувањето на надлежностите на Централната банка и на КХВ во областа на издавање на лиценци и надзор на тргувањето со хартии од вредност сè уште не е решено. Информатичкиот систем на КХВ не е надграден и сè уште не е соодветен. Во областа на пазарите со хартии од вредност и инвестициските услуги земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постои севкупен добар напредок во областа на банкарството, пазарите на капитал и пензиското осигурување. Направени се напори за да се обезбеди соодветно регулирање и супервизија на секторот за осигурување, вклучувајќи го и основањето на Агенција за супервизија на осигурувањето. Сепак, некои финансиски услуги, како лизингот, остануваат ниту регулирани, ниту надгледувани. Општиот впечаток на подготовките во оваа област се разликува значително од сектор до сектор.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Забележан е добар напредок во областа на **електронските комуникации и информатички технологии**. Собранието ги усвои измените на Законот за електронски комуникации со цел за понатамошно подобрување на неговата усогласеност со *acquis*. Сепак, одредбите за следење на комуникации покренуваат прашања за нивната усогласеност со европските стандарди. Законот за градење претрпе измени со цел со цел да се даде надлежност на општините за издавање дозволи за изградба на телекомуникациска инфраструктура. Регулаторот усвои измени на неколку подзаконски акти кои се очекува да ги подобрат условите за конкуренција и воведо трошковно ориентирани сметководствени методологии за одредување на цените за фиксни и мобилни услуги. Процесот на анализа на пазарите и последователното наметнување на регулаторни лекови постигна значителен напредок. Регулаторот е соодветно екипиран и самофинансиран. Тој ги зголеми своите капацитети за управување со френквенции и за спроведување на своите Одлуки. Покрај тоа, тој формирше сектор за заштита на потрошувачите и call-центар, со што се зголемува нивото на транспарентност. Регулаторните мерки беа применети во тесна соработка со органот за конкуренција. Сепак, нивото на соработка останува недоволно за да овозможи целосна примена на мерките за заштита на конкуренцијата. Тендерската

постапка за назначување на давател на универзална услуга се подготвува Останува да се основа нова национална точка за размена на интернет сообраќај. Бројот за итни случаи 112 допрва ќе треба да се воведо. Административниот капацитет во рамки на надлежното министерство треба да се зајакне. Напреднати се подготовките од оваа област.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **услугите на информатичкото општество**, особено во областа на е-влада и е-образование, или основањето на *Македонската академска истражувачка мрежа* (МАРНет). Законодавството веќе е добро усогласено со Директивите за Е-трговија и условен пристап. Неопходно е да се воспостави административна структура за спроведување на Директивата за Е-трговија, особено национална контакт-точка. Напреднати се подготовките од оваа област.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **аудиовизуелната политика**. Законот за радиодифузна дејност беше изменет за да се отстранат одредбите за стечајна постапка врз јавниот радиодифузен сервис.

Советот за радиодифузија ги унапреди своите активности за следење на пазарот и почна да соработува со органот за конкуренција. Оваа соработка доведе до утврдување на неколку случаи на прекршување на правилата за конкуренција. Меѓутоа, законодавството за сопственоста на медиумите и медиумската концентрација се уште не е целосно спроведено. Регулаторот не е во можност ефективно да го следи пазарот. Повторно воведениот систем за наплата на радиодифузната такса започна да дава резултати, меѓутоа сè уште е неопходно за да се обезбеди одржливо финансирање на јавниот радиодифузен сервис и на Советот за радиодифузија. Законодавството за медиумите се уште не е усогласено со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги, што ја спречува земјата целосно да учествува во МЕДИА програмата. Освен тоа, Советот за радиодифузија донесе подзаконски акт кој воведува задолжително титлување на говорниот (локалниот) јазик при емитување на странски програми преку кабелска телевизија, што може да се коси со начелото на слобода на прием и реемитување загарантирани со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Воведена е дигитална телевизија. Сепак, не беше развиен план за целосен премин на дигитално емитување и користењето на дигиталната дивиденда. Заостануваат подготовките во областа на аудиовизуелната политика.

Заклучок

Постигнат е дополнителен напредок во областа на електронските комуникации и услуги на информатичкото општество. Усогласувањето со *acquis* на ЕУ и либерализацијата на пазарот се подобрува и значителен напор беше вложен за примена на ИКТ политиките за обезбедување на јавни услуги до граѓаните и компаниите. Во областа на аудиовизуелната политика зајакнат е капацитетот на Советот за радиодифузија, меѓутоа тој е сè уште несоодветен за ефективно следење на пазарот. Допрва треба да се обезбеди одржливоста на јавниот радиодифузен сервис. Законодавството за медиумите сè уште не е усогласено со Директивата за Аудиовизуелни медиумски услуги и Советот за радиодифузија воведо нов подзаконски акт за титлување на странски програми што може да се коси со начелото на слобода на прием и реемитување. Подготовките во делот на електронските комуникации и услугите на информатичко општество се напреднати, но подготовките во делот на аудиовизуелната политика заостануваат.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство и рурален развој

Во подрачјето на хоризонтални прашања направен е дополнителен напредок. Донесен е ревидиран Закон за земјоделство и рурален развој со кој се уредуваат основните аспекти на политиките за земјоделска поддршка, што ги вклучува директните исплати, мерките за пазарна поддршка и руралниот развој. За 2010 година одредени се вкупно 86,7 милиони евра за програмите за директна поддршка; ова вклучува директни исплати за површина и број на грла, исплати на премии за стратешки значајни производи и исплати врз нестокова основа. Меѓутоа, институционалните капацитети и понатаму остануваат недоволни, со значително намалени буџетски средства во 2010 година за платите на јавните службеници во секторот и доцнење со пополнувањето на слободните работни места.

Може да се забележи напредок кон воспоставувањето на интегриран административен и контролен систем (ИАКС/ИАС). Воспоставена е основата на систем за идентификација на земјишни парцели (СИЗП/LPIS), при што завршено е воздушното снимање и почетната дигитализација на физичките

парцели. Катастарот за недвижности во моментов покрива 98% од површината на земјата, од кои приближно 92% се обработливо земјиште. Меѓутоа, сè уште не е завршено воспоставувањето на целосно функционален регистар на фарми, со поддршка од автоматизиран систем за информатичка технологија. Компатибилност на регистрите со податоци сè уште не е постигната, особено во поглед на регистарот за идентификација и контрола на движењето на животните. Во моментов нема доволно човечки капацитети за управување и одржување на функционален ИАКС.

Дополнително е зајакнат капацитетот на *Платежната агенција* (Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој – АФПЗРР/ AFSARD). Вработените во АФПЗРР се добро обучени и високо мотивирани. Меѓутоа, нивниот број не е доволен, ако се земе предвид сè поголемиот опсег на нивните одговорности. Подготовките за спроведување на Европскиот гарантен фонд за земјоделство (ЕГФЗ/ЕАГФ) (директни исплати) сè уште се во рана фаза.

Забележан е одреден напредок во развојот на одржлив и ефикасен земјоделски информативен систем. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) донесе правилник со кој се дефинираат параметрите за функционален Земјоделски пазарен информативен систем (ЗПИС/AMIS). Основан е национален комитет за раководење со мрежа за сметководствени податоци на земјоделски стопанства (ФАДН/FADN), започнати се пилот-активности на ФАДН, а усогласувањето со *acquis* е во најголем дел исполнето. Обезбедувањето на поддршка за земјоделството е опфатено во ревидираниот Закон за земјоделство и рурален развој. Меѓутоа, воведените мерки се разликуваат од одредбите на ЕУ во одредени области, особено за тутунот. Подготовките во областа на хоризонталните прашања се на добар пат.

Во поглед на Заедничката организација на пазарот, беше започнато усогласувањето на законодавството со *acquis*, вклучувајќи го и воспоставувањето на стандарди за пласман на одредени култури (житарици и ориз, исушена добиточна храна, свежо овошје и зеленчук и производи од животинско потекло). Што се однесува до управувањето со пазарот, ревидираниот Закон за земјоделство и рурален развој предвидува мерки за поддршка на пазарот, како на пример, интервенции, промоција на потрошувачката и организации на производители. Ова претставува корисен, но ограничен прв чекор кон усогласувањето со заедничката организација на пазарот на ЕУ. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Измените на *acquis* се земени предвид во постоечкото законодавство за *вино* кое беше усвоено. Донесена е национална стратегија за производство на грозје и вино за периодот од 2010-2015 година.

На добар пат е усогласувањето со *acquis* во областа на **специјализираните култури** во делот за виното.

Забележан е добар напредок во областа на **руралниот развој**. Спроведувањето на ИПАРД програмата во рамките на V компонента започна во декември 2009 година, откако Комисијата одлучи да и додели на земјата право да управува со три мерки: „Инвестиции во земјоделските стопанства“, „Преработка и пласман на земјоделските и земјоделско-прехранбените производи“ и „Диверзификација на руралните економски активности“.

Првиот повик за поднесување понуди за трите тековно акредитирани мерки, беше завршен во јуни 2010 година. Вториот повик за поднесување понуди беше објавен во септември 2010 година. Меѓутоа, поради тешкотии за добивање на разни национални дозволи и сертификати, стапката на одбивање на проекти беше висока, а неопходно е подобрување на постапките кои се спроведуваат, со цел да се зголеми апсорпцијата на мерките на V компонента на ИПА.

Меѓутоа, треба да се забележи дека институционалните капацитети на Телото за управување на МЗШВ и ИПАРД Агенцијата, може да бидат недоволни за справување со сè поголемите одговорности кои произлегуваат од доделувањето на управувањето. Мора да се преземат дополнителни/корективни чекори со цел да се обезбеди правилно спроведување на програмата.

Забележан е напредок во областа на политиката на квалитет. Донесена е нова законска рамка со која се уредуваат пазарните стандарди, потребите за презентација на производи и информирање на потрошувачи, и воспоставувањето на програми за квалитет. Подготовките во оваа област се во умерено напредната фаза.

Забележан е напредок кај органското земјоделство. Донесен е Закон за органско производство. Допрва треба да се постигне усогласување со *acquis*. Бројот на регистрирани органски производители и вкупното органско производство и понатаму растат. Во 2010 година доделен е буџет од 1,16 милиони евра за поддршка на органското производство, вклучувајќи и обезбедување на национална кампања за подигнување на јавната свест за органска храна. Административниот капацитет и понатаму е недоволен. Подготовките во оваа област се во напредна фаза.

Заклучок

Забележан е напредок во областа на земјоделството и руралниот развој. Политиката за рурален развој постепено се усогласува со барањата на ЕУ. Потребно е натамошно зајакнување на административниот капацитет на Платежната агенција и функционалните структури за претпристапна помош. Потребни се натамошни напори за усогласување со *acquis*. Подготовките во оваа област се на добар пат.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика

Постигнат е одреден напредок во поглед на **општите** начела. Владата усвои нова методологија за транспонирање на законите со помош на индиректно упатување на законодавството на ЕУ. Сè уште се присутни преклопувањата на двата рамковни закони во овој сектор и недостигот од меѓуинституционална соработка.

Забележан е напредок во областа на **ветеринарната политика**. Донесено е дополнително законодавство за спроведување на *контролните системи во внатрешниот пазар* и на *контролните системи за увозот*; усогласувањето допрва треба да биде потврдено. Воведен е софтвер од типот на TRACES – Trade Control and Expert System во царинскиот електронски едношалтерски систем за издавање на дозволи за увоз и извоз. Капацитетот на граничните контроли сè уште не е доволен, во поглед и на инфраструктурите и на администрацијата. Недостига систем на контрола кој ќе биде компатибилен со оној на ЕУ.

Делот за контрола на движењето од системот за *идентификација и регистрација* на говеда, овци и кози сè уште не е целосно функционален. Административниот капацитет на Управата за ветеринарство за идентификација на животните и понатаму е слаб. Организирани се обуки за идентификација и регистрација на животни со цел да се намали бројот на грешки кај ветеринарните станици.

Постигнат е одреден напредок во областа на *контролните мерки за болести кај животните*. Донесено е законодавство за спроведување на контролата на бруцелоза и започнато е неговото спроведување. Управата за ветеринарство спроведува програма за вакцинирање на малите преживари против бруцелоза на целата територија на земјата. *Acquis-то* што се однесува на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии не е транспонирано во целост. Капацитетите на Управата за ветеринарство остануваат недоволни за вршење на систематски контроли на преносливи болести кај животните.

Постигнат е ограничен напредок во областа на *благосостојбата на животните*. Донесени се неколку закони за спроведување со кои се транспонира *acquis*; усогласувањето допрва треба да се потврди. Од страна на ЕК е одобрена годишната програма за мониторинг на *забранети супстанции и контрола на резидуи* која е дополнета со шест нови производи. Допрва треба да се донесе законодавство што се спроведува во областа на *трговијата во рамките на Унијата, со живи животни, семе за оплодување, јајце-клетки и ембриони, на нетрговското движење на домашни миленици и на увозните барања за живи животни и животински производи*. Не се склучени нови *меѓународни ветеринарни спогодби*. Капацитетот за натамошно транспонирање и спроведување на *acquis* за *зоотехнички прашања*, останува слаб. Буџетот од 2010 година за *ветеринарни трошоци* за мерките за здравјето на животните е намален за 20% во споредба со 2009 година.

Зајакнат е капацитетот на лабораториите на Факултетот за ветеринарна медицина, но потребно е подобрување на процедурите за потврдување. Административните капацитети на ветеринарната инспекција и понатаму се недоволни и на централно и на локално ниво за спроведување на контролен систем компатибилен со оној на ЕУ. Системот за надзор на ветеринарните инспектори и ветеринарните станици сè уште не е спроведен. Во областа на ветеринарната политика земјата ги одреди своите цели.

Постигнат е одреден напредок во поглед на пласирањето на пазарот на храна и добиточна храна. Донесени се нови правила за *финансирање на проверките*, вклучувајќи го и пресметувањето на давачки

врз основа на најмали вредности дефинирани од страна на ЕУ; усогласувањето допрва треба да се потврди. Донесени се Стратегија и Акциски план за спроведување на HACCP системот за периодот од 2010-2014 година. Развиени се дополнителни упатства за спроведување на HACCP, добра хигиенска практика и добри производствени практики. Организиран се обуки за деловните субјекти вклучени во прехранбената индустрија. Шемите за помош за сертификација на HACCP се продолжени и во 2010 година. Зголемен е бројот на субјекти во прехранбената индустрија кои спроведуваат постапки засновани на системот HACCP, но постапките не се применуваат секогаш точно. Оценувањето на претпријатијата за преработка на храна за утврдување на сообразеност со стандардите на ЕУ и нивните програми за надградба бавно напредува. Не е донесен план за подобрување на квалитетот на сирово млеко поради недостиг од достапни фондови. Законодавството за *хигиенски правила, специфични правила за животински производи, контролни правила и специфични контролни правила за животински производи* само делумно ги задоволува барањата на ЕУ.

Донесени се *правилата за животински нус-производи*; усогласувањето допрва треба да се потврди. Сè уште не се воспоставени неопходните системи за собирање и за обработка. Сè уште нема стратегија за обработка на животински нус-производи, вклучувајќи ја и категоризацијата на ризичниот материјал. Започнати се подготовки во оваа област.

Во областа на **правилата за безбедност на храната**, започнати се подготовки за новата правна рамка со цел да се избегне преклопување меѓу постојните закони за ветеринарство и храна. Донесено е законодавство за спроведување кое се однесува на безбедноста на алкохолните пијалаци и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната. Допрва треба да се донесе имплементирачкото законодавство кое се однесува на *растворувачи на екстракти, материјали кои доаѓаат во контакт со храната и збогатена храна*.

Постојното законодавство го транспонира *acquis*-то за етикетање, адитиви, ароми, додатоци во исхраната, храна за посебна нутритивна употреба, брзо смрзната храна, контаминенти, храна добиена со посебна иновирани технологија и генетски модигицирана храна (ГМО), храна третирање со јонизирачко зрачење и минерални води; усогласувањето допрва треба да се потврди. Капацитетот на лабораторијата во Републичкиот институт за јавно здравје, во поглед и на човечките ресурси и на процедури, сè уште не е доволен за да може да дава веродостојни резултати. Зајакнат е капацитетот на Инспекторатот за храна во рамките на Дирекцијата за храна, но бројот, обуката и стручноста на вработените и понатаму се недоволни. Не е спроведена Програмата за мониторинг на безбедноста на храната поради недостиг од средства. Во областа на правилата за безбедност на храната, земјата делумно ги исполнува своите цели.

Направен е одреден напредок во врска со **посебните правила за добиточна храна**. Започнати се подготовки во законодавството од оваа област.

Забележан е мал напредок во областа на **фитосанитарната политика**. Во врска со *селекционерските права*, ратификувана е Меѓународната конвенција за заштита на нови сорти растенија. Усвоена е нова листа на *штетни организми*. Донесено е законодавство за спроведување кое се однесува на *производите за заштита на растенијата*. Сè уште не е воспоставен регистарот на производи за заштита на растенијата. Не се преземени никакви дејствија за спроведување на меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки, особено оние кои се однесуваат на надзор, сертификација на извоз и утврдување на статусот на штетници во дадена област. Допрва треба да се донесе имплементирачко законодавство кое се однесува на *квалитетот на семињата и семенските материјали*. Административниот капацитет на Фитосанитарната управа останува несоодветен.

Не е подобрена координацијата меѓу разните надлежни органи во областа на фитосанитарната политика. Човечките ресурси, опремата и капацитетите за гранични контроли и понатаму се несоодветни. Подобрениот капацитет на Државната фитосанитарна лабораторија и понатаму е недоволно искористен поради тоа што националниот систем за следење на безбедноста на храната не е дефиниран и не се добиваат мостри на редовна основа.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на безбедноста на храната, ветеринарната и фитосанитарната политика, особено во поглед на подготвеноста на законодавството и спроведувањето на принципите на

системот НАССР од страна на деловните субјекти во прехранбената индустрија. Административниот капацитет во поглед на финансиските и човечките ресурси останува недоволен, особено во однос на ефикасноста на системите за следење и контрола. Подготовките во областа на безбедноста на храната, ветеринарната и фитосанитарната политика се на добар пат.

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Постигнат е напредок на полето на **управување со ресурсите и флоти**. Во секторот се водат регистри на производители и бази на податоци за производство и маркетинг на риби. Не е применлив делот од *acquis-mo* за потребите за регистрација на флотата. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е мал напредок во областа на **инспекцијата и контролата**. Административниот капацитет на Одделението за рибарство и аквакултура во Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) останува недоволен. Овој недостаток на капацитет го опфаќа земјоделскиот инспекторат, кој игра главна улога при контрола и инспекција во рибарството. Подготовките во оваа област се во рана фаза на развој.

Постигнат е добар напредок на полето на **структурните активности**. Донесени се измени и дополнувања на Законот за рибарство и аквакултура. Истиот обезбедува поддршка на домашното рибарство која е регулирана согласно националната програма за рурален развој. Инвестициите во аквакултура и рибници исто така се подобни за поддршка од ИПАРД.

Не е постигнат напредок на полето на **пазарната политика**. Административната структура за спроведување на пазарната политика сè уште не во сила. МЗШВ сè уште нема регистар за целокупната **државна помош** која се одобрува во рибарскиот сектор. Националните шеми за државна помош треба да се усогласат со структурните политики и политиките на државна помош на ЕУ, а особено во однос на поддршка за порибување на рибни води.

Нема формални меѓународни договори. Подобрени се неформалните работни спогодби со Албанија и продолжуваат со Грција, кои го покриваат управувањето на ресурсите во три езера чии води се делат.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на рибарството. Административните капацитети сè уште бараат дополнително подобрување. Бидејќи земјата не излегува на море, голем дел од *acquis-mo* од областа на рибарството не е релевантен. Подготовките за спроведување на заедничката рибарска политика се во рана фаза. Подготовките во областа на хоризонталните прашања, се на добар пат.

4.14. Поглавје 14: Транспортна политика

Постигнат е добар напредок во областа на **патниот сообраќај**. Беше создадено меѓувладино тело за подобрување на спроведувањето на стратегијата за безбедност на патиштата со обезбедување на јасно распределување на одговорностите и координација помеѓу вклучените органи. Советот за безбедност на сообраќајот на патиштата продолжи да одржува консултации со соодветните институции. Започнати се редовни кампањи за безбедност на патиштата, според нивниот годишен план. Донесен е нов закон за дигитални тахографи. Донесено е соодветно законодавство за спроведување. Се воведуваат дигитални тахографи. Основан е орган за издавање на картички. Законот за патен сообраќај сè уште не е целосно усогласен со *acquis* во врска со пристапот на пазарот. Треба да се зајакне административниот капацитет на инспекторатот. Подготовките во областа на патниот сообраќај се напреднати.

Може да се забележи одреден напредок во **железничкиот сообраќај**. Беше објавен системот за наплата за пристап до железницата помеѓу управителот на инфраструктурата и операторот на возови, но нивоата ги надминуваат директните трошоци и затоа ја отежнуваат конкуренцијата на железничкиот во однос на патниот сообраќај. Новите закони за железничкиот систем и за безбедност на железничкиот сообраќај беа донесени со цел понатамошно усогласување со *acquis* на полето на железничкиот сообраќај. Тие бараат основање на надлежен орган за безбедност во рамките на Министерството за транспорт и врски и телото за истражување на несреќи. Регулаторното тело стана функционално во улогата на пазарен регулатор и тело за издавање дозволи. Истото редовно учествува во работната група од регулаторни тела на ЕУ и воспостави прекугранични контакти, во согласност со условите кои се наложуваат со

законодавството на ЕУ. Два приватни железнички оператори поднесоа барања за лиценци за вршење железничка дејност. Првиот подносител, кој го поднесе барањето во март 2010 година, сè уште не добил лиценца. Вториот подносител се повлече. Главната причина е недостаток на јасни насоки за подносителите на барањата. Освен тоа, пристапот на пазарот е отежнат од фактот што надлежниот орган за безбедност сè уште не е целосно функционален и поради тоа постапките за издавање на сертификати за безбедност не се донесени.

Спогодбата со Косово, заснована на усогласен регионален модел, подготвен според КАРДС (CARDS) студијата во 2009 година, е подготвена за потпишување.

Во областа на **внатрешниот воден сообраќај**, може да се забележи одреден напредок. Беа донесени измените и дополнувањата на Законот за внатрешна пловидба. Тие ги регулираат техничките барања за пловните објекти и нивната проверка, ги подобруваат безбедносните услови и го зголемуваат износот на казните. Во оваа област, земјата треба да воспостави следење на спроведување на соодветното законодавство.

Не е постигнат напредок во областа на **комбинираниот сообраќај**. Подготовките се во тек.

Може да се забележи ограничен напредок во областа на воздушниот сообраќај. Измените и дополнувањата на Законот за воздухопловство беа донесени од страна на Собранието. Донесено е законодавство за спроведување на Законот за воздухопловство со цел понатамошно усогласување. Агенцијата за цивилно воздухопловство е претворена во посебно регулаторно тело. Агенцијата за цивилно воздухопловство издаде лиценца на државната акционерска компанија за давање на услуги за воздухопловна навигација. Не се спроведуваат деловите од првата фаза на Договорот за Европската заедничка воздухопловна област, во врска со условите за пристап до пазарот за управување од земја, управувањето со воздушниот сообраќај и безбедноста на воздухопловството и постапките за безбедност. Правилно се транспонирани неколку значајни делови од законодавството за Единственото европско небо, но потребни се дополнителни напори за да се заврши регулаторното усогласување со Единственото европско небо, во рамките на програмата ИСИС. Прописите за воздушниот простор, интероперабилноста и флексибилната употреба на воздушниот простор треба да се транспонираат, а воздушниот простор треба да се реконфигурира во функционален воздушен блок. Измената на Законот за воздухопловство опфаќа намалување на финансиските ресурси на надлежниот орган за цивилно воздухопловство. Човечките ресурси на Агенцијата за цивилно воздухопловство не се зајакнати. Кадарот, кој беше неодамна вработен од страна на компанијата за воздухопловни услуги, има недостаток на соодветно работно искуство. Комитетот за истражување на несреќи во воздушниот сообраќај треба да ги зајакне своите капацитети за да дејствува како независно тело за истражување на несреќи и сериозни инцидентни. Секторот за воздушен сообраќај на Министерството за транспорт и врски сè уште има недостаток на квалификуван кадар. Административниот капацитет во секторот за воздушен сообраќај треба да се зајакне, особено во однос на квалификациите на кадарот. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Заклучок

Може да се забележи одреден напредок во областа на транспортната политика. Се воведуваат дигитални тахографи. Отварањето на пазарот на железничкиот сообраќај се соочува со предизвици. Административните капацитети треба да се зајакнат во секој транспортен сектор. Особено, потребни се напори за да се подобри работата на надлежните органи за безбедност. Комитетот за истражување на несреќи во воздушниот сообраќај треба да ги зајакне своите капацитети за да дејствува како независно тело за истражување на несреќи и сериозни инцидентни. Општо земено, подготовките во оваа област се напреднати.

4.15. Поглавје 15: Енергетика

Донесена е Стратегијата за развој на енергетиката за периодот од 2008- 2020 година, со перспектива до 2030 година.

Напредок може да се забележи и во областа на **безбедноста при снабдувањето**. Владата донесе среднорочна Програма за зголемување на задолжителните резерви на нафта и нафтени деривати за периодот од 2010- 2015 година, во насока на обезбедување на просечна потрошувачка од 90 дена, и уредба за исплата на надоместок за увоз и производство на нафта и нафтени деривати. На крајот на

септември 2010 година, нафтените резерви беа еднакви на само 26-дневна просечна потрошувачка. Во областа на безбедноста при снабдувањето, земјата е во рана фаза, но на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на **внатрешниот пазар на енергија**. Во септември 2010 година, Владата донесе предлог за нов сеопфатен Закон за енергетика, усогласен со *acquis* за енергетика во согласност со Договорот на Енергетската заедница, и е во постапка пред Собранието. Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) донесе Правилник за условите за снабдување со електрична енергија. Треба да се донесат Пазарни правила. Беше воведена Програмата за субвенции за загрозеани потрошувачи на енергија. Цените за електрична енергија за домаќинствата се зголемија за 10%, но се уште не ги одразуваат трошоците. Правилникот за методот и условите за регулирање на цените на електричната енергија, не е изменет на начин кој ќе го запази начелото на „одразување на трошоците во цената“. Стапката на наплата на сметките на електрична енергија останува недоволна за да обезбеди одржливост на системот. Пазарот на електрична енергија се уште не е целосно отворен за корисниците кои не се домаќинства. Во тек е постапката за решавање на спорот отпочнат од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница.

РКЕ го усвои Правилникот за методот и условите за регулирање на цените за транспорт, дистрибуција и снабдување со природен гас. Снабдувањето со природен гас се уште не е одвоено од пренесот на природен гас, како што е наложено со Директивата за природен гас. Сопственоста на системот за гас останува нерешена.

Административните капацитети на РКЕ се реструктурирани и зајакнати: вработени се четири нови члена, со што се зголемува бројот на персоналот до 21 (вклучувајќи ги комесарите), и РКЕ имаше придобивки од обука меѓу другото во областите на мониторинг на усогласувањето на пазарот и лиценцирањето, и поставувањето на тарифи.

Секторот за енергетика на Министерството за економија е зајакнато со четири нови вработувања, но неговите административни капацитети остануваат недоволни за да може да се посвети внимание на сите предизвици во енергетската политика. Земјата е умерено напредната во областа на внатрешниот пазар на енергија.

Може да се забележи напредок во областа на **енергетската ефикасност и обновливата енергија**. Донесена е Стратегија за енергетска ефикасност. Привршен е Акцискиот план за енергетска ефикасност во согласност со обврските на Оперативната група за енергетска ефикасност на Енергетската заедница. Министерството за економија донесе два правилници за комбинирано производство на електрична енергија. Агенцијата за енергетика се уште има недостиг од неопходни ресурси и административни капацитети за да може ефикасно да ги промовира енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија. Земјата започна да посветува внимание на своите цели во областа на енергетската ефикасност.

Донесена е Стратегија за искористување на **обновливи извори на енергија**. Со неа се поставува цел за учество од 21% на обновливите извори на енергија во вкупната потрошувачка на енергија до 2020 година. РКЕ усвои правилници за употреба на повластени тарифи за електрична енергија произведена од биомаса и биогаз. Владата потпиша спогодби за концесија за изградба на 19 мали хидроцентрали. Завршена е физибилити студијата за пилот-ветерната фарма на земјата. Подготовките во областа на обновливи извори на енергија се на добар пат, но неопходни ќе бидат натамошни значителни напори.

Постигнат е напредок во однос на **нуклеарната безбедност и заштитата од радијација**. Беше ратификувана Заедничката конвенција за безбедност при управување со нуклеарно истрошено гориво и безбедност при управување со радиоактивен отпад. Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС) издаде неколку правилници. Меѓутоа, нивната усогласеност со *acquis* на ЕУ треба да се провери. Административниот капацитет на ДРС е прифатлив, иако е потребен дополнителен кадар за да може ДРС да ги изврши сите свои задачи. Лиценцирањето на капацитетот за складирање на радиоактивен отпад е клучно прашање за да може да се гарантира безбедно управување со радиоактивен отпад во земјата. Ова треба да се спроведе во целосна согласност со *acquis*, во врска со оцената на влијанието врз животната средина. Треба да се воспостават критериуми за дефинирање на организациите кои вршат техничка поддршка, со цел да му се обезбеди техничка помош на ДРС, во областа на процената на безбедноста на комплексните објекти. Треба да се подготви национален План за вонредни

радијациони настани. Треба да се организираат обуки во областа на радијационата заштита. Се уште не е обезбедена финансиска независност на Дирекцијата.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на енергетика. Донесени се нови енергетски стратегии. Меѓутоа, допрва треба да се донесе нов сеопфатен Закон за енергетика. Тарифите за електрична енергија не ги одразуваат трошоците. Иако е постигнат добар напредок, се уште не е завршено конечното решавање на спорот со операторот на дистрибутивниот систем, како главен инвеститор на ЕУ. Регулаторното тело за енергетика и регулаторот за радијациона заштита треба да остварат функционална независност. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

4.16 Поглавје 16: Оданочување

Во полето на **индиректното оданочување** нема напредок. Сепак, стапката на данок на додадена вредност (ДДВ) за снабдување со вода за наводнување беше намалена од 18% на 5% што е во согласност со *acquis*. Пресметката на акцизите за патнички автомобили беше изменета, така што сега се заснова на вредноста на колата, а не на големината на моторот. Акцизата за некои производи и понатаму останува пониска од минималната која е предвидена со *acquis*. Подготовките на ова поле се во тек.

Во полето на **директното оданочување**, претрпе измени Законот за данок на добивка. Со новите одредби се предвидува дека дивидендите исплатени на правни лица-резиденти, не се предмет на оданочување. Овие добивки ќе се оданочуваат единствено кога дивидендите ќе се исплаќаат на правни лица-нерезиденти или на поединци (резиденти и нерезиденти). Овие измени го покренуваат прашањето за дискриминација на правните лица-нерезиденти, а исто така покренуваат прашања во поглед на идната примена на директивата за **матични** претпријатија и поврзани **друштва**. Напредокот во подготовките од оваа област останува умерен.

Постигнат е одреден напредок во полето на **административна соработка и заемна помош**. Ратификуван е договор за двојно оданочување со Словачка, кој што го заменува првичниот договор помеѓу Чехословачка и Југославија. Бројот на договори кои се склучени со земји-членки на ЕУ сега изнесува 23.

Постигнат е мал напредок во поглед на оперативниот капацитет и компјутеризацијата. Од 1 јануари 2010 год. управувањето со акцизи беше пренесено од Управата за Јавни приходи (УЈП) на Царинската управа. УЈП го унапреди својот стратешки план за 2010-2012 год. меѓутоа недостасува детален план за спроведување. Продолжи децентрализацијата на услугите на даночните обврзници. Бројот на даночни обврзници се зголеми до вкупен износ од 192,832. Дирекцијата на Управата за јавни приходи надлежна за големи даночни обврзници го зголеми бројот на друштва кои ги опфаќа од 175 на 235. Централизирана е контролната политика и капацитетот за обработка на даночните пријави на данокот на додадена вредност. Се интензивираа напорите за наплаќање и се зголеми ефикасноста за контрола: процентот на наплата на данок беше околу 50% повисок во 2009 година, со намален број на контроли. Капацитетот за контрола и за наплата на заостанати долгови останува слаб иако беа направени напори преку обезбедување на даночните инспектори на УЈП со подобри алатки и работни постапки за поддршка на контролата што ја вршат. Капацитетите за даночна истрага и координација за борба против даночното затајување и понатаму остануваат недоволни. Планираното засилување на персоналот што го планираше УЈП за 2009 и 2010 год. не се оствари. Недостасува соодветен ИТ систем. Сè уште треба да се развива и применува Кодексот за однесување за оданочување на деловни субјекти. Одвивањето на подготовките од оваа област останува умерено.

Заклучок

Може да се забележи ограничен напредок во полето на оданочување. Нема напредок во усогласувањето на индиректното и директното законодавство за оданочување со *acquis*. Освен тоа, новите одредби кои се воведени во Законот за данок на добивка отстапуваат од *acquis*. Може да се забележи одреден напредок во областа на оперативниот капацитет за даночната администрација што се однесува на услуги на даночните обврзници и на ефикасноста на контролите. Капацитетите за контрола и за даночна истрага за борба против затајување остануваат слаби и треба да се развие соодветен ИТ систем. Кодексот на

однесување за оданочување на деловни субјекти сè уште не е поставен. На пат се подготовките во полето на оданочување.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Постигнат е ограничен напредок во областа на **монетарната политика**. Народната банка донесе нова законска регулатива за имплементација на пресметување на девизниот курс. Таа продолжи со подобрување на монетарната статистика преку дополнително усогласување со меѓународните стандарди. Известувањето на Централната банка за макроекономската ситуација беше зајакнато и покрај тоа, што цифрите не се целосно усогласени со Државниот завод за статистика. Сè уште не се адресирани недостатоците во правната рамка во некои клучни области како целосна независност на Народната банка, забраната за монетарно финансирање во јавниот сектор и забраната за повластен пристап на јавниот сектор до финансиските пазари. Подготовките во областа на монетарна политика се на добар пат.

Постигнат е скром напредок во полето на **економската политика**. Доцнеше донесувањето на четвртата претпристапна економска програма за периодот од 2010-2012 година. Макроекономската рамка е сеопфатна и е во голема мера во согласност со фискалната рамка. Меѓутоа, описот на структурните реформи се недоволно сеопфатни, додека макроекономската и фискалната рамка се оптимистични во поглед на очекуваниот надворешен развој. Целите не се јасно усогласени со приоритетите на политиката за пристапување кон ЕУ. Како последица на тоа, програмата има само ограничена важност и не се користи како суштински документ за креирање на економската политика. Во 2009 година, јавниот долг изнесува 32,1% од БДП, што е помал од 40% предвиден со Стратегијата за управување со јавен долг. Административниот капацитет за спроведување на политиката е во голема мера неусогласен: хоризонтално, помеѓу државните институции и вертикално меѓу централната и локалната власт. Во областа на економската политика земјата делумно ги исполни своите цели.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок неодамна во областа на економската и монетарната политика. Подобро е спроведувањето на монетарната политика од страна на Народната банка. Усогласеноста со *acquis* е нецелосна. Административниот капацитет за формулирање и спроведување на економската политика е во голема мера неусогласен. И покрај тоа, севкупните подготовки во областа на економската и монетарна политика се на добар пат.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Постигнат е добар напредок во областа на **статистичката инфраструктура**. Беше донесен Стратешкиот план на Државниот завод за статистика (ДЗС) за периодот 2010-2012 година. Ситуацијата со вработување на кадри се подобри и капацитетите на ИТ беа дополнително зајакнати. Сепак, буџетот на ДЗС за 2010 година беше значително намален, целокупната ситуација со ресурсите е слаба и треба да се обезбеди правична застапеност. Беше потпишан Меморандум за разбирање со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Подготовките во оваа област се напреднати.

Постигнат е напредок на полето на **класификациите и регистрите**. Класификацијата на економските активности НАЦЕ Рев. 2 е воведена во деловниот регистар. Беа дефинирани извори и постапки за ажурирање на статистичкиот регистар на индивидуални земјоделски стопанства. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е добар напредок во областа на **секторските статистики**. Продолжуваат подготовките за пописот на населението и домаќинствата, предвиден за април 2011 година. Сепак, буџетот за пописот на населението сè уште не е обезбеден и законот за попис сè уште не е донесен. ДЗС ја спроведе првата редовна анкета за приход и условите за живот. Беа објавени и проекции за население на регионално ниво за периодот 2005-2055 година. ДЗС го спроведе ад хок модулот на ЕУ за анкета на работна сила и започна да поднесува тримесечни извештаи за податоци до ЕУРОСТАТ. Има подобрување во краткорочната деловна статистика. Беа направени методолошки подобрувања во националните сметки. Беа објавени тримесечни ревидирани сметки во јуни 2010 година. Потребно е дополнително усогласување со ЕСА 95. Усогласеноста на Претпристапната економска програма со ЕСА 95 останува слабо. Напредната е подготовката на хармонизирани индекси на трошоците на живот. Постигнат е напредок во земјоделската статистика. Спроведена е анкетата за структура на индивидуалните земјоделски

стопанства. Постигнат е напредок на полето на статистиката за отпад. Значително се зголеми преносот на податоци до ЕУРОСТАТ, но потребно е дополнително подобрување, особено за економските податоци. Напреднати се подготовките во областа на секторските статистики.

Заклучок

Општо земено, постигнат е добар напредок во неколку области, особено во продуцирањето на секторски статистики. Сепак, потребно е уште пред да се постигне целосно усогласување со *acquis*. Целокупната ситуација на ресурсите останува слаба и треба да се обезбеди правична застапеност. Од основно значење е да се обезбедат финансиски средства за пописот на населението и домаќинствата во 2011 година. Треба да се продолжи со значителните напори за да се подобрат секторските статистики, особено за економските статистики. Напреднати се подготовките на полето на статистиката.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Постигнат е ограничен напредок во областа на **трудовото право**. Усвоени се измени на Законот за работните односи. Меѓутоа, сè уште недостасува целосно усогласување со *acquis* и соодветни административни капацитети на институциите одговорни за спроведување и примена на трудовото право. Останува слаба соработката помеѓу соодветните институции. Подготовките во оваа област напредуваат.

Забележи е одреден напредок во областа на **безбедноста и здравјето при работа**. Се формираше Националниот совет за безбедност и здравје при работа. Беше донесен правилник со кој се регулираат ризиците поврзани со изложување на хемиски супстанции при работа. Усогласеноста останува да се потврди. Бројот на инспектори е зголемен од 35 на 40, и беа спроведени одредени обуки. Меѓутоа, сè уште постои значителна потреба од обука на инспекторите и носителите на должност за барањата произлезени од транспонираното ЕУ *acquis*. Бројот на инспекции е зголемен, достигнувајќи 60 инспекции месечно по инспектор. Меѓутоа, оваа висока стапка го доведува до прашање квалитетот на извршените контроли. Стратегијата за понатамошен развој на безбедноста и здравјето при работа не е завршена. Консолидирано собирање на податоци за несреќи при работа сè уште недостасува, затоа постои потреба од кохерентен систем за собирање и анализа на податоци за несреќи и болести што би му овозможило на Државниот инспекторат за труд да ја приоритизира и насочува работата и врз основа на што би можело да се подготви национална стратегија. Вкупно земено, административниот капацитет останува недоволен за да се обезбеди правилно спроведување и примена на законските одредби. Усогласувањето со *acquis* во областа на безбедноста и здравјето при работа е умерено напреднато.

Постигнат е мал напредок во **социјалниот дијалог**. Одредувањето на репрезентативниот статус на синдикатите и здруженијата на работодавачи за учество во бипартитниот и трипартитниот социјален дијалог е завршено. Членството на Економскиот социјален совет е променето, како одраз на репрезентативниот статус на неговите членови. Советот стана оперативен, но допрва треба да придонесе за функционален и репрезентативен социјален дијалог. Трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог останува слаб и нема доволна посветеност и стратешки пристап од Владата за да се гарантира соодветно и ефективно учество на социјалните партнери во процесот на развој на политиките. Капацитетот на социјалните партнери за да придонесат за развој на вработувањето и социјалните политики, продолжува да биде слаб. Подготовките во оваа област бавно напредуваат.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **политиката на вработување**. Агенцијата за вработување бавно го спроведува новиот модел на услуги. Беше одржана јавна кампања на тема вработувањето во сивата економија. Стапката на невработеност останува висока и учеството на пазарот на трудот е сè уште многу ниско. Измените на Законот за здравствено осигурување го немаа очекуваниот ефект во намалување на бројот на регистрирани невработени лица. Имаше значително намалување, за повеќе од една третина, на доделениот буџет за активни мерки на пазарот; буџетот останува недоволен за да има реално влијание. Само многу мал број на мерки вклучени во програмата за активни мерки за вработување, имаат директно за цел да ги адресираат потребите од вештини и да ја подобрат работоспособноста на работната сила. Се чини дека вработувањето во сивата економија не се намалува. Недостасува ефикасна соработка и координација помеѓу органите за спроведување. Подготовките во областа на политиката за вработување остануваат во рана фаза.

Се забележува одреден напредок во подготовката за учество во **Европскиот социјален фонд**. Во 2009 година, беше одобрен пренос на надлежност за управување и започнаа подготовките за спроведување

на активностите. Меѓутоа; спроведувањето на оперативната програма за развој на човечки ресурси, кофинансирано во рамките на ИПА компонентата IV, оди многу бавно. Спроведувањето на активностите сè уште не е започнато.

Мал напредок е направен кај **социјалната вклученост**. Сè уште треба да се потпомага потенцијалот на социјалните политики за поддршка на стабилноста и национално помирување. Стапката на сиромаштијата е зголемена. Националната програма за развој на социјалната заштита 2010-2021 и Националната стратегија за еднаквоста на правата на лицата со инвалидитет 2010-2018 беа донесени. Започнат е развојот на националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост. Бројот на мали групни домови за лицата со инвалидност е зголемен, како и вклучувањето на граѓанските организации во обезбедувањето на социјални услуги. Високата стапка на напуштање на училиштето во раните години од образованието е намалена, но сепак останува значителна, особено кај децата Роми. Останува потребата од зајакнување на кохерентен систем за следење и оценување со цел да се проценат реформите на политиките во оваа област. Во главно, многу е бавен напредокот во спроведувањето на мерките утврдени во националните стратешки планови во врска за Ромите, лицата со инвалидитет и другите социјално исклучени лица. Исто така, буџетските ставки и средствата доделени од страна на надлежните министерства се несоодветни. Вкупно земено, отсуството на решителен и координиран пристап продолжува да ја ограничува ефикасноста на правата на лицата со инвалидитет, како што е нивниот пристап до здравствена и посебна нега и нивната социјална интеграција. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Мал напредок може да се забележи во областа на **социјалната заштита**. Реформите во пензискиот и здравствениот систем се во тек. Бавно е спроведувањето на Законот за социјална заштита, кој предвидува механизам за усогласување на социјалната помош од државата со трошоците за живот. Административниот капацитет е сè уште недоволен за да се развие одржлив и спроведлив систем за социјална заштита. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Се забележува делумен напредок во областа на **антидискриминација**. Донесен е рамковен закон. Законот содржи листа на основи за забрана на услови дискриминација, движејќи се делумно надвор од бараните задолжителни во ЕУ. Меѓутоа, тој ја испушта „сексуална ориентација“ како услов за заштита. Понатаму, опсегот на исклучоци од забраната за дискриминација е преширок. Со законот се основа Комисија за заштита од дискриминација, надлежна за добивање и разгледување на индивидуални претставки. Комисијата ќе почне да функционира од 1 јануари 2011 година. Три месечниот рок за поднесување на претставки до Комисијата за заштита од дискриминација е премногу ограничувачки. Досега, нема донесени одредби со кои би се дал на комисијата доволен административен капацитет ниту пак буџетски капацитет и нејзините членови нема да бидат платени. Преостанува законот целосно да се усогласи со *acquis*. Во пракса, дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација, етничка припадност и инвалидитет продолжува. Сè уште е прилично ограничено постоењето на статистичките податоци и другите информации за директни, индиректни и повеќекратни на дискриминација. Во оваа област, подготовките се во рана фаза.

Мал напредок може да се забележи кај **еднакви можности**. Сè уште не се целосно спроведени сите одредби од Законот за еднакви можности. Како што е предвидено со Законот, назначено е лице задолжено за решавање на жалби за нееднаков третман е назначен во рамките на Министерството за труд и социјална политика.

Зајакнати се капацитетите на комисиите за еднакви можности на локално ниво, но остануваат недоволни. Капацитетот на секторот за еднакви можности останува несоодветен во однос на финансиски и човечки ресурси. Спроведувањето на Националната стратегија за заштита од семејно насилство страда од недостиг на координација, особено на локално ниво. Слаба е поддршката за активностите и иницијативите насочени кон борбата против дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи. Стапката на вработеност кај жените останува на многу ниско ниво од 29,4% во споредба со 59,1% во ЕУ. Трендови на пазарот на трудот се понеповолни за жените отколку за мажите.

Заклучок

Постигнат е мал напредок во областа на социјалната политика и вработувањето. Усвоен е рамковен закон за антидискриминација, но сè уште не е целосно усогласен со *acquis*. Напорите за изградба на консензус за антидискриминација не успеаја. Трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог продолжува да биде слаб. Бавно се одвива вклучувањето на Ромите, лицата со инвалидитет и другите

социјално-исклучени лица. Целокупниот административниот капацитет сè уште е недоволен. Подготовките во оваа област не се многу напреднати.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Забележан е напредок во областа на **принципи на претпријатијата и индустриската политика**. Во втората фаза на проектот за регулаторна гилотина се спроведоа 27 мерки насочени, меѓу другото, кон придонесување за ефикасноста во работењето на царинските терминали и граничните инспекции, за намалување на документациите и рационализација на управните постапки и за намалување на давачките и таксите. Започна трета фаза на проектот, фокусирана на казнената политика. Се одржуваат редовни состаноци помеѓу Владата и деловниот сектор за прашања поврзани со пречките во деловното работење. Прирачникот за проценка на влијанието на регулативата стапи во сила и државните службеници кои се вклучени во подготовка на правните акти поминаа низ обука чија цел е негова правилна примена. Меѓутоа, некои ресорни министерства сè уште не вршат широки консултации со заинтересираните страни и детални системски анализи на нацрт-закопи.

Начелото „размислувај прво на малите претпријатија“ (принцип кој укажува дека креаторите на политиката целосно ги земаат предвид малите и средни претпријатија во првата фаза на развој на политиката) не е вграден во законот и развојот на политиката во земјата. Човечките ресурси и јавното финансирање за работењето на Секторот за мали и средни претпријатија и Агенцијата за мали и средни претпријатија и понатаму се недоволни. Земјата постигна умерен напредок во областа на принципите на претпријатијата и индустриската политика.

Забележан е одреден напредок во областа на инструменти на претпријатијата и индустриската политика. Земјата почна повеќе да ги искористува придобивките од Програмата за претприемништво и иновација на ЕУ. Беа усвоени Годишните програми за 2010 година, за поддршка на конкурентноста, претприемништвото и кластерско здружување, со вкупен износ од 0.49 милиони евра. Ова претставува намалување од 40% во споредба со буџетските средства во 2009 година. Активностите за промоција на извозот се префрлени во Агенцијата за странски инвестиции и нејзините буџетски средства во 2010 година, изнесуваат 5.7 милиони евра. Агенцијата во 2009 година, потроши значителни средства за привлекување на странски инвеститори, но со мали видливи резултати.

Законот за облигациони односи претрпе измени со цел да обезбеди понатамошното транспонирање на Директивата за задоцнети плаќања. Целосното транспонирање ќе се одвива во неколку фази. Националниот центар за развој на иновации и претприемничко учење беше основан како јавно-приватно тело. Владата обезбеди заем од 100 милиони евра од Европската инвестициона банка, чија намена е да се подобри пристапот на малите и средни претпријатија до капитал преку заеми, гаранции и субвенционирање на каматни стапки. Постигнат е умерен напредок во подготовките на полето на инструментите на политиката.

Постигнат е одреден напредок во полето на **секторските политики**. Беше подготвена стратегијата за развој на туризмот за 2009-2013 година. Таа ги поставува приоритетите за развој на туризмот заснован на одржливи природни и културни вредности. Спроведувањето на стратегијата е помогнато од буџет од околу 0.5 милиони евра. Значителен дел од средствата од програмата се распределува за субвенционирање на посети на туристи од странство. Агенцијата за промоција и развој на туризмот е кадровски екипирана и започна со работење. Министерството за економија предвиде околу 57 000 евра за програмата за реструктурирање на текстилната индустрија од 2010 година. Во 2009 година, во рударскиот и секторот за производство на основни метали се забележа намалување на производството од 3.6% и 42.1% соодветно, во споредба со 2008 година, како и намалување на бројот на вработени од 13.8% и 19.7% соодветно. Во областа на секторските политики, земјата ги следи обврските кон ЕУ.

Заклучок

Направен е одреден напредок во полето на претпријатијата и индустриската политика. Постигнат е добар напредок во намалување на административните пречки и оперативните трошоци на фирмите. Формирани се нови тела и одвоени се значителни средства за нивното работење. Постојат бројни стратегии и годишни програми за помагање на претпријатијата и секторот на мали и средни претпријатија кај кои постои потреба од реструктурирање и соодветно јавно финансирање. Мерките кои се однесуваат на традиционалните сектори не добија соодветни буџетски средства.

4.21 Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Може да се забележи ограничен напредок во областа на транспортните мрежи. Земјата продолжи да учествува во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа и да го спроведува Повеќегодишниот план за периодот 2010-2014 година за Меморандумот за разбирање за развој на Главната регионална транспортна мрежа. Добро напредуваат градежните работи на делницата на автопатот на коридорот X, во близина на границата со Србија (Табановце-Куманово). Значително се доцни со подготовката на ИПА, проект за коридорот X на делницата на автопатот и не се почнати постапките за јавни набавки. Административниот капацитет, особено техничката стручност, треба да се зајакнат значително. Сè уште се потребни значителни финансиски средства за подобрување на инфраструктурата на транспортната мрежа. Во оваа област, подготовките се умерено напреднати.

Постигнат е напредок во областа на енергетските мрежи. Далноводот од 400 kV со Бугарија беше завршен. Подготовките за изградба на нов далновод од 400kV со Србија се напреднати. Започнати се почетни дискусии за изградба на нов далновод од 400kV со Албанија, што претставува еден од приоритетните инфраструктурни проекти кои се одобрени од страна на Министерскиот совет на Енергетската заедница. Проектот за реконструкција и ревитализација на постојните трафостаници за пренос и на далноводите продолжи и завршени се неколку елементи. Физибилити студијата за приоритетни интерконекции за гас е завршена. Во областа на енергетските мрежи, земјата забележува умерен напредок.

Постигнат е одреден напредок во областа на телекомуникациските мрежи. Земјата се пријави за компонентата за информатички и комуникациски технологии од Рамковната програма за конкуренција и иновации.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на трансевропските мрежи. Земјата продолжува со активно учество во Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа и во Енергетската заедница. Значително доцнат јавните набавки за коридорот X, во проектот кој е кофинансиран од ИПА. Во оваа област, подготовките се умерено напреднати.

4.22 Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурните инструменти

Не е постигнат соодветен напредок во законодавната рамка. Потребно е понатамошно усогласување за да се обезбеди дека кохезионата политика може да се спроведе во однос на законодавството и политиките на Заедницата. Потребно е да се воспостави законодавството кое дозволува повеќегодишно планирање и буџетска флексибилност. Подготовките се умерено напреднати во оваа област.

Има нерамномерен напредок во однос на институционалната рамка. Во октомври 2009 година беше одобрено пренесување на овластувањата за управување во рамките на Оперативната програма за развој на човечки ресурси. Подобрена е ефикасноста на оперативната структура на ИПА програмата за развој на човечки ресурси. Соработката помеѓу министерствата во рамките на оперативната структура на ИПА програмата за регионален развој треба понатаму да се зајакнува. Потребни се континуирани напори во подготовката и спроведувањето на проектите и активностите во рамките на ИПА компонентата III, имајќи го предвид подолгиот период потребен за подготовка на зрели проекти, техничката и финансиската сложеност на активностите и бројот на подготвителни чекори кои треба да се преземат пред да започнат главните инфраструктурни работи. Подготовките се умерено напреднати во оваа област.

Напредокот е нерамномерен во областа на **административниот капацитет**. Добро напредува спроведувањето на ИПА програмата за развој на човечки ресурси. Меѓутоа, спроведувањето на оперативната програма за регионален развој значително доцни. Потребно е понатамошно зајакнување на административниот капацитет на националните структури во врска со ИПА компонентата III, а особено соодветните ресорни министерства. Вработување на технички добро подготвен кадар со искуство во управувањето со проекти и добро насочена обука ќе придонесе до подобрување на техничката стручност во рамки на министерствата. Земјата сè уште не е доволно подготвена во оваа област.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **програмирањето**. Националните надлежни органи доставија предлози за ревизија на оперативните програми на ИПА за регионален развој (III компонента) и за развој на човечки ресурси (IV компонента). Треба да се зајакне административниот капацитет во областа на програмирањето и подготовката на проекти. Подготовките во оваа област напредуваат.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **следење и оценување**. Секторските комитети за следење на оперативните програми, функционираат. Треба да се подобри административниот капацитет на одделенијата за следење и оценување во ресорните министерства. Подготовките се умерено напреднати во оваа област.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **финансиското управување и контрола**. Административниот капацитет, во поглед на потребниот кадар и обука, се подобри, но не доволно. Подготовките во оваа област напредуваат.

Заклучок

Може да се забележи одреден нерамножен напредок во областа на регионалниот развој и координација на структурните фондови. Спроведувањето на оперативната програма за развој на човечки ресурси е на добар пат, додека спроведувањето на ИПА програмата за регионален развој доцни. Мора да се зајакне административниот капацитет во ресорните министерства, особено техничката стручност. Исто така, потребно е да се зајакне подготовката на проектите со цел во иднина да се обезбеди апсорпција на ИПА фондовите. Општо земено, потребни се понатамошни напори и подобрувања за подготовките во областа на регионалната политика и координација на структурни инструменти.

4.23 Поглавје 23: **Правосудство и фундаментални права**

Постигнат е ограничен напредок во реформата на **судството**.

Судскиот совет и Советот на јавни обвинители имаат комбинирани податоци во обезбедување на *независноста* на судството. Од 54 дипломирани студенти од првата и втората генерација на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО), 39 беа вработени во судството. Од септември беа вработени вкупно 68 судии, како и 12 нови претседатели на судови. Од вкупно 26 судии вработени во повисоките судови, 22 дојдоа од судството. Начелото на **правична** застапеност се почитува од страна на двата совета.

Судскиот совет направи дополнителни напори во борбата против корупцијата и во обезбедувањето *непристрасност*, разрешувајќи 6 судии за злоупотреба на службената должност. Беа донесени законски измени за обезбедување на унифициран систем на плати за судиите, обвинителите и членовите на судскиот совет и на советот на јавни обвинители.

Сепак, улогата на министерот за правда во рамките на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители покренува сериозна загриженост за мешањето на извршната власт и политичката контрола во работата на судството. Контрoверзните отпуштања и непотребното мешање на министерот за правда укажуваат на тоа дека сегашниот систем не е во согласност со европските стандарди.

Уставниот суд ги укина правилниците за оценување на работата на судиите, за дисциплинска одговорност на судиите и за начинот на утврдување на нестручно и несовесно вршење на функцијата, како што беа дефинирани преку секундарно законодавство наместо со закон. Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди дека оценувањето на професионалната способност на судиите не е направено првенствено врз основа на квантитативни критериуми, како на пример укинати и преиначени пресуди, но исто така и на квалитативните критериуми во согласност со препораките на Советот на Европа.

Во врска со *професионализмот и компетентноста*, во јули беше донесен нов закон за Академијата за обука на судии и јавни обвинители со цел, меѓу другото, за понатамошно дефинирање на критериумите за избор на судии. Со третото примање на 17 студенти на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО) се заврши теоретскиот дел на обуката и се започна практичниот дел. Беше одлучено дека четвртото примање ќе се намали само на 9 студенти, што ја намалува улогата на АОСЈО во обезбедување на првичната обука на магистрати. АОСЈО обезбеди понатамошна обука на околу 7000 учесници во повеќе од 240 настани.

Се продолжи со напорите за подобрување на *ефикасноста* на судството. Буџетот на јавното обвинителство за 2009 година беше незначително зголемен (за 1 %). Судскиот буџетски совет обезбеди повисока стапка на апсорпција на средствата доделени на судовите. Повеќето од основните судови продолжиле со тенденцијата да ги намалуваат нивните заостанати случаи. Советот на судската служба воведо регистар на вработените во судската администрација. Бројот на вработени во судската администрација незначително се зголеми. **Автоматизиран информатички систем за управување со судски предмети** (ACCMIS) целосно се спроведува во сите судови. Судовите издадоа приближно 34,000 одлуки. Беа подобрени просторните капацитети на уште два основни суда и на Апелациониот суд во Гостивар. Сепак, Законот за извршување беше изменет во јули, продолжувајќи го рокот за пренос на над 600.000 извршни предмети од судовите до судските извршители до 2011 година; ова го одложи намалувањето на заостанати случаи во судовите.

Инспекциите во судовите од страна на Министерството за правда покажаа подобри резултати во однос на општата функционалност на судовите. Се вршеше редовен надзор врз работата на нотарите и судските извршители. Како резултат на тоа, 7 нотари беа парично казнети, а беа покренати дисциплински постапки против 15 судски извршители.

Вклучувањето на дипломирани студенти од АОСЈО во судството беше одложено поради продолженото отсуство на сеопфатен систем за управување со човечки ресурси и недостатокот на интерес од дипломираните студенти да аплицираат за работни места надвор од Скопје и надвор од другите поголеми градови. Не постои задолжителна АОСЈО програма за судиите и јавните обвинители вработени директно од правните професии.

Бројот на извршители не е доволен, што води кон одложување на извршувањето на одлуките. Законот за медијација ретко се применува, со само 12 нови случаи. Одложените измени на Законот за кривична постапка го попречуваат целосното спроведување на Законот за јавно обвинителство од 2007 година. Системот на жалби на одлуките на Управниот суд останува да биде воведен.

Буџетските ограничувања не дозволуваат доволно кадар во судовите и во обвинителството. Буџетот на АОСЈО се намали за 2.3 % во споредба со 2009 година. Советот на јавни обвинители има потреба од кадар и опрема, а неговиот буџет сè уште е дел од буџетот за Јавното обвинителство.

Општо земено, во 2009 година имаше околу 15 % помалку заостанати случаи во судовите отколку во 2008 година. Сепак, четирите апелациони судови, Управниот суд и одредени поголеми основни судови, вклучувајќи го и Основниот суд Скопје 2, не беа во можност да ги намалат нивните заостанати случаи. Со повеќе од 900.000 случаи кои се во постапка во судовите, потребни се понатамошни суштински напори за намалување на заостанатите случаи.

Советот за реформа на судството, со кој претседава министерот за правда, не се состанал од мај 2009 година. Министерството за правда остана со недоволен кадар, вклучувајќи ги и приоритетните сектори. Потребни се понатамошни напори за воспоставување на сигурни и сеопфатни статистички податоци за спроведување на реформата на судството. Јавното обвинителство има потреба од пристап до интернет и интранет.

Општо земено, постигнат е ограничен напредок во реформата на судството што е клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Подобрено е управувањето со буџетот. Заостанатите случаи во судовите се намалени до одреден степен. Сепак, отсуството на сеопфатен план за управување со човечки ресурси доведе до ослабување на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, како главен извор на регрутирање на судии и јавни обвинители во судството. Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди независност и непристрасност на судството преку правилното функционирање на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители. Недостатокот од сигурни и доследни податоци за судските случаи го попречува темелното оценување на вистинските влијанија на реформата во судството и дефиницијата на дополнителни стратегии. Во оваа област, земјата е умерено напредната.

Може да се забележи одреден напредок во областа на антикорупциската политика. Од Првиот круг на евалуација на Групата земји за борба против корупцијата (GRECO), реализирани се 12 од вкупно 13 препораки. Преземени се понатамошни чекори за спроведување на препораките од GRECO од вториот круг на евалуација која води кон исполнување на сите 14 препораки. Третото оценување на GRECO го опфаќа финансирањето на политичките партии и инкриминации беа финализирани, а извештаите на GRECO беа издадени во август 2010 година. Тие содржат 13 препораки.

Се применуваат измените на Кривичниот законик од март 2010 година во однос на кривичната одговорност на правните лица, воведување на незаконско богатење, злоупотреба на постапките за јавни набавки, дополнителната казна забрана на вршење на професија и измама на штета на средствата на ЕУ. Беше донесен Законот за државни службеници кој воспоставува регулаторна рамка за јавните службеници, кои не се државни службеници.

Големите полициски акции доведоа до апсење на повеќе од 60 полицајци од три гранични премини и повеќе од 35 доктори и претставници од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, обвинети за корупција. Првостепени пресуди со казна затвор беа изречени на 44 гранични полицајци. Бројот на преиначени или укинати затворски казни падна на 2% во 2009 година во споредба со 48% во 2008 година. За судиите, јавните обвинители и судските извршители беа спроведени некои дополнителни активности за обука за конфискување и заплenuвање. Од 2007 до 2009 година одлуките за конфискации и заплenuвање на имот покажаа тенденција на незначително зголемување. Сепак, бројот на случаи во кои заплената или конфискацијата на имот беше наложена, остана мал. Исто така, поголемиот дел од случаите на гонење за корупција се за злоупотреба на службената позиција, додека обвиненијата кои се однесуваат на други дела на корупција, како што е поткупот, се ограничени.

Зајакнат е капацитетот на специјализираното одделение за следење на комуникациите во рамките на Секторот за организиран криминал на Министерството за внатрешни работи. Опремата за прислушување сега е одделена од онаа на контраразузнавачката служба. Основното обвинителство за борба против организиран криминал и корупцијата зајакна поголем дел од своите обвинителски позиции и е составен од два посебни сектори: едно за кривични дела во спротивно на службената должност и други за насилните кривични дела, а друг за прекршоци во врска со човековите права, здравјето на луѓето, јавниот ред, хуманоста и меѓународното право.

Во 2009 година, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во рамките на Министерството за внатрешни работи поднесе 36 кривични пријави против 50 полициски службеници за 44 кривични дела на корупција од кои 36 беа поврзани со корупција (40% помалку отколку во 2008 година).

Во 2009 година, Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) донесе програма за обука на обучувачи во јавната администрација за судир на интереси и прашања во врска со тоа и одржа 9 обуки за судии, јавни обвинители и државни службеници за судир на интереси. 63 случаи на судир на интереси беа започнати во 2009 година, а 50 беа завршени. Во 20 случаи беше откриен судир на интереси. ДКСК усвои образец за изјави за интерес. Само 1.708 избрани и именувани функционери (односно околу 50%) поднесоа анкетни листови во рокот утврден со закон и 3,223 до крајот на јули 2010 година. ДКСК поведе 40 прекршочни постапки против избрани и именувани функционери кои не доставиле изјави за интерес и 217 против службените лица на локалната власт. Исто така, контролите не се систематски. Треба да се формира досие за следење на спроведувањето.

Во 2009 година ДКСК поведе 58 прекршочни постапки за недоставување на анкетните листови. Изречени се 16 парични казни, применети се 8 прекршочни предупредувања и 5 случаи за разрешување. Управата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам доби пристап до базата на податоци која ги чува анкетните листови на избраните и именувани службени лица во рамките на ДКСК. ДКСК поднесе 29 барања до Управата за јавни приходи (УЈП) во 2009 година за проверка на анкетните листови на избраните и именувани службени лица. Во 48% од овие случаи постапката е во тек, во 12 случаи постапката е запрена и во 2 случаи на градоначалници на две општини, УЈП им оданочи до 70% неоправдано богатство. По сопствена иницијатива, УЈП отвори 6 случаи во 2009 година, од кои три постапката беше запрена, а во другите три беше применето оданочување на 70% неоправдано богатство. ДКСК презеде одредени чекори за решавање на другите заостанати случаи и во 2009 ја зголеми стапката на обработување на претставки со 60%, а стапката на завршени случаи со 46% во споредба со 2008 година.

Подобрена е соработката помеѓу агенциите за спроведување на законот. Уште две институции (односно Советот за радиодифузија и Комисијата за хартии од вредност) се приклучија на Протоколот за соработка во борбата против корупцијата, со што вкупниот број на потписници достигна 17. Преземени се понатамошни чекори за утврдување на Националната база на податоци за разузнавање, вклучувајќи го и обезбедувањето на потребните парични средства.

Земјата скокна за едно место во Индексот за перцепција на транспарентноста на меѓународната корупција за 2009 година. Забележан е напредок во објавувањето на судските одлуки.

Сепак, корупцијата останува систематски проблем. Досието за следење случаи кои треба да се обработат вклучува високо ниво на корупција која допрва ќе се утврди. Првостепената судска пресуда во петте случаи на корупција на високо ниво во кое обвинетите (т.е. поранешен премиер, поранешен министер за одбрана, поранешен гувернер на Народната банка) биле осудени на казна затвор е преиначена поради првостепени процедурални грешки и биле вратени на понискиот суд за повторно отворање на постапките.

Загриженоста во врска со независноста на судството го ослабна капацитет на судството да се справи со чувствителните случаи на корупција на високо ниво. Ограничениот капацитет од одделот за кривично право во Апелациониот суд Скопје беше дополнително ослабнат со суспензија на повеќе од половина од судиите за дисциплински постапки. Двајца од судиите кои биле подложени на дисциплински постапки беа разрешени од страна на Судскиот совет, а другите три се вратени во судот по три месеци. Заедничките обуки организирани за обвинителите и судиите за истражни мерки и управување на докази во корупција и случаите на организиран криминал сè уште се недоволни.

Законската рамка за следење на прислушување на комуникациите предвидува одобрение од министерот за внатрешни работи за секоја наредба за прислушување. Законодавството молчи за користењето на уреди за прислушување во дадена средина (т.е. поставување на микрофони и/или видео камери во дадена средина) и води кон недоследно прислушување во практика на потребното ниво на овластување.

Мнозинството случаи на корупција осудени и изнесени пред судовите се за злоупотреба на службената положба, а случаите на типични дела на корупција (на пример, мито, влијание од тргување со интереси) се ретки. Казните кои ги применуваат судовите имаат тенденција да бидат поблаги. Одлуките на јавните обвинители за не покренување обвинение не се разгледуваат од страна на судија, со што води кон неконсистентност во праксата, создавајќи ризик за надворешно влијание на високо ниво или политички случаи на корупција.

Преземени се незадоволителни чекори за подготовка на стапувањето во сила на одредбите од Кривичниот законик во врска со извршителите. Исто така, не се спроведени одредбите за незаконско збогатување. Бројот на кадарот за поддршка на Основното јавно обвинителство за борба против организираниот криминал и корупцијата останува недоволен. Одделението за спречување на корупцијата во рамките на Секторот за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи има назначено само 50% од својата организациска табела. Капацитетите на човечки ресурси во Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи се на ниско ниво. Постои недоволна специјализација на судските извршители и на судството на локално ниво, особено на ситна корупција. Бројот на одвратувачки дисциплински санкции и кривични обвиненија поднесени против царинските органи за корумпирано однесување се незначително намалени. Агенцијата за управување со конфискување на средства нема доволен број на човечки ресурси и финансиски капацитет за целосно извршување на своите задачи.

Не се применети никакви санкции за политичките партии кои ги прекршија правилата за финансирање. ВМРО, СДСМ и ДУИ ги доставија своите извештаи една година по дадениот рок. Не се забележани кривични гонења во случаите поврзани со трошоците во изборните кампањи. Препораката на GRECO во врска со насоките за барањата за укинување на имунитетот за членовите на Собранието сè уште не е спроведена.

Неодамнешните измени на Законот за судир на интереси, со кои се воведува обврската на службените лица да поднесат изјава за интерес, не се ефективни. Изјавите на интерес се сметаат за доверливи, а одговорните институции само ги регистрираат без да спроведуваат некакви проверки. Не се утврдени никакви убедливи евиденции за следење на проверката на изјавите од избраните и именувани службени лица. Изјавите за имот за службените лица кои не биле избрани или именувани се доверливи и не се проверуваат суштински.

Бројот на петиции поднесени до ДКСК се зголеми во 2009 година за околу 31 % во споредба со 2008 година. Нивото на јавна доверба во независноста и непристрасноста на ДКСК и понатаму е ниско. ДКСК продолжува да биде пореактивен отколку проактивен, дејствувајќи главно по претставка.

Бројот на поднесени жалби до Националната комисија за заштита на правата за информации од јавен интерес значајно опадна (50 %). Информациите поврзани со јавните трошоци и понатаму се предмет на различни исклучоци предвидени со законот.

Општо земено, постигнат е одреден напредок во антикорупциската политика. И понатаму е консолидирана евиденцијата за следење на случаите на корупција на високо ниво. Недоволна е подготовката за влегување во сила на одредбите од новиот Кривичен законик, како оние за незаконско збогатување. Новото законодавство за судир на интереси и финансирање на политички партии покажа мали резултати. Изјавите за имот не се соодветно и суштински проверени, а изјавите за интерес воопшто не се проверуваат. Земјата делумно ги исполни своите приоритети во оваа област.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **фундаменталните права**. (Види и под Политички критериуми и Поглавје 19: Социјална политика и вработување.)

Во 2009 година, Народниот правобранител примил 3,632 претставки, што претставува зголемување од 20 %. Повреди биле утврдени во 30 % од случаите. Најголем дел од повредите се од областа на имотни права (20 %), по што следат работни односи (12 %, при што повеќето од нив доаѓаат од државните службеници од одделенијата на локална самоуправа како последица од локалните избори); судство (9.6 %) и повреди на правата на потрошувачите (8.7 %). Одговорот на надлежните институции за препораките на Народниот правобранител се намали на 71% во споредба со 84.4% во 2008 година. Второстепените комисији на Владата повторно најмалку реагираа на упатствата на Народниот правобранител, проследени од Министерството за внатрешни работи, особено за одделенијата за гранична контрола и миграција, како и за статусот на правата на граѓаните.

Што се однесува на *забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување*, постигнат е напредок во долгорочното планирање за конструкција и реконструкција на затвори. Стратешките планови треба да претрпат соодветно приоритизирање и рамнотежа помеѓу краткорочните, среднорочните и долгорочните мерки. Условите во некои затвори остануваат сериозно загрижувачки. Наодите за лош третман сè уште не се истражуваат и гонат доволно. Недостатокот од буџетски средства го загрози редовното функционирање на новоформираното одделение на Народниот правобранител за спречување на тортурата.

Во однос на *почитувањето на приватниот и семејниот живот*, Дирекцијата за заштита на личните податоци продолжи да работи задоволително. Донесени се измени на Законот за заштита на лични податоци со цел да се зајакне положбата на Дирекцијата и со цел да се подобри спроведувањето на законот. Во тек се активности за градење на капацитети. Сепак, Дирекцијата доби намалени буџетски средства. Исто така, во законот нема упатување кон каква било форма на судска интервенција.

Беше забележан одреден напредок во областа на *слободата на мислење, совест и религија*. Според Законот за правната положба на црквите, верските заедници и верските групи, беше завршена регистрацијата за 27 верски субјекти, без заостанати апликации.

Во врска со *слободата на изразување, вклучително и слободата и плурализмот на медиумите*, законската рамка за медиумската политика е задоволителна, но нејзиното спроведување е нерамномерно. Собирањето на радиодифузната такса почна да се подобрува, но соодветното финансирање на јавниот радиодифузен сервис и Советот за радиодифузија треба да биде обезбедено. Сопственоста врз печатените медиуми сè уште во значителна мера е концентрирана, а правилата за концентрација и транспарентност треба да бидат целосно применети во аудио-визуелните медиуми. Бројот на пријавите за клевета и заплашување на новинарите е зголемен и медиумите и понатаму се предмет на политичко и економско влијание. (Види и Поглавје 10).

Забележан е дополнителен напредок во областа *слобода на здружување, вклучително и правото за формирање на политички партии и правото на основање синдикати*. Процесот на регистрација кој се бара според изменетиот Закон за работни односи беше завршен за 33 активни синдикати и 6 здруженија на работодавци. Новодонесениот Закон за граѓански здруженија и фондации овозможува пошироко спроведување на правото на здружување. Сепак, постои загриженост во однос на постапката за добивање на статус на организации од јавен интерес.

Може да се забележи ограничен напредок во *постапувањето со социјално ранливи и лица со посебни потреби и начелото на недискриминација*. Беше донесена Националната стратегија за еднаквост на

правата на луѓето со посебни потреби 2010-2018 и продолжи процесот на деинституционализација. Сепак, пристапот до здравствената и посебната заштита и социјалната интеграција на луѓето со посебни потреби и понатаму е ограничен. Постигнат е нееднаков напредок во областа на антидискриминацијата. Донесен е рамковен закон за антидискриминација, но законот ја пропушта „сексуалната ориентација“ како основа за дискриминација. Исто така, природата и надлежностите на телото за еднаквост не се во согласност со Париските принципи и законот не е целосно усогласен со *acquis-mo*. Комисијата за заштита од дискриминација е составена од само 7 члена и нема секретаријат. Треба да се гарантира независно извршување на задачите од страна на Комисијата.

Постигнат е мал напредок во однос на *правото на образование*. Бројот на учениците кои се запишаа во средните училишта е зголемен; сепак, има голем број на отсуства помеѓу учениците, како и напуштања. Напуштањата се повисоки пред завршувањето на основното образование. Писменоста е на ниско ниво со значителен број на ученици во земјата кои имаат ниски стандарди во читање и најмногу 50% од населението го завршува основното образование. Инвестирани се големи финансиски средства во образовната инфраструктура; сепак, значителни регионални разлики сè уште се присутни во пристапот кон образованието.

Гарантирањето на *правото на имот* дополнително се обезбедува со основањето на катастарот за повеќе од 97.5% од територијата на земјата. Сепак, целосното негово почитување е спречено со предолгиот процес на реституција на имотот кој е конфискуван во текот на социјалистичкиот период. Народниот правобранител откри неоправдани доцнења во неколку постапки за реституција на имот. Измените на Законот за денационализација, кој е во сила од јуни, предвидува надоместок, наместо враќање на имотот во случаи кога постапката траела подолго и се појавиле правни и фактички проблеми. Изменетиот закон предвидува жалбена постапка пред Управниот суд.

Забележан е одреден ограничен напредок во *родовата еднаквост и правата на жените*. Се спроведува Законот за еднакви можности помеѓу мажите и жените. Назначен е медијатор за постапување по жалби и нејзиниот мандат и јавна кампања се во фаза на подготовка. Подобро е задолжителното годишно известување. Учеството на жените во политиката останува ограничено на локално ниво. Спроведени се неколку дејства во врска со жените Ромки, додека ништо не е направено за да се посвети внимание на правата на жените во руралните области. Продолжи спроведувањето на Стратегијата за борба против семејното насилство за периодот 2008-2011 год., иако националното координативно тело има слаби мониторинг капацитети.

Во врска со *правата на децата*, изменет е Законот за заштита на децата. Развиен е Акциски план за спроведување на Законот за малолетничка правда, кој го опфаќа периодот 2010-2012 год. Сепак, стандардите и протоколите за спроведување на Законот за малолетничка правда не сè уште во сила и механизмите за следење на нивното спроведување не се применуваат. Одредбите на меѓународните инструменти и обврски и понатаму не се применуваат во голема мера. Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуално искористување и сексуална злоупотреба сè уште не е ратификувана. Бројот на пријавените случаи за физичка и сексуална злоупотреба се зголеми, но неговата вистинска големина останува непозната. Децата со посебни потреби, децата од улица и децата од маргинализираните заедници остануваат најранливи групи.

Во однос на *слободата и сигурноста и правото на фер судење*, во декември е донесен Законот за бесплатна правна помош во сите судски и управни постапки. Неговата примена започна во јули, со исклучок на неколку одредби кои ќе применуваат од 1 јануари 2012 год. и уште неколку по пристапувањето на земјата во ЕУ. Потребни се дополнителни напори за зајакнување на системот за заштита на сведоци.

Постигнат е мал напредок во однос на *малцинските права и културните права*. Законодавната рамка за заштита на немнозинските заедници е воспоставена, но нејзината ефикасна примена треба да се обезбеди, заедно со целосно почитување на духот на Охридскиот рамковен договор. Постигнат е одреден напредок во примената на Стратегијата за правична застапеност на немнозинските заедници во јавниот сектор. Сепак, помалите заедници, особено Ромите и Турците, остануваат обесправени. Спроведувањето на Стратегијата за Ромите и четирите акциски планови на Декадата за инклузија на Ромите и понатаму доцни како резултат на недоволните буџетски средства и несоодветниот институционален капацитет. Потребни се понатамошни напори за да се подобри пристапот на Ромите до личните документите.

Не е постигнат посебен развој во врска со **правата на граѓаните на ЕУ**.

Постигнат е ограничен напредок во заштитата на основните права. Додека законодавната рамка е во голема мера воспоставена, не се преземени одржливи напори за нејзино спроведување. Останува уште многу да се направи за унапредување и заштита на човековите права. Ограниченото финансирање го спречува основањето, вработувањето на кадри и работењето на институциите. Ситуацијата е уште посериозна на локално ниво. Во оваа област, земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во реформата на судството и во заштитата на фундаменталните права и одреден напредок во решавањето на корупцијата. Подобро е управувањето со буџетот на судовите и заостанатите случаи во судовите се намалени до одреден степен. Сепак, отсуството на сеопфатен план за управување со човечки ресурси доведе до ослабување на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, како главен извор на вработување во судството. Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди независност и непристрасност на судството преку правилното функционирање на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители. Недостатокот од сигурни и доследни податоци за судските случаи го попречува темелното оценување на вистинските влијанија на реформата во судството и дефиницијата на дополнителните стратегии.

Треба да се да се дополни евиденцијата за следење на случаите со корупција од висок степен. Подготовката на влегувањето во сила на одредбите од новиот Кривичен законик, како оние за незаконско богатење, беше недоволна. Новото законодавство за судир на интереси и финансирање на политичките партии досега не покажа резултати. Анкетните листови не се правилно и суштински проверени и изјавите за интереси не се проверуваат воопшто. Во врска со основните права, додека законодавната рамка опсежно е воспоставена, потребни се дополнителни напори за нејзина примена. Останува уште многу да се направи за унапредување и заштита на човековите права.

Општо земено, земјата е умерено напредната.

3.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Постигнат е одреден напредок во областа на **миграцијата**. Донесени се измени во Законот за вработување на странци со цел да се олесни постапката за добивање на работни дозволи за самовработени странци. Владата го усвои Акциониот план за спроведување на Резолуцијата за миграционата политика 2009-2014 и Националниот миграционен профил за 2009 година. Исто така, донесен е и Акциски план за спроведување на Националната стратегија за интеграција на бегалци и странци 2008-2015. Република Македонија продолжува да ги споделува статистичките податоци за незаконската миграција со Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Србија и да учествува во регионалниот систем за рано предупредување. Во периодот септември 2009 - септември 2010 година, откриени се 1275 илегални емигранти, од кои 1155 се вратени. Договорот за реадмисија на ЕУ продолжува да се спроведува без никаков проблем. Во согласност со договорот за реадмисија на ЕУ и билатералните договори биле примени 697 лица. Владата донесе Програма за реинтеграција на лица вратени по основ на реадмисија и воспостави центар за нивно згрижување. Стратегијата за интеграција на бегалци и странци не се применува во целост. Сè уште е во развој централната база на податоци за странци која покрива азил, миграција и визи. Министерството за труд и социјална политика и понатаму нема доволно човечки и буџетски ресурси. Во оваа област, земјата е добро напредната.

Постигнат е добар напредок во областа на азилот. Понатамошните измени во Законот за азил и привремена заштита ја донесе земјата поблиску до *acquis* на ЕУ и меѓународните стандарди. Завршен е преминот од хуманитарна во супсидијарна заштита. На сите подобни лица кои претходно биле под хуманитарна заштита, со неколку исклучоци, им е одобрена супсидијарна заштита и лични документи со важност од најмалку една година. Задоволуваат условите за прифаќање на баратели на азил во Прифатниот центар во Визбегово. Во периодот од септември 2009-септември 2010 во центарот беа сместени 97 баратели на азил. Почнувајќи од март 2010 година, државните органи имаат одговорност да обезбедат месечна финансиска помош за признати бегалци и лица под супсидијарна заштита. Управниот суд продолжи да ги донесува своите одлуки во случаите за азил, главно процедурално отколку суштински и без сослушување на барателот. Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди целосно спроведување на новата правна рамка и да се обезбедат засегнатите лица со соодветни информации за постапките, пристап до образование, здравствена заштита и навремена финансиска помош.

Не е предвидена бесплатна правна помош од страна на државата и именувањето на законски старатели на малолетници без придружба.

Административниот капацитет на одделението за азил при Министерството за внатрешни работи и координација со другите надлежни институции не се соодветни. Во оваа област, земјата е во напредна фаза.

Постигнат е добар напредок во областа на **визната политика** во рамките на дијалогот за визна либерализација. Откако земјата ги исполни барањата од патоказот за визната либерализација, безвизниот режим за шенген-зоната влезе во сила во декември 2009 година за носители на биометриските пасоши. Органите реагираа брзо на ненадејниот наплив на емигранти на почетокот на 2010 година по влегувањето во сила на безвизниот режим, кои имаат неоснован барања за азил во Белгија и во неколку други земји-членки. Формиран е Комитет на високо ниво, преземени се итни мерки и испратени се ефикасни пораки до јавноста. Како резултат на тоа, во првата половина на 2010 година овој тренд беше спречен. Меѓутоа, регистриран е нов пораст на барањата за азил во август и септември. Во тек се напори за решавање на ова прашање.

Меѓутоа, органите треба да продолжат да ги информираат граѓаните за правата и обврските што произлегуваат од безвизниот режим. Националниот визен систем Н-ВИС (N-VIS) е целосно функционален и е во употреба. 44 од вкупно 45 дипломатско-конзуларните претставништва на земјата, заедно со осум гранични премини и Агенцијата за вработување, се поврзани со Н-ВИС. Повеќе од 950,000 биометриски патни исправи се издадени досега. Земјата сè уште не го усогласила целосно своето законодавство со негативните и позитивните листи на ЕУ и особено одржува безвизен режим со соседните земји во интерес на регионалниот пристап. Во оваа област, земјата е во доста напредна фаза.

Добар напредок може да се забележи во областа на надворешните граници и Шенген зоната. Процесот на демаркација на границата со Косово е завршен и потпишан е договор за соработка на полицијата со косовските власти, вклучително и можноста за заеднички гранични полициски патроли. Земјата ја одржува добрата соработка со ФРОНТЕКС врз основа на работен договор и учествува во Мрежата за анализа на ризик за Западен балкан развиена со помош на ФРОНТЕКС.

Донесена е ажурирана верзија на Стратегијата за интегрирано гранично управување, како и соодветен Акциски план за периодот 2009-2013. Обуката се врши врз основа на заеднички стандарди на ЕУ. Воспоставена е мобилна гранична полициска единица за откривање на емигранти во внатрешноста. Завршена е првата фаза на спроведување на радио-комуникацискиот систем ТЕТРА. Стратегијата за анализа на ризикот и стандардните постапки за обезбедување на анализа на ризик беа донесени, сепак останува нивно целосно спроведување. Сè уште не постои централна база на податоци за оригинални и фалсификат документи и централна база на податоци за обрасци на документи. Граничната полиција и понатаму нема соодветна техничка опрема и буџетски ресурси, особено за надзор на границите. Полициските станици одговорни за надзор на границите сè уште немаат пристап до базата на податоци на Министерството за внатрешни работи.

Напреднати се подготовките во областа на надворешните граници и Шенген зоната.

Може да се забележи одреден напредок во **судската соработка во граѓански и кривични предмети**, особено во спроведувањето на претходно ратификувани спогодби. Министерството за правда има обработено повеќе од 400 барања (издадени или примени) во кривичната материја. Беа организирани обуки за правници за спроведувањето на главните инструменти за судска соработка во граѓанската материја. Беа договорени три билатерални договори со Косово за заемна помош во кривична материја, екстрадиција и трансфер на осуденици. Договорот со Европрава (Eurojust) стапи на сила на 23 јуни 2010. Во оваа област, земјата е во умерено напредна фаза.

Остварен е напредок во областа на **полициска соработка и борба против организиран криминал**. Во октомври 2010 година, беше потпишан договор за воспоставување на регионален центар за унапредување на соработката во борбата против организираниот криминал со Албанија, БиХ, Хрватска, Црна Гора и Србија. Формиран е меѓународен центар за координација на спроведувањето на законите од оваа област. Се спроведува Вториот дополнителен протокол на Европската конвенција за заемна помош во кривичната материја, особено спроведувањето на ПИМ (посебни истражни мерки) во организиран криминал - криумчарење со мигранти и шверц со дрога. Преземени се дејствија во врска со 23 интернационални налози за апсења земјата во 2009. Остварен е дополнителен напредок во реформата

на полицијата. Министерството за внатрешни работи го усвои поголемиот дел од потребното законодавство и формира работни групи за следење на спроведувањето на законите. Новиот Акт за систематизација цели кон воспоставување на систем на заслуги и кариера. Актот останува да се донесе. (види Дел 2 – Политички критериуми)

Измените на Кривичниот законик влегоа во сила, зголемувајќи го нивото на казни за одредени дела, дозволувајќи употреба на посебни истражни мерки во повеќе случаи.

Освен тоа, со измените беа воведени нови кривични дела, особено во областа на кривичната обврска на правните лица и зголемување на казните за извршени кривични дела во рамките на криминална група, како што е компјутерски криминал, економски криминал, корупција, детска порнографија, трговијата со луѓе, тероризам. Во Кривичниот законик проширен е опсегот на проширена конфискација во однос на организиран криминал, перење пари и тероризам. Не се доволни обуките за посредниците, обвинителите и судиите за новите одредби на Кривичниот законик, вклучително и прашања од суштинско значење како што е проширената конфискација и незаконско богатење.

Во 2009 година, Програмата за заштита на сведоци беше активирана во три случаи. Меѓутоа, одделението за заштита на сведоци нема соодветни простории и опрема. Не се доволни мерките кои се преземени за обезбедување на надомест на жртвите на организираниот криминал.

Значително се зголеми опсегот и квалитетот на спроведената анализа од одделенијата за криминалистичко разузнавање и криминална анализа во рамки на Министерството за внатрешни работи (на пр., 87.5% зголемување на бројот на извршени анализи во 2009 година во споредба со 2008 година). Меѓутоа, Националната дата база за криминалистичко разузнавање нема да стане функционална пред крајот на 2012 година. Сè уште не е потпишан оперативниот договор за соработка со Европол. Неопходно е да се потпише договорот со цел да се овозможи функционална соработка со Европол за зголемување на ефикасноста на борбата против организираниот криминал, тероризмот и други форми на сериозен криминал.

Преземени се дополнителни чекори опремување со персонал и опрема на Секторот за посебни истражни мерки на одделот за организиран криминал. Сите налози за прислушување ги спроведува овој сектор со опрема различна од онаа на агенцијата за безбедност и контраразузнавање. Донесени се измени на законот за електронски комуникации, вклучувајќи технички одредби за обврските на телекомуникациските оператори во однос на спроведувањето на налози за прислушување. Спроведувањето на Законот за прислушување ја зајакна ефикасноста на истражувањата. Меѓутоа, директната инволвираност на Министерот за внатрешни работи во овластувањето на употребата на прислушувањето не е во согласност со стандардите на ЕУ. Освен тоа, мора да се зајакне механизмот за надворешна контрола врз МВР. Царинската управа и финансиската полиција не ги спроведуваат посебните истражни мерки, иако тоа е дозволено и со Кривичниот законик. Судската пракса и толкувањата на посредниците за спроведување на законот во врска со правниот концепт за организираниот криминал и понатаму е неконзистентен.

Измените на Кривичниот законик во областа на борбата против компјутерскиот криминал, кои се однесуваат на детската порнографија, ксенофобија и расизам на интернет почнаа да се применуваат. Започнати се првите истраги по однос на новите кривични дела. Меѓутоа, во борбата против организираниот криминал, преземени се само ограничени чекори за спроведување на мерката поврзана со шестата акциски ориентирана мерка.

Општо земено, пополнувањето на одделенијата за организиран криминал со персонал во рамките на Министерството за внатрешни работи го достигна нивото од само 65% од вкупниот број на работни места согласно органиграмот. Ефективноста на секторот за организиран криминал е попречена од недоволната пополнетост на одделенијата за анализа на криминалот и посебни истражни мерки. Административниот капацитет на одделението за компјутерски криминал сè уште е недоволен. Општо земено бројот на субјекти за спроведување на законот на регионално и локално ниво не е доволен.

Постигнат е одреден напредок во борбата против нелегална трговија со луѓе. Влегоа во сила измените на Кривичниот законик за нелегална трговија со луѓе и криумичарење со луѓе за случаи кои се однесуваат на жртви кои се малолетни лица. Донесена е ажурирана Национална стратегија за борба против трговијата со луѓе и нелегална миграција, соодветен Акциски план со обезбедени буџетски средства кои го покриваат периодот 2009-2012 година и Акциски план за борба против нелегална

трговија со деца за 2009-2012. Се донесе одлука да се основа Државен прифатен центар за згрижување на жртвите од нелегалната трговија. Покрај домашните жртви ќе се згрижуваат и странци жртви на трговија со луѓе со дозвола за привремен престој. Се организира интензивна обука за субјектите кои го применуваат законот со цел да се подобрат вештините за идентификација (мал број на жртви се идентификувани), за упатување и за координативните структури за заштита на жртвите.

Сепак, во 2009 година забележано е намалување од околу 20 % кај откриените случаи на нелегална трговија со луѓе и 34 % кај случаите на криумчарење во споредба со 2008, следејќи го општиот тренд во регионот. Во 2009 година, 17 лица беа обвинети за нелегална трговија со 8 жртви, вклучувајќи 7 малолетни лица. Судските постапки се во тек, но во 2009 година сè уште не се изречени пресудите. Откривањето на случаи на експлоатација на трудот останува предизвик, а потребна е и понатамошна заедничка обука за трудовите инспектори, субјектите за примена на законот, обвинителите и судството. Потребни се засилени напори со цел да се заштитат жртвите и да се олесни нивното повторно интегрирање во општеството. Покрај значителните предизвици во областа на полициската соработка и борбата против организиранiot криминал, земјата бележи напредок.

Забележан е добар напредок во **борбата против тероризмот**. Влезени се во сила измените на Кривичниот законик со кои се прошири дефиницијата на тероризмот и се вклучија нови кривични дела кои се поврзани со оваа област и се усогласени со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување на тероризмот и Рамковната одлука на Советот за борба против тероризмот. Со Законот за внатрешни работи попрецизно се дефинирани надлежностите на Службата за безбедност и контраразузнавање. Донесени се измени на Законот за спречување на перењето пари и финансирањето на тероризмот. Донесена е програма за национална безбедност и за борба со тероризмот која го покрива периодот 2009-2011 година. Билатералната и мултилатералната соработка и понатаму се подобрува. Во 2009 година во Агенцијата за спречување на перење на пари беа пријавени две сомнителни трансакции кои конкретно се однесуваа на финансирањето на тероризмот, но истите не беа упатени до јавното обвинителство. Подготовките во оваа област се значително напреднати. Сè уште недостига севкупната статистика за перењето на пари.

Забележан е напредок во **борбата против дрогата**. Во тек е спроведувањето на новиот акциски план за периодот 2009-2011 година. Во 2009 година заплenuвањата на дрога забележаа нагорен тренд во поглед на квантитетот, вклучувајќи и одреден број на полициски акции со кои беа наменети за искоренување на некои меѓународни канали за трговија со дрога кои поминуваат на Балканот. Меѓутоа, земјата и понатаму е еден од главните патишта за трговија со дрога на Балканот. Капацитетите на човечките ресурси на Министерството за внатрешни работи и нивото на координација меѓу централните, регионалните и локалните нивоа се недоволни. Земјата во најголем дел ги исполнува барањата на *acquis*.

Постигнат е добар напредок во областа на **царинската соработка**. Царинската управа учествуваше во неколку меѓународни операции за откривање на незаконска трговија и координираше единесет од нив. Соработката и размената на разузнавачки податоци со царинските управи на соседните земји е засилена, особено со Бугарија, Србија и Косово, со цел олеснување на движењето на стоки и патници, зголемување на ефикасност во спречувањето и откривањето на незаконска трговија и справување со прекуграничниот криминал. Царинската управа беше домаќин на годишната Конференција на Светската царинска организација за европскиот регион, на која се расправаше за зголемувањето на борбата против фалсификувањето и пиратеријата. Соработката со Службата за иницијатива и соработка на Југоисточна Европа и Службата за регионални разузнавачки врски е продолжена, а постои и размена на информации за заплenuвање и разузнавање на редовно ниво. Подготовките во оваа област се во тек.

Забележан е ограничен напредок во борбата против **фалсификување на еврото**. Во 2009 година беа заплени 357 банкноти, во споредба со 380 банкноти во 2008 година. Организирани се извесни обуки во областа на откривањето на фалсификувани банкноти, но севкупните истражни капацитети и понатаму се слаби.

Заклучок

Може да се забележи добар напредок во областа на азилот, визната политика, надворешните граници и Шенген. На порастот на барателите на азил кој настана во првиот период од спроведувањето на безвизниот режим треба да му се посвети дополнително внимание. Постигнат е одреден напредок во областа на миграцијата. Органите треба да продолжат да ги информираат граѓаните за правата и обврските што произлегуваат од безвизниот режим. Продолжи спроведувањето на реформите во

полицијата и подобрена е соработката со меѓународната полиција. Меѓутоа, треба да се ревидира улогата на Министерот за внатрешни работи во постапката за спроведување на налозите за прслушување. Сè уште не е воспоставена Националната дата база за криминалистичко разузнавање и Националниот центар за координација на борбата против организираниот криминал. Треба да се зајакнат административните капацитети на некои специјализирани единици во рамките на секторот за организиран криминал на Министерството за внатрешни работи. Свкупно, подготовките во оваа област се доста напреднати.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Се забележува мал напредок во областа на политиката за истражување. Беа усвоени програмите за научно - истражувачки активности, технолошки развој и техничка култура за 2010 година. Буџетот за програмата за истражување и технолошки развој за 2010 година го задржува нивото од 2009 година. Финансиските средства се сè уште ограничени и капацитетите на истражувачките установи остануваат слаби. Подготовките во оваа област се умерено напредни.

Добар напредок може да се забележи во однос на учеството на земјата во Рамковните програми. Бројот на апликации и избрани проекти финансирани во рамки на Седмата рамковна програма за истражување на ЕУ (РП7) се зголеми. Сепак, учеството треба да се зајакне во неколку клучни области, вклучувајќи ја мобилноста на истражувачите и мали и средни и претпријатија. Покрај тоа, потребно е административните капацитети и понатаму да се зајакнуваат со цел обезбедување ефективно и одржливо учество во соработката во истражувањето на ЕУ. Подготовките во оваа област се напреднати.

Одреден напредок може да се забележи и во областа на идната интеграција во Европската истражувачка област. Беа номинирани претставници во три позначајни тела на Европската истражувачка област: Комитет на Европската истражувачка област, Европски стратешки форум за истражувачка инфраструктура и Управна група за човечки ресурси и мобилност. Се донесе Законот за основање на Националната агенција за нуклеарна технологија. Законот создава правна основа за зајакната соработка со Европската организација за нуклеарно истражување (ЦЕРН). Беа доделени средства за набавка на опрема за универзитети и лаборатории. Меѓутоа, инвестирањето во истражувањето, и од јавниот и од приватниот сектор, останува мало (во 2009 проценето на 0,5% од БДП). Недостатокот на веродостојни статистички податоци го отежнува спроведувањето и следењето. Сè уште недостасува Стратегија за истражување и иновации. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Заклучок

Се забележува одреден напредок во областа на науката и истражувањето. Се зголеми степенот на учество во Седмата рамковна програма за истражување на ЕУ. Сепак, потребно е и понатаму да се развиваат административните капацитети за учество во рамковните програми. За да се зајакне учеството во рамковните програми, истражувачките институции треба да ги засилат своите капацитети и да развијат посилни врски со индустријата. Подготовките во областа на науката и истражувањето се на добар пат.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Остварен е ограничен напредок во областа на образование, обука и млади. Реформскиот процес во образованието продолжи во согласност со Националната стратегија за развој на образованието 2006 - 2015. Беше воспоставено екстерното оценување на учениците. Во училиштата беа воведени нови предмети, како што се етика, претприемништво, медиуми и воспитание за околината. Продолжи имплементацијата на Болоњскиот процес во високото образование. Советот за образование на возрастни ја донесе Стратегијата за образование на возрастни во контекст на доживотно учење, и беа направени напори за развивање на Националната рамка за квалификации (НРК). Земјата значително го подобри своите постигнувања во областите во кои беа поставени одредници на ниво на ЕУ за 2010 и 2020 година, иако главно останува далеку под просекот на ЕУ, особено во поглед на учеството во предучилишното образование и учеството на возрастните во доживотно учење. Земјата имаше добри постигнувања во однос на стапката на ученици кои го завршиле средното образование. Развиени се неколку локални стратегии за млади. Меѓутоа, средствата за спроведување на Стратегијата за образование се несоодветни. И понатаму постојат високи разлики во пристапот до образование по региони.

Постои ограничена соработка меѓу припадниците на етничките заедници. Првото интегрирано двојазично средно училиште започна со настава во септември, во Прељубиште. Со проектот финансиран од страна на донатори се овозможува интегрирана двојазична настава три пати во

седмицата, како дополнување на останатите вон училишни активности. Интегрирањето на учениците Роми останува предизвик. Обуката за наставниците продолжува да биде слаба.

Пречка се појави во однос на учеството на земјата во програмите за Доживотно учење и Млади во акција. Управниот одбор на Националната агенција беше распуштен и директорот на Националната агенција поднесе оставка по наводите за судир на интереси. Ревизијата од страна на Министерството за образование и надворешната ревизија утврдија неправилности во управувањето со фондовите. Беа назначени нов управен одбор и нов директор. Министерството за образование и наука, сè уште нема воспоставено ефикасен контролен систем кој обезбедува правилно функционирање на Националната агенција и гарантира управување со фондовите на ЕУ согласно сите применливи правила и високите стандарди на етика и интегритет. Како резултат на тоа, Комисијата ги суспендираше подготвителните мерки за програмите Доживотно учење и Млади во акција. Постои умерен напредок во подготовките во областа на образованието, обуката и младите.

Одреден напредок може да се забележи во областа на културата. Земјата продолжи да учествува во програмите Култура и Европа на граѓаните. Министерството за култура донесе Стратегија за дигитализација на културното наследство и за развој на креативните индустрии. Постои добар напредок во областа на подготовките во областа на културата.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областите на образование, обука, млади и култура. Реформите продолжија на сите нивоа во образованието. Земјата го подобри своето исполнување во однос на заедничките одредници за Образование и Обука 2020. Но, условите за управување со програмите Доживотно учење и Млади во акција не се исполнети. Соработката помеѓу етничките заедници во образованието останува ограничена. Во областа на образованието и културата земјата делумно ги исполнува своите приоритети.

4.27 Поглавје 27: Животна средина

Беше постигнат одреден напредок во областа на **хоризонтално законодавство**. Беше донесена Националната стратегија за одржлив развој и беше формирано советодавно тело на Владата за политиката за одржлив развој. Беа донесени подзаконски акти за оцена на влијанието на плановите и програмите врз животната средина. Беше подобрен административниот капацитет за спроведување на Директивата за оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и Директивата за стратегиска оцена на влијанието врз животната средина (СОВЖС). Барањата на ОВЖС и СОВЖС за консултација на јавноста се уште не се применуваат соодветно. Подготовките во оваа област добро напредуваат.

Беше постигнат одреден напредок во областа на **квалитет на воздух**. Беше донесен Закон за изменување и дополнување на Законот за квалитет на амбиентниот воздух, како и одреден број подзаконски акти. Беа ратификувани неколку протоколи кон Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот. Беше завршен првиот годишен инвентар на емисии во воздухот согласно методологијата КОРИНАИР. Административниот капацитет е се уште недоволен, особено на локално ниво. Системот за мониторинг на квалитетот на воздухот се уште е во рана фаза од неговиот развој. Подготовките на ова поле бележат умерен напредок.

Беше постигнат одреден напредок во областа на **управувањето со отпад**. Беше донесен Законот за управување со пакување и отпад од пакување. Беа донесени подзаконски акти за комунален отпад и посебни текови на отпад. Започна процесот на воспоставување интегриран систем за управување со отпад на локално ниво. Во 2 региони беа основани регионални тела за управување со отпад, а за 4 региони започна постапка за издавање концесии за регионални депонии за комунален отпад. Административниот капацитет е се уште недоволен, особено на локално ниво. Инвестициите во оваа област сè уште се далеку од доволни. Се уште не е воспоставен систем за собирање, регистрација и пријавување на податоци. Подготовките во оваа област бавно напредуваат.

Може да се извести за мал напредок во областа на **квалитетот на води**. Беа донесени неколку подзаконски акти. Спроведувањето на Законот за води беше одложено за една година. Административниот капацитет за интегрирано управување со води во голема мера е недоволен и се уште треба да се воспостави јасна поделба на надлежностите. Забележан е многу мал напредок во адресирањето на важните недостатоци кај системот за мониторинг на води. Заостанува планирањето и

подготвувањето на инвестиции во инфраструктурата, а финансирањето е премногу ниско во споредба со потребите на секторот. Нема напредок во примена на принципите корисникот/загадувачот плаќа. Подготовките во оваа област заостануваат.

Беше постигнат мал напредок во областа на **заштитата на природата**. Беше изменет Законот за заштита на природата. Може да се извести за одреден напредок во развивањето и спроведувањето на некои планови за управување со заштитени подрачја. Треба да се донесе Национална стратегија и акциски план за заштита на природата. Треба да се зголеми бројот на вработени. Финансирањето за управување со заштитените подрачја е недоволно. Заинтересираните страни треба да бидат доволно вклучени. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок. Беше постигнат одреден напредок во областа шумарство. Беше донесена Програмата за проширена репродукција на шумите за 2010 година и започна нејзиното спроведување.

Беше постигнат мал напредок во **контролата на индустриското загадување и управувањето со ризици**. Беше ратификувана Конвенцијата за прекуграничните последици од индустриските несреќи. Беа донесени неколку подзаконски акти за контрола на хаварии кои вклучуваат опасни супстанции и доделување еколошка ознака. Заостанува транспонирањето на законодавството за големи постројки за согорување. Доцни издавањето дозволи за интегрирано спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ). Барањата за консултација на јавноста во однос на системот за издавање ИСКЗ дозволи не се применуваат секогаш правилно. Административниот капацитет треба значително да се зајакне, особено во делот на инспекциите. Подготовките во оваа област се бавни.

Во однос на **климатските промени**, земјата ја поднесе својата втора Национална комуникација кон Рамковната конвенција за климатски промени на ОН. Освен тоа, таа пристапи кон Договорот од Копенхаген и го воведо ублажувањето на климатските промени и приспособувањето кон последиците од климатските промени во своите клучни национални стратегии. Продолжи програмирањето на проекти за спроведување на Механизмот за чист развој во рамките на Кјото протоколот. Останува да се спроведе шемата на ЕУ за тргување со емисии. Во оваа област земјата е во рана фаза.

Беше постигнат мал напредок во областите **хемикалиите и бучавата**. Беа донесени подзаконски акти во областа на супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка. Сепак, транспонирањето на ЕУ *acquis* во овие области останува да биде завршено. Административниот капацитет е недоволен во однос на персонал и опрема. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Административниот капацитет за спроведување и извршување на законодавството во областа на животната средина е несоодветен и на централно и на локално ниво. Механизмите за координација помеѓу министерствата и телата надлежни за животна средина се уште се слаби. Дијалогот со и вклучувањето на заинтересираните страни треба значително да се подобри. Системот за мониторинг на животната средина и информативниот систем за животна средина останува несоодветен. Инвестициите во секторот се уште се многу ниски во споредба со потребите. Барањата за заштита на животната средина се уште не се доволно добро интегрирани во креирањето на политики и спроведувањето во други области.

Заклучок

Во целост, подготовките во областа на животна средина бележат умерен напредок. Беше постигнат понатамошен напредок во транспонирањето на ЕУ *acquis* во националното законодавство, особено во секторите квалитет на воздух и управување со отпад. Меѓутоа, напорите за усогласување со ЕУ *acquis* во секторите води и климатски промени треба значително да се зголемат, а оперативните структури во овие области треба или се воспостават или зајакнат. Административниот капацитет се уште е слаб и на централно и на локално ниво. Ова е особено точно за секторите заштита на природата и индустриско загадување и управување со ризици. Инвестициите треба значително да се зголемат, особено во секторите води и отпад.

4.28 Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и здравствена заштита

Постигнат е мал напредок во областа на **заштитата на потрошувачите**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, регулаторните и административните законски рамки остануваат сиромашни. Беше спроведена програмата за заштита на потрошувачите за 2009-2010 година, но претрпе сериозни кретења на буџетот. Средствата за активностите поврзани со заштитата на потрошувачите беа намалени на помалку од една

третина од веќе ограничениот првичен буџет. Недостигот од доволни финансиски ресурси влијае пред се на работата на главната организација за заштита на потрошувачите, чијшто буџет беше петкратно скратен. Беше намален персоналот од одделението за заштита на потрошувачите во рамките на Министерството за економија. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во однос на *прашањата поврзани со безбедноста на производите*. Беше донесен нов Закон за надзор на пазарот. Сепак, примената на законодавството за заштита на потрошувачите останува слаба, а надзорот на пазарот се уште не обезбедува ефикасна и транспарентна заштита на потрошувачите. Административниот капацитет на координативното тело останува сиромашен, а надлежностите на различните инспекторати, нејасни.

Нема напредок во однос на прашањата кои не се поврзани со безбедност на производите. Се уште не е транспонирано *acquis-mo* што се однесува на нелојални трговски практики, пласирање на финансиски услуги за потрошувачите на далечина и судски забрани. Подготовките во областа на заштитата на потрошувачи се напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на јавното здравство. Во однос на *хоризонталните аспекти*, донесен е Законот за јавно здравје, а Владата донесе различни здравствени програми. Вкупните средства се зголемија, пред се за капитални инвестиции. Воведен е регистар за човечки ресурси во здравството, во согласност со Законот за здравствени податоци. Донесен е Законот за здравствено осигурување што обезбедува законска основа за електронска здравствена картичка, чиешто воведување е во фаза на тестирање. Соработката со граѓанското општество беше зајакната преку неделни состаноци помеѓу Министерството и НВО-ата за здравствена заштита. Потпишана е двогодишна Спогодба за соработка со Светската здравствена организација (СЗО). Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е добар напредок во областа на *тутунот*. Законот за заштита од пушење влезе во сила, воведувајќи општа забрана за пушење на јавни места. Примената на законот е на задоволително ниво. Треба да се потврди целосна усогласеност со *acquis*. На производите од тутун се воведени предупредувања со слики (пиктографски предупредувања) за опасноста по здравјето. Подготовките во оваа област се доста напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на *преносливите болести*. Целосната законска усогласеност со *acquis* за преносливи болести допрва треба да се потврди. Воспоставени се посебни здравствени програми за спречување и контрола на некои преносливи болести. Воведен е повеќегодишен план за имунизација, кој вклучува поливалентни вакцинации. Потребно е понатамошно подобрување на Базата на податоци за здравствена заштита, вклучувајќи го националниот систем за предвремено предупредување, за да стане целосно функционална. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на безбедноста на *крвта*, каде што Владата донесе законодавство за спроведување. Реорганизацијата на системот за трансфузија на крв е во нејзината крајна фаза. Законодавството во оваа област е во голема мера усогласено со *acquis*. Започна работата во однос на законските мерки во областа на *човечки органи, ткива и клетки*. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Може да се забележи ограничен напредок во областа на *менталното здравје*. Направени се напори за деинституционализација на заштитата на менталното здравје и преместување од психијатриските болници во групни домови. Сепак, институциите за ментално здравје немаат доволно персонал и соодветни финансиски ресурси. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Потребни се продолжителни напори за да се посвети внимание на *социо-економските детерминанти на здравјето и здравствените нееднаквости*. Може да се забележи одреден напредок во областа на *ракот*. Воведена е нова програма за рано откривање на малигни болести. Ќе биде потребно следење на усогласеноста со препораката од Советот за следење на рак. Направени се напори за подигање на свеста за прашања во врска со ракот, но средствата се уште се недоволни. Донесена е стратегија за привремена нега. Воспоставен е регистар на заболени од рак, но не е целосно функционален. Државниот завод за статистика не дава поединечни податоци за морбидитетот, бидејќи ова го смета за прекршување на доверливоста на личните податоци. Постигнат е ограничен напредок во областа на конзумирањето *алкохол*. Во однос на *здравјето и животната средина*, донесена е стратегија за прилагодување на здравствениот сектор на климатските промени (2010- 2015). Подготовките во овие области се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на заштитата на потрошувачите и здравствената заштита. Во областа на заштитата на потрошувачите, надзорот на пазарот останува слаб и не обезбедува ефикасна заштита на потрошувачите. Во однос на јавното здравство, направен е добар напредок во областа на контролата на тутунот, а постигнат е одреден напредок во други области. Напредокот во областа на заштитата на потрошувачите и здравствената заштита е спречен поради недостиг од доволни финансиски ресурси и оперативни структури. Во целост, подготовките во областа на заштитата на потрошувачите се во рана фаза, а умерено напреднати во областа на здравствената заштита.

4.29 Поглавје 29: Царинска унија

Постигнат е напредок во **царинското законодавство**. Царинската тарифа за 2010 година беше усвоена земајќи ги предвид обврските кои произлегуваат од Договорот за стабилизација и асоцијација и измените во Комбинираната номенклатура на ЕУ. Законот за царинска тарифа претрпе измени и се воведоа одредби кои ќе ја овозможат употребата на интегрирана царинска тарифа во процесот на царинење. Царинскиот закон претрпе измени и се воведоа обврска за поднесување на електронски царински декларации и збирни извозни и увозни декларации. Беа укинати извесен број на царински давачки, вклучувајќи ги давачките за поднесување на царинска декларација, за издавање на уверенија ЕУР 1 како и за внесување на стоки во слободни зони и складишта. Меѓутоа, некои давачки кои што не се во согласност со *acquis* остануваат во сила. Некои одредби од Законот за технолошко-индустриски развојни зони се уште не се целосно усогласени со *acquis*. Подготовките во оваа област се напреднати.

Постигнат е одреден напредок во **административниот и оперативниот капацитет**. Продолжи спроведувањето на стратегијата за обука и професионално напредување и беа усвоени упатства со цел да се обезбеди напредокот во кариерата кој се заснова на заслуги. Се отвори регионален центар за обука под покровителство на Светската царинска организација. Царинската управа воведоа нови внатрешни постапки и електронски алатки, како електронски систем за управување со документи, кои што ги поддржуваат внатрешните напори за модернизација на работните методи.

Во областа на информациската технологија (ИТ), засилени се подготовките за воведување на новиот систем за обработка на царински декларации и се инсталираа потребниот хардвер и системски софтвер. Продолжи надградувањето на „одношалтерскиот“ систем за издавање на увозни и извозни дозволи и распределба на тарифни квоти, а исто така беа воведени нови функционалности. Царинската управа усвои детална ИКТ стратегија која што вклучува и стратегија за меѓусебна поврзаност и интероперабилност со ИТ - царинските системи на ЕУ.

Беа зајакнати оперативните капацитети за царинска контрола, вклучително и на мобилните единици, на границите и во внатрешноста. Напорите за борба против прекуграничниот криминал и повредите на правата на интелектуална сопственост беа интензивирани и беа запленети големи количини на фалсификувани стоки. Широкото спроведување на анализата на ризикот и системите за контрола на ризикот резултираа со зголемено наплаќање на увозни давачки. Царинската управа учествуваше во неколку меѓународни операции со цел да се спречи нелегалната трговија со стоки. Продолжи засилувањето на соработката со други царински управи, особено со оние на соседните земји.

Царинската управа треба да продолжи да го подобрува административниот капацитет, особено преку ставање во употреба на ИТ системите кои се во тековен развој, како и преку продолжување на развојот на нејзината политика за човечки ресурси, вклучувајќи ги и областите на етика и борба против корупција. Подготовките од оваа област се на добар пат.

Заклучок

Направен е одреден напредок во областа на Царинската унија, особено што се однесува на административниот и оперативниот капацитет. Царинското законодавство е во значителна мера усогласено со *acquis*, со исклучок на транзитот. Треба да се зајакне административниот капацитет на царинската управа за спроведување на законодавството и борбата со прекуграничниот криминал и корупција. Подготовките во оваа област се на добар пат.

4.30 Поглавје 30: Надворешни односи

Постигнат е добар напредок во областа на **заедничката трговска политика**. Земјата продолжи постепено да ги намалува царините, во согласност со обврските спрема СТО. Царините беа намалени за 426 тарифни броеви. Најзначајно намалување на царините е кај текстилот и текстилните производи. Просечната царина кај индустриските производи беше намалена на 6.31%, (споредено со 6.68% во 2009 година), а царината на земјоделските производи и производите од риба остана на 15.98%. Земјата продолжи тесно да се координира со Комисијата и да се усогласува со политиките и позициите на ЕУ во меѓународните трговски преговори.

Не е забележан посебен развој во однос на *извозните кредити*.

Институциите кои се одговорни за спроведување и одржување на системот за контрола на извозот на *стоки и технологии со двојна употреба* потпишаа меморандум за соработка. Создадена е база на податоци за хемиски супстанции, стоки и технологии, која има цел да го спречи незаконскиот извоз на хемикалии со двојна употреба. Подготовките во областа на заедничката трговска политика се во тек.

Во областа на **билатералните договори со трети земји**, земјата ги ратификуваше договорите за заштита на инвестициите со Словачка и Кувајт. Бројот на билатерални договори за заштита на инвестициите се искачи на 33, од кои 28 се во сила и 16 се со земји-членки на ЕУ.

Забележан е одреден напредок во областа на **развојната политика и хуманитарната помош**. Во рамките на Министерството за надворешни работи основано е одделение за хуманитарна и развојна помош со двајца вработени. Министерството ја координираше хуманитарната помош од земјата, за Кина и Хаити. Започнати се подготовки во двете области.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на надворешните односи, особено во поглед на заедничката трговска политика. Институционалниот капацитет сè уште не е доволен за да овозможи земјата целосно да учествува во политиките на ЕУ во областа на надворешните односи, особено во областите на развојната политика и хуманитарната помош.

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Редовниот **политички дијалог** помеѓу ЕУ и Република Македонија продолжи да покрива прашања од надворешната политика. (Во врска со меѓусоседските односи со другите земји од проширувањето и со земјите-членки, да се види делот за политичките критериуми).

Во однос на **заедничката надворешна и безбедносна политика** (ЗНБП), во периодот на известување, земјата се усогласи со сите соодветни декларации на ЕУ и Одлуки на Советот, секогаш кога беше поканета. Основана е база на податоци за заедничките позиции и изјави со која земјата се усогласува. Продолжува спроведувањето на *рестриктивните мерки*.

Во рамките на Министерството за надворешни работи воспоставена е работна група со цел да го ревидира процесот на спроведување на рестриктивните мерки и да ја зајакне координацијата помеѓу надлежните органи.

Во однос на *неширењето оружје*, земјата презема првични подготовки да стане потписничка на Спогодбата од Васенар за контрола на извозот на конвенционално оружје и стоки и технологии со двојна употреба.

Донесен е Закон за тестирање и ставање на пазар на огнено оружје и муниција и преземени се почетни чекори за усогласување со Заедничкиот став 2008/944/ЗНБП за одредување на заедничките правила со кои се регулира контролата на извоз на воената технологија и опрема. По неуспешната кампања за собирање на нелегалното оружје, на доброволна основа, беа донесени измени во Законот за оружје за доброволно предавање во рок од една година .

Земјата продолжи активно да соработува со меѓународни организации (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа, итн.) (Во однос на Меѓународниот кривичен суд, види Дел 2 - Политички критериуми: Регионални прашања и меѓународни обврски)

Во однос на *безбедносните мерки (класифицирани информации)*, во функција е сертифицираната компјутерска единица за пристап до мрежата на ЕУ за електронска размена на класифицирани информации од ЗНБП (АЦН). Земјата потпиша билатерални договори за размена и заемна заштита на класифицирани информации со Словенија и Франција.

Во рамките на **заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП)**, земјата покажува постојана посветеност за учество во цивилните и воените операции за управување со кризи. Земјата продолжи да учествува во мисијата ЕУФОР/Алтеа, со медицински тим составен од дванаесет члена во кампот Бутмир. Земјата го зголеми својот придонес во трупи предводени од НАТО мисијата/ИСАФ во Авганистан со 80 војници од вкупно 260 и продолжува да учествува во ОН мировната/УНИФИЛ мисија во Либан со еден штабен офицер. Земјата беше домаќин на четвртата координативна средба на земјите-учеснички во ЕУБГ 11/2012 и потпиша писмо со намера да учествува во оваа борбена група со придонес на трупа до 150 војници.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на заедничката безбедносна и одбранбена политика, особено во однос на напорите да се обезбеди подобра координација меѓу надлежните органи во спроведувањето на меѓународните рестриктивни мерки. Земјата изврши усогласување со сите декларации на ЕУ и одлуките на Советот на ЕУ и покажа постојана заложба за учество во операции на ЗБОП. Потребни се постојани напори за да се намали бројот на нелегалното оружје и да се обезбеди построга контрола врз посредување со оружјето. Општо земено, подготовките во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика се добро напреднати.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Може да се забележи одреден напредок во областа на јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК). Владата донесе стратегија за развој на ЈВФК, вклучувајќи краткорочен акциски план, но документот не вклучува среднорочни до долгорочни приоритети на политиката. Спроведувањето на законот на ЈВФК се соочува со значајни доцнења. Одредени јавни организации основаа одделенија за финансиски работи и одделенија за оперативна внатрешна ревизија, но потребни се понатамошни напори кај сите други буџетски корисници. Секундарното законодавство за финансиско управување и контрола ФМЦ (FMC) не е донесено во предвидениот рок и развојот на ФМЦ е бавен. Усвоено е секундарното законодавство за внатрешна ревизија. Нацрт- законот за централна финансиска инспекција не е усвоен.

Во однос на **надворешната ревизија**, Собранието го усвои изменетиот Закон за државен завод за ревизија (ДЗР) со зајакнување на неговата функционална и финансиска независност. ДЗР ја усвои стратегијата за развој за 2010- 2014, стремејќи се да ја зголеми нејзината независност и понатамошно подобрување на квалитетот на нејзината ревизија. Усвоени се внатрешни насоки за контрола на квалитетот на ревизиите. ДЗР воведо политика за следење на претходните ревизиски наоди и ги организираше првите испити за овластени државни ревизори за своите вработени. Започнаа преговори за подобрување на соработката со Собранието, но се уште не е воспоставен службен механизам за реакција од Собранието за годишниот извештај на ДЗР. Независноста на ДЗР останува да биде утврдена во Уставот.

Може да се забележи мал напредок во **заштитата на финансиските интереси на ЕУ**. Одделот за финансиска полиција при Министерството за финансии моментално е централна допирна точка за соработка со ОЛАФ, без да е официјално назначено. Официјалната служба за координација на борба против измама (АФКОС) останува надлежна и целосно функционална. Може да се забележи ограничен напредок во борбата против фалсификување на еврото. Беше организирана обука во областа на откривање на фалсификувани банкноти, но целосниот истражен капацитет останува слаб.

Заклучок

Постои ограничен напредок во однос на ЈВФК. Потребни се напори за да се комплетира правната рамка и да се обезбеди нејзиното спроведување, особено во однос на основање на системи за финансиско

управување и контрола. Новиот закон на ДЗР одразува значителен напредок во однос на усогласување на законодавството во областа на надворешна ревизија и независност на ДЗР.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

На полето на традиционалните сопствени ресурси, постигнат е ограничен напредок во подобрување на институционалниот капацитет на Царинската управа. Спроведувањето на антикорупциските мерки во Царинската управа продолжува. Меѓутоа, внатрешната контрола и надворешната ревизија на собирањето и сметањето на традиционалните сопствени ресурси остануваат недоволни.

Во однос на ресурсите на ДДВ, административниот капацитет на Управата за јавни приходи за ревизија незначително се подобри. Капацитетот на внатрешна ревизија и финансиска контрола останува во целост недоволен во јавната администрација. Потребни се дополнителни напори за борба против затајување на данокот.

Во однос на ресурсите на бруто-националниот приход, постигнат е ограничен напредок во изработката на поисцрпни национални сметки. Постигнат е ограничен напредок во примена на методот ЕСА95 и воведување на подобрени процени на опсегот на неформална економија.

Иако *acquis* во оваа област не бара транспонирање, потребно е воспоставување на соодветна **административна инфраструктура**, во соодветно време, за да се обезбеди точна пресметка, собирање, плаќање и контрола на сопствените ресурси и известување до ЕУ за спроведување на правилата за сопствените ресурси.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок кон подобрување на оперативниот капацитет на царинските и даночните органи и Државниот завод за статистика. Потребни се дополнителни напори во областите поврзани со примената на системот на сопствени ресурси, вклучувајќи ефикасни инструменти за спречување на измамите со царински давачки и измами со ДДВ. Ќе бидат потребни соодветни координативни структури и административно јакнење за навремено да се спроведат правилата за сопствените ресурси. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Статистички анекс

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ (од 14 октомври 2010 год.) Република Македонија

Основни податоци	Заб.	2000	2001								
Население (во илјади)		2 022	2 031								
Вкупна површина на земјата (km ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713

Национални сметки	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Бруто домашен производ (БДП) (во милиони од националната валута)		236 389	233 841	243 970	251 486	265 257	286 619	320 059	364 989	411 728	:
БДП (во милиони евра)		3 893	3 839	4 001	4 105	4 325	4 676	5 231	5 965	6 720	:
БДП (во евра по глава на жител)		1 926	1 890	1 963	2 029	2 130	2 298	2 564	2 919	3 283	:
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)		5 100.0	5 000.0	5 200.0	5 300.0	5 800.0	6	7 200.0	7 900.0	8 400.0	8 400.0
БДП по глава на жител во СКМ (ЕУ-27 = 100)		26.7	25.3	25.4	25.6	26.7	28.4прек.	30.4	31.7	33.5	35.6
Реална стапка на пораст на БДП (стапка на пораст на обемот на БДП, националната валута, % на промена од претходната година)		4.5	-4.5	0.9	2.8	4.1	4.1	4.0	6.1	5.0	:
Пораст на вработеноста (национални сметки, % на пораст од претходната година)		0.3	-1.7	-0.6	-1.9	-2.2	2.1	3.2	4.4	6.1	:
Раст на продуктивноста на трудот: Пораст на БДП по вработено лице (% на промена од претходната година)		4.2	-2.9	1.4	4.8	6.4	2.0	0.8	1.7	-1.1	:
Раст на трошоци по единица труд (национални сметки, % на промена од претходната година)		-7.0	-0.8	-0.4	2.7	-9.9	-8.6	3.2	-8.8	-2.0	:
Продуктивноста на трудот по вработено лице (БДП во СКМ по вработен, ЕУ-27=100)		48.2	46.2	46.4	48.1	51.4	54.3	55.1	57.0	57.9	:
Бруто-додадена вредност според главни сектори (%)									1.7	-1.1	
Земјоделство и рибарство		12.0	11.8	12.4	13.4	13.2	12.8	12.1	10.6	11.6	:
Индустрија		26.9	26.1	24.2	24.4	22.7	23.1	22.2	24.3	24.1	:
Градежништво		6.8	6.0	6.0	6.3	6.5	6.6	6.4	6.6	5.7	:
Услуги		54.2	56.1	57.5	56.0	57.7	57.6	59.3	58.5	58.7	:
Расходи на финална потрошувачка, како дел од БДП (%)		92.6	94.8	99.5	97.0	98.9	96.5	96.3	93.8	98.5	:
Бруто инвестиции во основни средства, како дел од БДП (%)		16.2	14.8	16.6	16.7	17.8	17.0	17.6	19.6	21.0	:
Промени во резервите, како дел од БДП (%)		6.0	4.2	4.0	3.2	4.1	3.8	3.9	5.0	5.8	:
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		48.6	42.7	38.0	37.9	41.1	45.5	46.6	52.4	50.9	:
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		63.5	56.6	58.2	54.8	61.9	62.8	64.5	70.8	76.2	:

Индустрија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Индекс на обемот на индустриско производство (2000=100)		100.0	96.9	91.8	96.1	94.0	100.6	104.2	108.0	113.9	105.1

Стапка на инфлација	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Годишна просечна стапка на инфлација (ИЦП, % на промена од претходната година)		5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	0.5	3.2	2.3	8.3	-0.8
Платен биланс	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Платен биланс: Тековна сметка вкупно (во милиони евра)	1)	-112	-263	-402	-170	-362	-122	-23	-421	-853	-483
Платен биланс тековна сметка: трговски биланс (во милиони евра)	1)	-750	-589	-856	-753	-914	-859	-1 001	-1 181	-1 751	-1 551
Платен биланс тековна сметка: Нето услуги (во милиони евра)	1)	53	-21	-24	-6	-43	-25	22	25	4	28
Платен биланс тековна сметка: нето услуги (во милиони евра)	1)	-76	-30	-48	-57	-32	-93	-26	-278	-91	-92
Платен биланс тековна сметка: нето тековни трансфери (во милиони евра)	1)	661	377	525	646	628	853	982	1 012	984	1 131

од кои владини трансфери (во милиони евра)	1)	144	55	103	89	56	53	59	24	48	54
Нето странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		234	499	112	100	260	75	345	507	409	172
Странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)	1) 2)	1	-1	0	0	-1	-2	0	1	9	-9
од кои СДИ на економијата за која се известува во земјите на ЕУ-27 (во милиони евра)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Странски директни инвестиции (ФДИ) во економијата за која се известува (во милиони евра)	1) 2)	233	500	112	100	261	77	345	506	400	181
од кои СДИ на земјите од ЕУ-27 на економијата за која се известува (во милиони евра)		:	:	:	43	125	41	255	355	264	198
Јавни финансии	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Општ државен дефицит/суфицит, во однос на БДП (%)		2.3	-2.5	-0.5	0.1	0.4	0.2	-0.6	0.6	-1.0	-2.7
Општ државен долг, во однос на БДП (%)		47.9	48.8	42.9	39.0	36.6	39.5	32.9	24.7	21.3	24.1
Финансиски показатели	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на БДП (%)		42.7	44.2	39.3	35.9	48.1	54.1	49.3	49.1	50.8	57.9
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)		93.6	108.4	108.5	95.7	121.7	122.8	104.7	92.6	98.0	151.2
Понуда на пари: М1 (банкноти, монети, краткорочни депозити, во милиони евра)	3)	368	415	432	461	470	501	591	772	881	854
Понуда на пари: М2 (М1 плус депозити со ороченост до две години, во милиони евра)	3)	690	1 145	1 052	1 260	1 475	1 708	2 130	2 728	2 913	3 040
Понуда на пари: М3 (М2 плус инструменти што може да се нудат на пазарот, во мил. евра)	3)	786	1 267	1 141	1 324	1 542	1 777	2 221	2 872	3 184	3 388
Вкупен кредит по монетарни финансиски институции спрема резиденти (консолидиран) (во милиони евра)	4)	624	620	657	761	951	1 153	1 504	2 093	2 803	2 913
Каматни стапки: секојдневна парична стапка, годишно (%)	5)	7.2	11.9	14.4	5.8	8.0	9.2	5.6	3.5	4.8	6.0
Каматна стапка на кредитирање (една година), годишно (%)	6)	17.5	23.0	23.0	14.0	13.0	13.0	9.5	7.5	8.5	10.0
Каматна стапка на депозити (една година), годишно (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
девизен курс на еврото: со просечен период - 1 евро = ... национална валута		60.725	60.913	60.978	61.264	61.338	61.296	61.189	61.184	61.265	:
Индекс на ефективен девизен курс (2000=100)		100.0	105.9	109.9	114.3	117.3	119.6	119.9	119.4	120.6	:
Вредност на резервни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони евра)		759	844	771	715	717	1 123	1 417	1 524	1 495	1 598
Надворешна трговија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	2 105.3	2 031.3	2 354.0	2 601.0	2 979.7	3 795.0	4 587.3	3 615.8
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	1 177.9	1 203.0	1 345.9	1 643.5	1 917.5	2 446.4	2 697.6	1 925.2
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	-927.4	-828.2	-1 008.1	-957.5	-1 062.2	-1 348.6	-1 889.7	-1 690.6
Услови на трговија (ценовен индекс на извозот / ценовен индекс на увозот)		95.4	97.1	106.4	94.5	82.9	95.6	88.4	107.3	106.1	97.5
Удел на извозот спрема ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот извоз (%)		:	:	55.9	58.9	60.3	56.9	61.3	65.2	59.5	56.2
Удел на увозот од ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот увоз (%)		:	:	61.7	60.3	60.8	54.7	53.0	49.6	49.0	52.2
Демографија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Стапка на природен прираст: природна промена (раѓања минус умирања) (на 1000 жители)		5.9	5.0	4.8	4.4	2.7	2.0	1.9	1.5	1.9	2,3м
Стапка на смртност кај новороденчиња: смртност на деца под 1 год. на 1000 живородени		11.8	11.9	10.2	11.3	13.2	12.8	11.5	10.3	9,7д	:
Животен век при раѓање: мажи (години)		70.9	70.9	71.0	71.1	71.4	71.4проц.	71.5	71.1	72.0	:
Животен век при раѓање: жени (години)		75.6	75.6	75.8	75.7	75.9	76,2проц.	76.4	75.9	76.1	:
Пазар на труд	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Стапка на стопананска активност (15-64): дел од населението од 15 до 64г. што е стопански активно (%)		59.7	61.8	59.8	61.3	58.8	60.7	62.2	62.8	63.5	64.0
Стапка на вработеност (15-64): дел од населението од 15 до 64 г. што е вработено (%)		40.3	42.6	40.4	38.5	36.8	37.9	39.6	40.7	41.9	43.3
Стапка на вработеност мажи (15-64) (%)		49.7	50.6	48.6	45.6	44.4	45.4	48.3	48.8	50.7	52.8
Стапка на вработеност жени (15-64) (%)		30.9	34.5	32.0	31.3	28.9	30.1	30.7	32.3	32.9	33.5
Стапка на вработеност на постари работници (55-64): дел од населението од 55 до 64 г. што е вработено		26.2	27.7	25.8	28.5	24.5	26.2	27.9	28.8	31.7	34.6

Вработеност според главни сектори (%)												
Земјоделство		:	24.9	23.9	22.0	16.8	19.5	20.1	18.2	19.7	18.5	
Индустија		:	29.2	27.5	27.3	25.8	25.8	25.0	24.9	24.8	23.2	
Градежништво		:	5.9	5.8	6.6	7.0	6.5	7.6	6.4	6.5	6.5	
Услуги		:	39.7	42.6	43.8	50.1	48.0	47.1	50.1	48.9	51.7	
Стапка на невработеност: дел од работната сила што е невработен (%)			32.2	30.5	31.9	36.7	37.2	37.3	36.0	35.0	33.8	32.2
дел од машката работна сила што е невработен (%)			30.5	29.5	31.7	37.0	36.7	36.5	35.3	34.6	33.5	31.8
Дел од женската работна сила што е невработен (%)			34.9	32.0	32.3	36.3	37.8	38.4	37.2	35.6	34.2	32.8
Стапка на невработеност на лица < 25 години: дел од работната сила <25 години што е невработен (%)			59.9	56.1	58.4	65.7	64.8	62.6	59.8	57.7	56.4	55.1
Стапка на долгорочна невработеност: дел од работната сила што е невработен 12 месеци или повеќе (%)			26.9	26.5	27.0	31.2	31.7	32.3	31.1	30.1	28.7	26.3

Социјална кохезија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Просечни номинални месечни надници и плати (во национална валута)		10 193.0	10 552.0	11 279.0	11 824.3	12 293.3	12 597.0	13 517.0	14 584.0	16 096.0	19 957.0
Индекс на реални надници и плати (индекс на номинални надници и плати поделен со ИЦП) (2000=100)		100.0	98.1	103.0	106.7	111.4	113.6	118.1	124.5	126.9	158.7
Предвремено напуштање на училиштето: дел од населението од 18 до 24 години што не завршил средно образование и во моментот не посетува обука (%)		:	:	32.2	:	:	:	:	:	:	:

Животен стандард	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Број на патнички возила на 1000 жители		147.9	152.1	151.1	148.2	122.76	124.3	118.7	121.9	128.6	:
Број на претплати за мобилна телефонија на 1000 жители		49.4	109.0	179.7	300.4	491.6	597.6	695.1	884.2	1 157.9	1 036.8

Инфраструктура	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Густина на железничка мрежа (функционални линии, на 1000 km ²)		27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2
Должина на автопати (во илјади km)		0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3

Иновации и истражување	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Трошење на човечки ресурси (јавни расходи на образование) во однос на БДП (%)		:	:	3.4	3.4	:	:	:	:	:	:
Бруто-домашни расходи на истражување и развој, во однос на БДП (%)		0.4	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	:	:
Процент на домаќинства што имаат пристап до Интернет дома (%)	7)	:	:	:	:	11.0проц.	:	14.0проц.	16.5проц.	29.0проц.	42.0проц.

Животна средина	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Вкупно емисии на стакленички гасови, еквивалентни на CO ₂ (во тони, 1990=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Енергетски интензитет на стопанството (kg на еквивалент во нафта на 1000 евра БДП)		659.3	668.5	771.4	710.9	685.2	685.6	700.5	660.8	629.1	:
Удел на обновливата енергија во потрошувачка на струја (%)		16.9	9.2	11.0	17.9	18.9	17.5	18.7	11.2	9.3	:
Патен шпедитерски транспорт (% по тон-km)		60.0	87.0	92.0	94.0	91.0	93.0	92.0	88.0	84.0	:
Енергија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Примарно производство на сите енергетски производи (во илјади тони енергија (ТОЕ))		1 595	1 642	1 577	1 666	1 598	1 578	1 617	1 504	1 624	:
Примарно производство на мазут (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (во илјади ТОЕ)		1 273	1 419	1 356	1 353	1 293	1 288	1 296	1 254	1 378	:
Примарно производство на природен гас (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Нето-увоз на сите енергетски производи (во илјади ТОЕ)		1 104	1 011	1 486	1 029	1 152	1 248	1 323	1 469	1 403	:
Бруто-потрошувачка на енергија во земјата (во илјади ТОЕ)		2 765	2 677	2 892	2 740	2 749	2 863	2 925	3 039	3 022	:
Производство на електрична енергија (во илјади GWh)		6.8	6.4	6.1	6.7	6.7	6.9	7.0	6.5	6.3	:

Земјоделство	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Индекс на обемот на производство на земјоделски стоки и услуги (производни цени, претходната година=100)		101.0	90.2	97.5	104.5	107.0	100.3	105.0	98.0	104.5	102.9
Вкупно искористена земјоделска површина (во илјади хектари)		1 236	1 244	1 316	1 303	1 265	1 229	1 225	1 077	1 064	1 014
Сточарство: говеда (во илјади грла, крај на периодот) добиток (во илјади грла, крај на периодот)		265	265	259	260	255	248	255	254	254	253
Сточарство: свињи (во илјади грла, крај на периодот)		204	189	196	179	158	158	167	255	247	194
Сточарство: овци и кози (во илјадници грла, крај на периодот)		1 251	1 286	1 234	1 239	1 432	1 244	1 249	944	950	849
Производство и искористување на млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, во илјади тони)		220	201	198	192	213	197	235	374	368	343
Производство на култури: жита (заедно со ориз) (во илјади тони ожнеано производство)		565	476	556	466	677	645	595	469	615	609
Производство на култури: шеќерна репка (во илјади тони ожнеано производство)		56	38	44	40	47	58	:	:	:	:
Производство на култури: зеленчук (во илјади тони ожнеано производство)		680	696	:	:	:	:	588	565	590	650

: = недостапно п =

привизорно проц. =

проценето прог. =

прогнозирано прек.

=прекин во серијата

1) За периодот 2000-2002 година, вредностите во евра се пресметани со помош на годишниот просечен девизен курс; од 2003 година, вредностите во евра се пресметани врз основа на актуелниот девизен курс.

2) Се користат билансот на плаќања потпишани конвенции. За СДИ надвор знак минус значи дека инвестиција надвор од економијата за која се известува ја надминала нејзината деинвестиција во периодот, додека внес без знак значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата. За СДИ во економијата за која се известува, внес без знак значи дека инвестицијата во економијата за која се известува ја надминува деинвестицијата, додека знак минус значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата.

3) Од 2003, сериите со податоци за понудата на пари се ревидираат за да вклучат податоци за сочувување на куќи.

4) Крај на година: почнувајќи од 2003 год., категоријата Вкупно кредит од МФИ е проширува со кредити кои се даваат со сочувување на куќи.

5) До 2005 год. податоците ги покриваат трансакциите со сите досепани договори склучени на пазарот на пари. Од 2006 год., податоците ги покриваат билатералните трансакции преку ноќ; крај на година:

6) Крај на година.

7) Не постојат податоци за 2005 год. бидејќи ЦИТ анкетата беше спроведена во февруари 2005 год. и собраните податоци се однесуваа за 2004 год.